

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Σ. ΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΚΑΪΜΟΣ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'—1929

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΜΑΪΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 57

ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

Τῆς εἶπα, βλέποντας τὴν ὀμορφιά της,
«Κρίνο τοῦ ἀγροῦ στολίστηκε ν' ἀρέσει».
Κι' ὡς σέρον' ὕπνος γλυκός, μεσημεριάτης,
τ' ὄνειρο ἐσύρθη κ' ἔβαλε στὴ μέση
τῆς ἀπονήρευτης καρδιάς ἐμένα.
Κατόπι πιὸ σφιχτὰ μᾶς εἶχαν δέσει
τὰ αἰσθήματα κι ὁ νοῦς τ' ἀδεσφωμένα.
Καὶ τὸ βιβλίον διαβάζοντας τοῦ κόσμου,
τὰ νιώθουμε σὰν ἕνας τὰ γραμμένα.
Κι' εἶναι ὁ δικός της κόσμος ὁ δικός μου.
Μὰ τώρα, μὲς στῆς λίμνης τὸν καθρέφτη,
θαυρώντας νὰ μὲ βλέπει ὁ ἑμαυτός μου,
στὸ φῶς τῶνε ματιῶ μου θάμπος κέρφει
ὁ ἀνθὸς τῆς ὀμορφιάς μου μὲ ναρκώνει.
Καὶ νιώθω τὴν ἀγάπη νὰ τὴν κλέφτει
τὸ Ἐγὼ μου, ποὺ ἕναν κόσμο ἀντιστηκώνει.

ΓΚΑΙΤΕ

Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΗΣ ΘΟΥΛΗΣ

Στὴ Θούλη μιὰ φορὰ ἕνας Πήγας
πιστὸς ἐστάθη μέχρι τάφου.
Μιὰ κούπα ὀλόχρυση ἢ καλὴ του
κεθαίνοντας τοῦχε χάρισε.

Γι' αὐτὸν ἀτίμητ' εἶναι ἡ κούπα.
Σ' ὅλα τὰ δεῖπνα τὴν ἀδειάζει,
καὶ καθεμιὰ φορὰ ποὺ πίνει,
τὰ μάτια του γεμίζουν δάκρυα.

Κι ὡς ἔρτασε ἡ στερνή του ἡ ὄρα,
μετροῦσε τις χῶρες, τ' ἀγαθιά του,
κι ὄλα τ' ἀρίνει στοὺς δικούς του,
ἔξον ἀπ' τὴ χρυσὴ τὴν κούπα.

Σὲ δαίπνο μέγα εἶχε καθίσει,
κι δλόγισα τὸ ἀρχοντολόϊ,
σ' ἀψηλὸ δῶμα ἀρχαίου Πύργου,
χτισμένου ἐπὶ στ' ἀεροθαλάσσι.

Ἐλεύθερη μετάφραση

Κι ὁ γέρο σύντροφος σηκώθη
καὶ πίνει τῆς ζωῆς τὸ ἀνάμα
στερνὴ φορὰ ἀπ' τὴν ἄγια κούπα,
καὶ τὴν πετάει μακριὰ στὸ κῆμι.

Κι εἶδε τη στὰ νερὰ νὰ πέφτει,
ν' ἀργογεμίσει, νὰ βυθίσει . . .
Καὶ τότε κι ἡ ματιά του ἐσβύσθη,
καὶ πιά σταλαματιά δὲν ἦπιε.

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΕΝΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ

Ἐκ τῆς ἡμέρας πού ἀπέθανε τὸ «Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον»—τὸ Ἡμερολόγιον Σκόκου—ὁ Σκόκος οὐσιαστικῶς εἶχε παύσει νὰ ζῆ. Ἐνόμιζε κανεὶς, ὅτι εἶχεν ἐξαφανισθῆ μαζὺ μὲ τὸ ἔργον του. Πολλοί, μάλιστα, εἶχαν πιστεύσει εἰς τὸν πραγματικόν του θάνατον.

—Ὁ μακαρίτης ὁ Σκόκος . . . ἀρχισε νὰ μοῦ ὀμιλῆ, κάποτε πρὸ δύο—τριῶν ἐτῶν, ἕνας παρεπιδημῶν φίλος μακρυνῆς ἐλληνικῆς ἀποικίας, τακτικὸς συνδρομητῆς καὶ ἀναγνώστης τοῦ «Ἡμερολογίου», ἐπὶ μίαν τριακονταετίαν.

—Ζῆ ὁ ἀνθρώπος . . . τὸν διέκοψα. Πῶς σοῦ ἦρθε νὰ τὸν πεθάνης;

Μ' ἐκύτταξε μὲ δυσπιστίαν.

—Περλεργό . . . μοῦ εἶπε. Κ' ἐγὼ εἶχα τὴν βεβαιότητα πῶς εἶναι πεθαμένος.

Πολλοὶ εἶχαν τὴν βεβαιότητα αὐτήν. Καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀνεξήγητον. «Ἡμερολόγιον» καὶ Σκόκος ἦσαν δύο ἔννοιαί τῶσον στενὰ συνυφασμέναι, ὥστε νὰ μὴν μπορῆ κανεὶς νὰ ξεχωρίσῃ τὴν μίαν ἀπὸ τὴν ἄλλην. Καί, ὅταν μίαν πρώτην τοῦ ἔτους, τὸ πανελλήνιον αὐτὸ βιβλίον δὲν ἔκαμε τὴν τακτικὴν του ἐτησίαν ἐμφάνισιν—εἶχεν ἀποθάνει ἀπὸ ἀσφυξίαν, διότι ὁ πόλεμος τοῦ εἶχε κλείσει ἀφηνιδίως ὅλους τοὺς πέρους τῆς ἀναπνοῆς του—ὅλοι ἔκαμαν τὴν φυσικὴν σκέψιν:

—Γιὰ νὰ παύτῃ νὰ βγαίνη τὸ Ἡμερολόγιον, σημαίνει, ὅτι ἀπέθανε ὁ Σκόκος.

Δὲν ἤμποροῦσαν, ἀπλούστατα, νὰ φαντασθοῦν, ὅτι ἡ ἐκδοσις τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ διακοπῆ, ἐφ' ἕσον ὁ δημιουργὸς του εὗρισκετο εἰς τὴν ζωὴν. Ὅπως δὲν θὰ ἤμποροῦσαν νὰ φαντασθοῦν, ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἐκδίδεται, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δημιουργοῦ του. Καὶ ἔτσι θὰ συνέβαιναν, ἀσφαλῶς, τὰ πράγματα, ἐν μίᾳ ἀνωτέρα καὶ ἀπρόβλεπτη βίᾳ δὲν εἶχε χωρίσει τὸ ἔργον ἀπὸ τὸν ἐργάτην του, δημιουργοῦσα γι' αὐτὸν ἕνα εἶδος ἐπιδιώσεως, πού δὲν διέφερε ἀπὸ τελείαν ἐξαφάνισιν.

Διότι ὁ Σκόκος, πράγματι, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν πού ἔπαυσε νὰ ἐκδίδεται τὸ «Ἡμερολόγιον»—ἐξεδίδοντο καὶ ἄλλα ἡμερολόγια, ἀλλὰ τὸ «Ἡμερολόγιον» ἦτο ἕνα—, εἶχε παύσει σχεδὸν νὰ ζῆ. Εἶχεν ἀποσπῆ ἀπὸ τὴν ζωὴν, δὲν τὸν ἔβλεπε κανεὶς πούθενά, δὲν ἀλληλογραφοῦσε σχεδὸν μὲ κανένα, αὐτὸς ὁ ἀνεξάντλητος ἐπιστολογράφος, εἶχε γεράσει, ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἄλλην, ὅλα τὰ βάσανα καὶ αἱ ἀναπηρίαί τῆς ἡλικίας τὸν εἶχαν πλακώσει μαζεμένα. Δὲν ἔβγαине σχεδὸν καθόλου ἀπὸ τὸ σπῆτι του. Εἶχε συμβῆ στὸν ἀνθρώπον αὐτὸν ὅ,τι ἀκριβῶς συμβαίνει εἰς ἕνα γέροντα πατέρα, πού ἔχαγε ἀφηνιδίως, μαζὺ μὲ ἕνα προσφιλές

τέκνον, πού τοῦ ἀρπαξεν ὁ θάνατος, κάθε δύναμιν καὶ ἰκανότητα ζωῆς, μιᾶς ζωῆς, χωρὶς σκοπὸν πλεόν καὶ χωρὶς νόημα. Ὁ Σκόκος οὐσιαστικῶς δὲν ἀπέθανε τώρα. Εἶχεν ἀποθάνῃ μαζὺ μὲ τὸ «Ἡμερολόγιον». Καὶ ἂν εἶδιδε κάποτε σημεῖα ζωῆς—πότε μὲ ἕνα εὐθυμον χρονογράφημα, πότε μὲ ἕνα πνευματικὸν ἐπίγραμμα, πότε μὲ ἕνα θυμόσοφον γράμμα πρὸς τὰς ἐφημερίδας, ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας—τὰ σπάνια αὐτὰ φανερώματά του ὠμοίλαζαν μὲ φωνὰς ἐκ τοῦ τάφου.

Σπανίως ἕνας ἀνθρώπος ἤγνωσε τόσο σφιχτὰ τὴν ζωὴν του μὲ τὸ ἔργον του, ἕσον ὁ ἀνθρώπος αὐτός. Ὅλες του οἱ ἡμέρες, ὅλες του οἱ ὥρες, ὅλες του οἱ στιγμὲς ἦσαν ἀφιερωμένες εἰς τὸ βιβλίον αὐτό, τὸ ὅποιον, γιὰ νὰ ἐμφανισθῆ στὸ τέλος τοῦ ἔτους ἀρχίζε νὰ προετοιμάζεται, ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν, πρὶν ἀρχίσῃ τὸ ἔτος. Διότι κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῆ ποῖον εἶδος καὶ ποῖον ποσὸν ἐργασίας καὶ φροντίδων ἀντιπροσώπευεν ὁ μικρὸς αὐτός, πυκνοτυπωμένος, κομψὸς τόμος, ὁ ὅποιος εἰς τὰς παραμονὰς κάθε νέου ἔτους ξεκίνοῦσε ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, γιὰ νὰ φθάσῃ—καὶ πῶς τὸν ἐπερίμεναν!—εἰς τὴν τελευταίαν γωνίαν τοῦ κόσμου, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ἕνας μόνον Ἕλληνας, γινώσκων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Ὁ ἴδιος αὐτὸς τόμος, ὡς ἔργον ἐνός καὶ μόνου συγγραφέως, δὲν θὰ ἀπαιτοῦσε οὔτε τὸ χιλιοστὸν τῶν φροντίδων, τὰς ὁποίας ἐχρειάζετο ὡς ἔργον «συνεργασίας διαφόρων λογίων», ἀπὸ τὸ ὅποιον δὲν ἔπρεπε νὰ λείψῃ καμμία γνωστὴ καὶ καθιερωμένη ὑπογραφή, καὶ τὸ ὅποιον εἶχε τὴν φιλοδοξίαν νὰ παρουσιάσῃ, ταῦτοχρόνως, καὶ νὰ καθιερώσῃ ὅλας τὰς νέας καὶ ἀγνώστους ἀξίας. Καὶ αἱ φροντίδες αὐταὶ ἦσαν φροντίδες ἐνός καὶ μόνου ἀνθρώπου. Μόνον αἱ ἐπι-

στολαὶ τὰς ὁποίας ἔγραφεν ὁ Σκόκος, στὸ διάστημα ἐνός ἔτους, πρὸς τοὺς συνεργάτας του καὶ τοὺς συνδρομητάς του—ποτέ, τοῦλάχιστον ἐγὼ, δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ἔλαβα ὀλιγωτέρας τῶν πέντε διὰ τὴν ἐτησίαν μου συνεργασίαν, προειδοποιούμενος περὶ τῆς νέας πρὶν παραδώσω καλὰ-καλὰ τὴν παλαιάν—θὰ ἤμποροῦσαν ν' ἀποτέλῃσουν δεκαπλασίους τόμους ἀπὸ τοὺς τόμους τοῦ Ἡμερολογίου. Διότι πρέπει νὰ σημειωθῆ, ὅτι ὁ Σκόκος δὲν ἔγραφε μόνον πρὸς τοὺς συνεργάτας διὰ νὰ τοὺς ζητήσῃ καὶ νὰ τοὺς ὑπενθυμίσῃ τὴν συνεργασίαν των, καὶ πρὸς τοὺς συνδρομητάς του διὰ ζήτηματα ἐκδοτικῆς φύσεως. Μὲ τοὺς τελευταίους εἶχε καὶ ἕνα ἄλλο περίεργον εἶδος ἀλληλογραφίας. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν τοῦ ἔγραφαν τὰς κρίσεις των—εὐμενεῖς ἢ δυσμενεῖς—ἐπὶ τῶν δημοσιευμένων ἀρθρῶν. Ἐκεῖνος τοὺς ἀπαντοῦσε, προθυμότερα, λύων ἀπορίας, ἢ ἐρμηνεύων κείμενα, ἢ καὶ ἀπολογούμενος ἀκόμη διὰ λογαριασμὸν τῶν συνεργατῶν του. Καὶ, παραλλήλως, εἶχε τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἀντοχήν ν' ἀνακοινῶνῃ πρὸς τοὺς συνεργάτας του ὅ,τι εὐ-

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Φ. ΣΚΟΚΟΣ

(Τελευταία φωτογραφία)

χαρίστον γι' αὐτοὺς τοῦ ἔγραψαν οἱ ἀναγνώσται του καὶ νὰ τοὺς πληροφορῆ περὶ ἀγνώστων θαυμαστῶν τῶν, διεσπαρμένων εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, τοὺς ὁποίους οὔτε ἐφαντάζογτο οἱ ἴδιοι.

Καὶ ὅμως ἔτσι ἐξηγοῦνται οἱ στενοὶ δεσμοὶ—δεσμοὶ σχεδὸν συγγενικοὶ—πού εἶχαν δημιουργηθῆ, ἐπὶ μίαν τριακονταετίαν, μεταξὺ τοῦ Ἡμερολογίου, τῶν συνεργατῶν του καὶ τῶν ἀναγνωστῶν του, καὶ τοὺς ὁποίους συνεχράτει καὶ ἀνεξίτητῶς ἕνας μόνον ἀνθρώπος, μὲ μίαν φροντίδα, πού ἦτο περισσότερο τρυφερὰ φροντίς οἰκογενειάρχου, παρά οἰκονομικῆ φροντίς ἐκδότου. Καὶ ἔτσι

εξηγείται ακόμη πώς το «Ήμερολόγιον Σκόκου», επί μίαν σειράν τριάντα ελοκλήρων έτων, υπήρξεν έ έτήσιος καλλίφραγτης τής πνευματικής κινήσεως του τόπου και, ταύτοχρόνιος, ο μόνος πνευματικός σύνδεσμος μεταξύ των έν διασπορά Έλλήνων και τής μητροπόλεως. Φιλολογικά και έπιστημονικά έπετηρίδες, φιλολογικά και έπιστημονικά περιοδικά έζησαν και άλλα, με μίαν άνωτέραν ύσως ζωήν, κατά το διάστημα τής εκδόσεως του Ήμερολογίου του Σκόκου. Κανένα όμως

έλληνικόν δημοσίευμα δέν υπήρξε λαοφιλέστερον άπ' αυτό, κανένα δέν κατώρθωσε να φθάση έως εκεί όπου έφθασεν αυτό. Το Ήμερολόγιον Σκόκου υπήρξεν επί τριάντα έτη το κατ' έξοχήν πανελλήνιον βιβλίον. Και του αξίζει να ανατεθή μαρμάρινον επί του τάφου του ιδρυτού του. Θα είναι το καλύτερον έπιτύμβιον δια τον πολύκλαυστον φίλον, ο όποιος υπήρξεν ένας πνευματώδης συγγραφεύς και ένας ευγενής προπαγανδιστής των νεοελληνικών γραμμάτων.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Σ. ΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΠΑΣΧΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο Παππαγιάννης ήταν τώρα πιά ένα κατάλευκο, ισχνό, εξαυλωμένο γεροντάκι, που θάλεγε κανείς πως μόνο για να υποχρεώνη τους ανθρώπους να σηκώνονται από σεβασμό στο διάβα του, κατόρθωνε να περπατή στους ανηφορικούς δρόμους του χωριού, σκυφτός, καμπουριασμένος, ολιγόλογος, μιá αληθινή σκιά ανθρώπου, μιá τόσο σεβαστή, όσο κ' οι ξεθωριασμένες τοιχογραφίες αγίων στο μοναστήρι του νησιού.

Έπειτα από σαρανταπέντε χρόνων Ιερωσύνη στην «Παναγιά», την ώμορφη εκκλησιά με το πολύτιμο σκαλιστό παλιό τέμπλο της, όταν κατάλαβε ο Παππαγιάννης πως δέν μπορούσε πιά να σηκώνεται πρωί-πρωί, μέσα στο κρύο του χειμώνα και στο αγιάζι του φθινοπώρου, για να πάη να λειτουργήση, όταν άρχισε να νοιώθη δυσκίνητο και βαρύν σαν το μολύβι το γερασμένο του κορμί και άνικανη τη δύναμή του να προσφέρη «Τα σα έκ των σών», παρεχώρησε σ' άλλον παππά τη θέση του, μιá θέση, αλήθεια, μικρή κι' ασήμαντη, μιá πουχε κατορθώσει να την ύψωση τόσο με την άρεγή του, ώστε να γίνη βαρύντι κληρονομιά για το διάδοχό του.

Ως τόσο, οι ένορτες τής «Παναγιάς» δέν έννοούσαν και πάνε να έξομολογηθούν στο νέο παππά, κ' έτσι αναγκάσθηκε ο Παππαγιάννης και το χρόνο αυτόν, όπως άλλοτε, να περνά τα δειλινα τής Μ. Έβδομάδος στην εκκλησιά για την έξομολόγηση.

Το απόγευμα τής Μεγάλης Πέμπτης, καθησμένος από νωρίς στο πρώτο δεξιό στασίδι τής εκκλησίας, δίπλα στο παλιό γυαλιστερό από τον χρόνο ξύλινο αναλόγι του ψάλτη, έμπρος στην εικόνα τής γλωμής Παναγιάς και κάτω απ' τ' ασήμενιο της καντήλι — δώρο και τάξιμο ποιός ξέρει ποιός άμαρτωλής — δεχότανε ο Παππαγιάννης τις έξομολογήσεις του φτωκόκοσμου, του μόνου που θάχε μιá μέρα τη θέση του εκεί ψηλά, όταν θα έρχόταν η ώρα του «κρίναι ζώντας και νεκρούς»...

Και περνούσαν απ' το σκόρφος του έξομολογητήριου του, σαν πένθιμη λιτανεία, ζωντανεμένες κι' ύλοποιημένες, η μιá

μετά την άλλη, όλες οι ανθρώπινες άδυναμίες, οι ψυχικές δοκιμασίες του πειρασμού, οι άπειρες άτέλειες του ανθρώπου, οι άδικίες που γεννιώνται από τα πάθη μας και πληθαίνουν από την δυστυχία και την ανάγκη, σ' άτέλειωτη σειρά τα παραπτώματα και τ' άμαρτήματα και τ' άνομήματα, που το καθένα τους είχε σταλάξει στην ψυχή των έξομολογουμένων κάποια σκιά που έπρεπε να λείψη, ένα ρύπο που έπρεπε να ξεπλυθή, μιá λύπη που έπρεπε να περάση, για να ξελαφρωθούν εκείνοι που καταλάβαιναν το βάρος τους...

Κι' ο Παππαγιάννης, ήρεμος κι' εύσπλαχνικός κριτής, γεμάτος καλοσύνη κ' έπιείκεια, εκεί που τάριμζε, εύρισκε πάντα δυό λόγια πονετικά για την ανθρώπινη δυστυχία και μιá ανάλογη ποινή μεταμελείας για τ' άμαρτήματα, που τόσο βέβαιος ήταν ότι θα τα συγχωρούσε κι' ο καλός Θεός σ' εκείνους που ζητούσαν την συγγνώμη του.

Κ' έλεγε σε πολλούς: «Σκύψε, παιδί μου μπροστά στην Παναγιά που μās ακούει, πές της πως μετανόησες με την καρδιά σου για αυτό που έκαμες, κι' άν, σηκώνοντας τα μάτια σου ως Έβελνη, καταλάβης πως σ' έσυγχώρησε, έλα να μεταλάβης αύριο...»

Κι' η φτωχή άμαρτωλή, που αντίκριζε με δέος και συντριβή την Παναγιά του τέμπλου, εύρισκε τις πιό πολλές φορές πως η κιλή Παναγιά την είχε συγχωρήσει, κι' έφευγε άλαφρωμένη από το βάρος που τής έπίεζε την ψυχή...

Άργά, σαν έπαιρνε να σουρουπώνη πιά, έμπηκε βιαστική στην εκκλησιά κ' η χήρα του Σταμάτη Μαθά, μιá δύστυχη φτωχή ξενοδουλεύτρα, κι' άφου προσκύνησε εύλαβικά μπρος στις εικόνες, πλησίασε τον Παππαγιάννη, την ώρα άκριβώς που έτοιμαζότανε να φύγη.

— Άργησα, Δέσποτά μου, για να έρθω να εξαγορευτώ, του έλεπε με σιγανή θλιμμένη φωνή. Μά φέτος δέν έρχομαι ώσαν τις άλλες φορές, έρχομαι πιό δυστυχημένη, πιό άμαρτωλή, πιό άπελπισμένη...

Ὁ Παππαγιάννης τὴν ἐκύταξε αὐστηρά, μὰ ἐκείνη τὸν ἐπρόφρασε :

— Δὲν ἐκοιμάτησα, ὅπως ἄλλες' μόνο ἦρθε καὶ μὲ βρῆκε ἀνύποπτη τὸ κακὸ μέσα στὸ σπίτι μου, τὸ μεγαλύτερο κακὸ ποὺ μποροῦσε νὰ μοῦ γίνη . . .

Καὶ κλαίγοντας ἡ δυστυχημένη χήρα, μὲ λυγμούς ποὺ ἀντηχοῦσανε πρὸ πένθιμα ἀκόμη μέσα στὴν ἐρημιὰ τῆς ἀδειας ἐκκλησίας τὴν ὥρα ἐκείνη, διηγήθηκε στὸν Παππαγιάννη τὴν μεγάλη της συμφορὰ . . .

Ὁ ἀρραβωνιαστικὸς τῆς θυγατέρας της, ὕστερα ἀπὸ ἐνὸς χρόνου ἀρραβῶνα, γύρνε τὴν ν' ἀφήσῃ τὸ κορίτσι της, κ' ἀρνιότανε νὰ γίνη ὁ γάμος τῆς Λαμπρῆς, ὅπως συμφώνησαν.

— Ἐχει διπλὸ ὀλόκληρες βδομάδες τὴν νῆρθη σπῖτι μας, ποὺ ἄλλοτε δὲν ξεκολλοῦσε ἀπὸ 'κεῖ, κ' οὔτε διαβάτης πιά περνᾷ ἀπ' τὴν πόρτα μας . . .

— Γιατί ; τὴν ρώτησε ὁ παππᾶς.

— Αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερο ! . . Ἐγώ, ὅπως ξέρεις, δέσποτά μου, ξενοδουλεύω γιὰ νὰ ζήσω τὰ ὄρφανά, δὲν βρίσκομαι στὸ σπίτι καὶ δὲν μποροῦσα ἡ ἀτυχή νᾶχω τὸ νοῦ μου μέσα κ' ὄξω . . . Ἴσως νὰ ἔφταιξα σ' αὐτό, κ' αὐτὴ εἶναι ἡ ἁμαρτία μου, μὰ δὲν ἐπίστευα ἡ φτωχὴ πὼς θὰ γινόταν ὅ,τι ἐγένεκε . . . Ἐκεῖνος, μὲ τὴν ὑπόσχεσι τοῦ γάμου του, — τόσον καιρὸ τελειωμένη ἀπόφασι νὰ γίνη τὴ Λαμπρῆ, — ξελόγιασε τὸ κορίτσι μου, τὸ πείραξε, μοῦ τὸ κατᾶστρεψε, παππᾶ μου, καὶ τὴν ὥρα μου τ' ἀφήνει ! . .

Ὁ Παππαγιάννης, ποὺ ὡς τὴν ὥρα ἐπερίμενε ν' ἀκούσῃ μιὰν ἁμαρτωλὴν, βρέθηκε ἄξαφνα μπροστὰ σὲ μιὰ δυστυχημένη, ποὺ τὴν ἀδικοῦσαν χωρὶς νᾶχη ἀδικήσι, ποὺ θὰ τὴν καταδίκαζαν ὅλοι χωρὶς νὰ φταῖη αὐτὴ, καὶ τὸ ἀβλακωμένο πρόσωπό του ἐχλώμασε ἀκόμη πρὸς πολύ.

— Τὸν εἶδες ἐσύ, τὸν ρώτησε γιατί τὸ κάνει αὐτό ; τῆς εἶπε εὐθὺς ἀμέσως.

— Τί νὰ μοῦ εἰπῆ, παππᾶ μου . . . Πάντα θὰ βρίσκειται μιὰ πρόφασι γιὰ 'κεῖνον ποὺ θέλει νὰ τὴν βρῆ . . . Χθὲς τῶμαθα κ' ἐγὼ τὸ φοβερὸ τὸ μυστικὸ καὶ δὲν τὸν ἤθρα ἀκόμη, μὰ τῶβλεπα πὼς δὲν ἐρχότανε συχνά, ὅπως ἄλλοτε, πὼς μοῦ μιλοῦσε πρὸ ψυχρά, πρὸ ἀπότομα, ἀπὸ καιρὸ, παραπονιότανε κ' ἐθύμωνε γιὰ τὸ παραμικρὸ, ὡς ποῦ μιὰ μέρα — τις προάλλες —

σὰν τὸν ρώτησα γιὰ τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου, ἄρχισε νὰ μοῦ βρῖσκη δυσκολίες, καὶ μοῦπε πιά στὸ τέλος καθαρὰ πὺς ὠδὲν μπορεῖ νὰ γίνη ὁ γάμος του τὸ Πάσχα.

— Για ποιά ἀφορμὴ σοῦ μίλησε ;

— Δὲν τοῦ διώρθωσα τὸ σπίτι ποὺ ὑποσχέθηκα, μὰ αὐτὸ ἦταν πρόφασι, γιατί, σὰν τοῦπα πὼς τὸ διόρθωμα θὰ γίνη δίχως ἄλλο ἀπὸ μένα, μοῦφερε ἄλλο ἐμπόδιο : πὼς δὲν ἔχει ζευγάρι, κ' ἐγὼ τοῦ τῶχα ὑποσχεθῆ.

Ἀλήθεια εἶναι πὼς τοῦχα τάξει τὴν γελᾶδα μας καὶ τὸ μικρὸ της τὸ μωσχάρι μὰ τὸν χειμῶνα φέτος χάθηκε κ' αὐτὴ καὶ τὸ μικρὸ καὶ δὲν εἶμαι σὲ θέσι τὴν ὥρα ἀκόμη νὰ τοῦ ἀγοράσω ἄλλα. Ἐὶς ξέρει αὐτὸ κ' ὁ ἴδιος, μὰ ἔτσι, στὴ θέσι ποὺ μᾶς ἔφερε, γυρεύει νὰ μᾶς πάρῃ τὴν ψυχὴ μας, ἡ ναῦρη κάποιου ἀφορμὴ γιὰ νὰ ξεκόψῃ ἀπὸ κοντὰ μας . . . Σὰν δὲν ἐρθῆ κ' αὐρὸ, χρονιὰρα μέρα, σπῖτι μας, σὰν δὲν φανῆ στὴν ἐκκλησιὰ τὴ νύχτα μὲ τὴν κόρη μου, θὰ καταλάβουν ὅλοι πὼς ἐχάλασε ἡ ἀρραβῶνα καὶ θὰ μάθουν ὕστερα καὶ τ' ἄλλο . . .

Τὴν παρηγόρησε ὁ παππᾶς, πὼς θὰ τὸν ἔβλεπε κ' αὐτὸς νὰ τοῦ μιλήσῃ. νὰ τὸν πείσῃ ν' ἀλλάξῃ ἠ γνώμη, καὶ κάπως θάρρεψε λιγάκι ἡ χήρα τοῦ Μαθᾶ, μὰ ὡς τόσο δύσκολο τῆς φαίνονταν γιὰ νᾶρθη εὐκόλα ἡ διόρθωσι τῆς συμφορᾶς ποὺ τὴν βρῆκε . . .

. . . Τὸ Μέγα Σάββατο ξημέρωσε συνεφιασμένο, σὰν νὰ βρισκόταν σ' ἁμονία μὲ τὴν μελαγχολικὴ διάθεσι τῶν ἀνθρώπων τοῦ χωριοῦ.

Ἄν ὅμως ἦταν σκυθρωπὴ ἡ μέρα ἐκεῖνη γιὰ ὅλους, γιὰ τὴν δυστυχημένη χήρα τοῦ Μαθᾶ καὶ γιὰ τὴν κόρη της τὴ Δεσποινιὰ ξημέρωσε πρὸς ζοφερὴ καὶ μαύρη.

Ὁ ἀρραβωνιαστικὸς τῆς Δεσποινιᾶς οὔτε στὸ σπίτι εἶχε φανῆ, οὔτε εἶχε πάει καθόλου, ὅπως οἱ ἄλλοι χωριανοί, στὴν ὄμορφη, σεμνὴ κ' ἀπλὴ ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου στὴ φτωχικὴ ἐκκλησιὰ τοῦ νησιοῦ,

Ποῦ κ' ἂν ἐλείπαν τὰ βαρεὰ στολίδια καὶ τὰ ^{μάτια,} κ' οἱ μίτρες οἱ δεσποτικῆς, κ' οἱ ἀστραφτεροὶ ^{[Σταυροί,} διαμάντια-δάκρυα κύλησαν στῶν χωρικῶν τὰ ^{μάτια,} στολίζοντας μ' ἀτίμητα στολίδια τὴν Ταφὴ ! . .

Κ' ἐνῶ τὸ μεσημέρι εἶχε περάσει καὶ τὸ

ἀπόγευμα ἦλθε καὶ τὸ σούρουπο πλησίαζε, ὁ ἀρραβωνιαστικὸς τῆς κόρης τοῦ Μαθᾶ οὔτε στὴν ἀγορὰ εἶχε φανῆ, οὔτε διαβάτης πέρασε ἀπὸ τὸ σπίτι της . . .

— Δὲν εἶχει φαίνεται, σκοπὸ νᾶρθῆ οὔτε στὴ λειτουργία τοῦ Πάσχα νὰ με πᾶ, συλλογιζόταν κλαίγοντας ἡ Δεσποινιὰ.

Μὰ θέλοντας νὰ ξεγελάσῃ κ' αὐτὸν τὸν ἑαυτὸ της, ὅσο μποροῦσε πρὸς πολύ, καὶ θέλοντας νὰ κρύψῃ ἀκόμη ὅσο μποροῦσε τὴ συμφορὰ της ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ κόσμου καὶ νὰ σφαλίσῃ γιὰ λίγο ἀκόμη τὰ στόματα τῆς γειτονιάς, ἐξύμωσε ἡ ὄρφανὴ τῆς κουλοῦρες τῆς Λαμπρῆς, πῆγε στὸ φουρνο, ὅπως οἱ ἄλλες χαρούμενες κοπέλλες, ἐχαμογέλασε σ' ὅλους, ἐνῶ μέσα της ἔκλαιε, καὶ μόνο ἀργὰ τὸ σούρουπο, σὰν γύρισε στὸ μισοσκότεινο τὸ σπίτι τους, ἐξέσπασε σὲ λυγμούς, γιατί εὗρισκε τὸν ἑαυτὸ της πρὸς ὄρφανό, πρὸς ἐρημὸ καὶ πρὸς δυστυχημένο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φουρὰ . . .

Στὸ φτωχικὸ τῆς χήρας τοῦ Μαθᾶ, τὸ Μέγα Σάββατο ἐκεῖνο, ἀγωνιοῦσε σταυρωμένη στὸ μαρτυρικὸ σταυρὸ κ' ἡ τελευταία ἐλπίδα τῆς χαρᾶς . . .

Στὸν στενὸ ἀδλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς, στὴ ρίζα τοῦ κυπαρισσιοῦ ποῦ ὑψωνότανε σὰν σὲ αἰῶνια δέηση στὸν οὐρανὸ, καθόταν πᾶνου στὸ πεζούλι κολυῶρα ὁ Παππαγιάννης σκεπτικὸς, ἀνήσυχος καὶ νευρικός, ὅσο ποτέ του ἄλλοτε.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ, ἀφήνοντας τὴ συλλογὴ του, ἐφώνησε μ' ἓνα παιδί τὸν γέρω ἐπίτροπο τῆς ἐκκλησιᾶς, κάτι μιλήσανε μαζύ, ἔπειτα μῆκανε στὴν ἐκκλησιὰ καὶ ξανακουβεντίσανε καὶ πάλι μοναχοί τους, κ' εὐθὺς κατόπι ξανάφυγε ὁ ἐπίτροπος βιαστικός, ἐνῶ ὁ Παππαγιάννης ξανακάθησε στὸ πεζούλι ποὺ χώριζε τὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησιᾶς ἀπὸ τὸ δρόμο, σὰν κάτι νὰ περιμένε.

Περάσινε ἀκόμη λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ μόλις-μόλις ἀκόμη φώτιζε, δταν σηκώθηκε ὁ παππᾶς, γιατί εἶδε κάποιον ποὺ κατέβαινε στὸ δρόμο: τὸν Θανάση τὸν Μάλαμα, τὸν ἀρραβωνιαστικὸ τῆς κόρης τοῦ Μαθᾶ, μὲ τὰ παλιά του ρούχα τῆς ἐξοχῆς, ἀξούριστον, συλλογισμένον κ' αὐτόν.

— Δὲν σ' εἶδα χθὲς, οὔτε προχθὲς, οὔτε καὶ σήμερα στὴν ἐκκλησιὰ, Θανάση, ποῦ

ἦσουνε ; τὸν ρώτησε, γιὰ νὰ τὸν σταματήσῃ ὁ Παππαγιάννης.

— Ἀπόψε, τώρα μόλις ἦρθα ἀπόξω, δέσποτά μου, τοῦ ἀπάντησε ὁ Θανάσης.

— Δὲν ἔκαμες καλὰ, παιδί μου, νὰ λείψῃς ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ, μὰ τέτοιου μέρα σὰν καὶ χθὲς . . . Ἔλα, πῆγαινε τώρα μέσα νὰ προσκυνήσῃς τὸ Ἐπιτάφιο, κ' ἀπόψε νὰ σὲ ἴδῃ μπροστὰ-μπροστὰ ἀπ' ὅλους στὴν Ἀνάστασι . . .

Κ' ὁ Θανάσης ὁ Μάλαμας, χωρὶς νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ στὴν πινακτοῦρησι, δρασκελίσε τὴν αὐλὴ καὶ μῆκε, θέλοντας καὶ μὴ, στὴν ἐκκλησιὰ νὰ προσκυνήσῃ.

Ὁ Παππαγιάννης τὸν ἀκολούθησε, τὸν ἄφησε ν' ἀσπασθῆ, κ' ἔπειτα πάλι τὸν ἐρῶτησε χαμογελῶντας.

— Αἶ, πότε ἀποφασίσαιτε νὰ γίνη ὁ γάμος, τὴ Δευτέρα, ἢ πιά τὴν Τρίτη τῆς Λαμπρῆς ;

Ὁ Θανάσης, ποὺ δὲν περίμενε μὰ τόσο ἀπρόβλεπτη ἐρώτησι τοῦ Παππαγιάννη, τὰ σάστισε γιὰ μιὰ στιγμὴ, μὰ πάλι ἀμέσως βρῖσκοντας τὴ ψυχραιμία του :

— Σὰν δύσκολο, παππᾶ μου, εἶναι νὰ γενῆ ὁ γάμος τώρα τῆς Λαμπρῆς . . . Ἴσως ἀργότερα . . . ἀπάντησε στενοχωρημένα.

Μὰ ὁ Παππαγιάννης εἶχε προβλεπτικὸ τὸ σχέδιό του, καὶ πρὸς αὐστηρά, σὰν νὰ τὸν πείραξε ἡ ἀπόκρισι, ἄρχισε νὰ τοῦ λέγῃ :

— Πὼς εἶπες ; «ὄχι τώρα . . . Ἴσως ἀργότερα . . .» Καὶ τί θὰ εἰπῆ παιδί μου αὐτὸ τὸ ἴσως ; Θέλεις νὰ εἰπῆς, ἴσως γενῆ ὁ γάμος, κ' ἴσως ὄχι ; Γὼ σ' ἀγαπῶ, μὰ δὲν μπορῶ νὰ κατελάβω αὐτὰ τὰ λόγια σου . . . Μήπως τὰ χάλασε μὲ τὴν ἀρραβωνιαστικιά σου ;

Στὸν αὐστηρὸ αὐτὸν τόνο τοῦ Παππαγιάννη, ὁ ἀρραβωνιαστικὸς τῆς Δεσποινιᾶς δὲν ἔξερε πὼς νὰ φερθῆ, πὼς ν' ἀπαντήσῃ. Γύρισε κ' εἶδε μιὰ στιγμὴ στὸ βάθος τῆς σκοτεινῆς ἐκκλησιᾶς τῆς μισοφωτισμένῃς εἰκόνας τοῦ τέμπλου. Σὰν κάποιον χέρι τοῦ φάνηκε πὼς τὸν ἐπίσσε στὸ στήθος καὶ τοῦσφιξε τὸν λαιμὸ ἓνας κόμπος, κ' ἀφήνοντας κάθε ἄλλη σκέψῃ κατὰ μέρος, ἀπάντησε μ' ὅλη του τὴν εὐκρίνεια :

— Δὲν εἶπα πὼς μπορεῖ νὰ μὴ γενῆ καθόλου ὁ γάμος μου μὲ τὴ Δεσποινιὰ . . . Μονάχα ἤθελα νὰ εἰπῶ πὼς δὲν μπορεῖ νὰ γίνη τώρα ἀμέσως . . . Δὲν εἶναι εἰσιμοί

στο σπίτι... "Όταν θὰ ἐτοιμασθοῦν...

— Δὲν εἶναι ἀκόμη ἐτοιμοί; Καὶ τί ἐτοιμασίες τῆς χρειάζονται τῆς πεθερᾶς σου, χήρας γυναίκας καὶ φτωχῆς; Μὴ λογαριάζης τρουπέζια καὶ ξεφάντωσες; ἔρωσθησε ἐπιτηδᾶς ὁ Παππαγιάννης, γιὰ ν' ἀναγκάσῃ τὸν Θανάση νὰ τοῦ μιλήσῃ πὺξ ξάστερα.

Κ' ἐκεῖνος τοῦ φανέρωσε τὰ ἐμπόδια, τὸ σπίτι, τὸ ζευγάρι, κεῖνα ποῦ τοῦχαν τίξει στὸν ἀρραβῶνα.

— Εἶμαι κ' ἐγὼ φτωχός, παππᾶ μου, καὶ μοῦ χρειάζονται... Χωρὶς αὐτὰ δὲν θὰ γινῆ ὁ γάμος, ἀπάντησε μ' ἀπόφαση.

Ὁ Παππαγιάννης γαλήνεψε καὶ πάλι στὴ στιγμή, σὰν ἔμαθε πὺξ μόνο αὐτὲς ἦταν οἱ ἀφορμές. Φοβήθητε ὅμως πὺξ μπορούσαν νά ναι καὶ προσχήματα ὅλ' αὐτὰ, καὶ συλλογίσθησε ἀκόμα πὺξ μὰ ἀναβολὴ μπορούσε νὰ φέρῃ καὶ χειρότερα.

Δὲν ἔπρεπε καθόλου νὰ διστάσῃ, καὶ παίρνοντας τὸ ἥπιο μὰ σοβαρὸ τοῦ πάντα ἔρωσ, ἐκάθησε σ' ἓνα σκαμνίδι ἐκεῖ κοντὰ, ἀφῆσε τὸν Θανάση τὸν Μιμίμη νὰ στέκεται μπροστὶ τοῦ κ' ἄρχισε νὰ τοῦ μιλή.

— Ἀφοῦ ἦρθε ἔτσι τὴν ἰσχυρὴν καὶ στιγμή, θὰ σοῦ τὸ εἰπῶ κ' ἐγὼ, παιδί μου, τὸ μυστικό, ποῦ θὰ σοῦ τὸ πῶ ἀπὸ ἀπὸ-μεθυσμένο.

«Σὰν μὲ καλέσανε, πάνε ἔξω χόρνια τὴν ἰσχυρὴν, νὰ μεκαλιῶν τὶς τελευταῖες τοῦ σιγμῆς τὸν μακαρίτη τὸν πεθερὸ σου, τὸν βοήθα ἀκόμη στὰ καλά του. «Δὲν μπόρεσα ν' ἀφῆσω τίποτε γιὰ τὰ παιδιὰ, μοῦ εἶπε, καὶ θὰ βαρυνωμοῦν, σὰν μεγαλώσουνε, γιὰ μένα... Μόνο γιὰ τὸ κορίτσι μου, τὴν Δεσποινιώ μου, ἔχω ἀφῆσει κάτι στὸν Κυρ-Σπύρο τὸν Ἐπίτροπο, νὰ τὸ φυλάξῃ γιὰ προίκα τῆς... Δὲν εἶναι μεγάλα πράγματα, ὡς παντοκόσιες δραχμῆς θὰ εἶναι, μ' ἂν τοὺς τ' ἀφῆσω ἀπὸ τὴν ἰσχυρὴν, θὰ τὰ ξοδέψουνε, στὴν πρώτη ἀνάγκη ποῦ θὰ εὐχῆ, καὶ δὲν θὰ εἶχαν τὴν ἰσχυρὴν ποῦ θὰ πρέπη. "Ἄν ζῆς, παππᾶ μου, ὡς τότε, φρόντισε νὰ τῆς τὰ δώσετε τὶς ἡμέρες τοῦ γάμου τῆς...» Αὐτὰ μοῦ εἶπε ὁ μακαρίτης, Θεὸς χωρέσ' τονε, σὰν νάξευρε τὶς δυσκολίες ποῦ θαύρισκε ἡ γυναῖκα του...

«Τὴν ἰσχυρὴν τὰ χρήματα αὐτὰ εἶναι δικὰ σας, κ' ὅπως βλέπετε, ὅλα πιά σιάζονται...»

Καὶ πρὶν ἀκόμη τοῦ ἀπαντήσῃ ὁ ἀρραβωνιαστικὸς τῆς Δεσποινιώσ, ὁ Παππαγιάν-

νης φώναξε κάποιον παιδί ἀπ' τὸ δρόμο καὶ τώστειλε νὰ εἰπῆ στὴ Δεσποινιώ καὶ στὸν Κυρ-Σπύρο τὸν Ἐπίτροπο νὰ ἔρθουν γρήγορα στὴν ἐκκλησιὰ ποῦ τοὺς περίμενε.

— Αἶ, ὡς τὸ μάθη ἀπόψε κ' ἡ καημένη ἡ Δεσποινιώ πὺξ ὅλα τὰ διόρθωσε ἡ πρόβλεψη τοῦ μακαρίτη τοῦ πατέρα τῆς, γιὰ νὰ χαρῆ κ' ἐκεῖνη ὅπως καὶ σύ, εἶπε στὸν ἐκπληκτὸ Θανάση, ποῦ μὲνε ἀμίλητος μπροστὰ του, εὐχαριστημένος κατὰ βάθος ποῦ ἦρθαν ἔτσι βολικὰ τὰ πράγματα...

Σὲ λίγο, ὅταν κλαμμένη ἀκόμα ἦλθε ἡ Δεσποινιώ καὶ πονηρὰ χαμογελῶντας ἐφῆσε ὁ Κυρ-Σπύρος ὁ Ἐπίτροπος, γιὰ νὰ τοὺς βεβαιώσῃ ὅτι εἶχε ἀληθινὰ στὰ χέρια του ἐκεῖνο τὸ ποσὸν τὸν Μιμίμη, ὁ Παππαγιάννης χαρούμενος ξανασυνέδεσε καὶ πάλι, ἄσρηκα πιά τὴν ἰσχυρὴν, τὸν αἰώνιο δεσμὸ μᾶς ἀγίας ποῦ εἶχε χαλαρωθῆ γιὰ μὴ στιγμή ἀπὸ ἓνα ἐφήμερο κλονισμὸ κ' εἶχε δοκιμασθῆ ἀπ' τὴν ἀνάγκη, ὅπως τ' ἀντίκρια τῆς μικρῆς ροδακινιάς, στὸν ἀπέναντι τῆς ἐκκλησιᾶς κήπο, ποῦ τὰ συντάραξε τὴν ὥρα ἐκεῖνη ἡ πνοὴ ἐνὸς ἀνοιξιᾶκου μελιτωμοῦ.

Τὸ ἴδιο βράδι, τὴν ὥρα τῆς Ἀναστάσεως, ὅταν χαρούμενος ὁ Παππαγιάννης πῆγε νὰ ψάλλῃ μόνος του τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέρα, λαμπρυνθῶμεν λαοί...», οἱ χωριανοὶ εὐρίσκανε πὺξ ἡ φωνὴ του, ποῦχε ραγίσῃ καὶ σβυσθῆ σχεδὸν στὰ τελευταῖα αὐτὰ χόρνια τῶν γηραιῶν του, εἶχε παρμένη πῆλι τὴν παλιὰ γλυκιάδα τῆς τῆ ζωηρότητα καὶ τὴ μορφὴ τῆς, σὰν στὸν παλιὸ καλὸ καιρὸ...

— Θάνει ἡ τελευταία τοῦ Ἀναστάσεως, ἐλέγανε συγκινημένοι οἱ χωριανοί, ποῦ δὲν μπορούσαν νὰ βροῦνε ἄλλη ἐξήγησι στὴν ξαφνικὴ μεταβολή.

Μονίμη ὁ Κυρ-Σπύρος ὁ Ἐπίτροπος, ἀνοίγοντας τὴν ὥρα ἐκεῖνη τὸ ἀκρινὸ συτᾶρι τοῦ πιγκαριοῦ, ἐκύτταξε ἀκόμη μὴ φορὰ ἓνα παλιὸ ἀσημένιο σταυρὸ, κειμήλιο ποιδὸς ξέρει πόσων χρόνων, ποῦ τοῦχε δώσει τὸ ἀπόγευμα ἐκεῖνο ὁ Παππαγιάννης, γιὰ λίγα χρήματα ποῦ τοῦ χρειάσθησαν νὰ συμπληρώσῃ τὸ δῶρο τοῦ στὴν ὁραφή!

Κι' ἀληθινὰ τὸ Πάσχα ἐκεῖνο, ποῦ στάθηκε τὸ πῶ φτωχὸ, μὰ καὶ τὸ πῶ χαρούμενο γιὰ τὸν ἀληθινὸ παππᾶ, τὸν Παππαγιάννη, ἦταν τὸ τελευταῖο τοῦ τὸ Πάσχα.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΤΑ ΧΩΡΙΑΤΙΚΑ ΠΑΣΚΑΛΟΓΙΟΡΤΑ

Ἡ Μεγάλη Λαμπρὴ, ἡ ὅπως τηνελένε ἀπλά, Λαμπρὴ, τὸ Πάσχα, ἡ Ἀνάστασις, ἡ Πασκαλιὰ (ἀφτὰ ναι τὰ γενικότερα καὶ πῶ γνωστὰ ὀνόματά τῆς, μοναχὰ τους ἡ μὰζι μὲ τὸ Μεγάλη), γιορταζότανε, καὶ γιορτάζεται ἀκόμα καὶ τὴν ἰσχυρὴν, λαμπρότερα καὶ πῶ χαρούμενα ἀπ' ὅλα τὰ γιορτοφόρια τῆς Χριστιανοσύνης.

Εἶναι κ' ἡ μεγαλύτερη γιορτὴ βέβαια, μὰ, γιὰ τὸν πανηγυρικότερο γιορτασμὸ τῆς, δὲν εἶναι μοναχὰ τοῦτο ὁ λόγος. Μεγάλες γιορτᾶδες εἶναι καὶ τὰ Γέννα (Χριστοῦγεννα) καὶ τὰ Φῶτα, μὰ δὲν τὰ πανηγυρίζουνε καὶ κεῖνα μὲ τέτοιο ξεχειλισμὸ χαρᾶς κ' ἀναγᾶλλιασῆς, ὅτε τὰ καρτεροῦνε μὲ τὴν πεθυμᾶ καὶ λαχτᾶρα. Κάτι κ' ἄλλο θὰ τρέχει λοιπὸν, κάποιος κ' ἄλλος λόγος θὰ ναι, ἡ καλύτερα, θὰ συντελοῦνε πολλὲς αἰτίες.

Ἀφτὲς τὶς αἰτίες θὰ κοιτάξουμε νὰ βροῦμε.

I. Νηστεία καὶ δουλιὰ

Ἡ Μεγάλη Σαρακοτῆ, ὁ καιρὸς τῆς σωματικῆς ἐξήγλησῆς, εἶναι μὴ αἰτία. Ὅλον τὸν καιρὸ τῆς σαρακοτῆς, ὁ καλῆνας ἐμ νηστεῖ (παλιὰ : ἐπὶ ὀρησκευτικὸς λόγους ἐτῶρα : «νηστεῖ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ γιὰ δὲν ἔχει τί νὰ φάει») καὶ μὲ τὰ ξανάρτηγα λάχανα ἡ μὲ τὰ μαυρομάτικα φασόλια καὶ τὸ κρεμμυδοζούμι — λιγοστὰ καὶ τοῦτα! — δὲ γίνεται κανονικὴ ἡ θρέψη, ἔμου δουλέβει περισσότερο ἀπ' ὅσο πρέπει.

Κάπου πενήντα μέρες στὴν ἀράδα δὲ σταματᾶει ὀλότελα ὁ κόσμος. Δουλιὲς μαζωμένες, ἡ μὴ πάνου στὴν ἄλλη, δὲν τοὺς ἀφήνουνε νὰ πάρουν ἀνασασμὸ, ἀκόμα κ' οὔτε νὰ φᾶν μὲ τὰ καλά τους. Ὅλο τὸ μικρομέγαλο, γέροι, νέοι, ἄντρες καὶ γυναῖκες, δὲν

καθόνται οὔτε μὴ σιμῆ, γυρίζουν ἀναῶς ἀπὸ τὴ μὴ δουλιὰ στὴν ἄλλη, ὅπως γυρίζουν οἱ μελλίσσες ἀπὸ λελοῦδι σὲ λελοῦδι.

Νύχτα ξεκινᾶνε καὶ νύχτα γυρίζουνε. Σάφτῶνε τὸ λίγον καιρὸ πρέπει νὰ κάμουνε πολλὲς ἐργασίες : νὰ σκάψουν καὶ νὰ σκαλίσουνε τὶμπέλια, νὰ βγάλουνε πέρα τὶς ὀψιμες σπορὲς μὲ τὰ ὀργωδιβολίσματα, νὰ κυνηγᾶνε καὶ νὰ βρίσκουνε τὴν καλὴ κ' ἀπάτητη παραβόλα μὲ τὴν ἀφάγωτη βοσκὴ γιὰ τὰ πράματά τους, ποῦ ἀπὸ τὸ χειμῶνα εἶναι φτασμένα στὴν κάτου σκάλα, κρεμόνται «ἀπὸ μὴ κλωνὰ» καὶ θέλουνε μεγάλη περιποίηση καὶ λάτρα γιὰ νὰ γλυτώσουνε, ὅσο νὰ περιλάβει ὁ καλὸς καιρὸς καὶ νὰ ξελασκάρουν ἀπὸ τὸν ψόφο. Ἀκόμα πρέπει νὰ κουβαλήσουνε τὰ φουσκᾶ, νὰ φυτουργῆσουνε τοὺς κήπους καὶ πᾶ περιδῶλια, νὰ φράξουν καὶ νὰ διορθώσουνε τὰ στανοτόπια, νὰ ξελιθαρίσουνε τὰ χωράφια καὶ νὰ φτειάσουνε μάντρες καὶ πεζοῦλες, νὰ βοτανίσουνε τὰ γεννήματα κ' ἄλλα κ' ἄλλα, ποῦ τοὺς κουράζουνε ὅλους καὶ τοὺς κᾶνουν νὰ γυρίζουνε τὸ βράδι κοφομειασμένοι καὶ νὰ χουχουλιόνται ἀπὸ τὴν κομάρα καὶ τὴν ἀποστασία...

Οἱ ἄντρες, ἐξὸν ἀπὸ τοῦτες τὶς δουλιές, ἔχουνε καὶ τὰ ξενοδουλιὰ. Κόσμος καὶ ντουγιὰς πλημμυρίζει τὰ καμποτόπια καὶ μὲ τὶς ἀξίνες στὸ χέρι, παρέες-παρέες οἱ ἀργατιές, βγαίνουνε στὴν πιάτσα. Ἐκεῖ πάνε καὶ τοὺς ξεδιαλέγουνε τᾶφεντικὰ κ' οἱ ἐπιστάτες πῶχουνε οἱ μεγαλοχτηματιές καὶ οἱ μεριδοῦχοι. Ἀπὸ κεῖ τοὺς πάνε στὰ χτήματα γιὰ σκάψιμο κ' ἀπὸ τὴν ἀβγὴ ἴσιαμε τὸ βράδι ἀραδιάζουνε κουτρούλια...

Τῆρᾶνε νὰ τελειώσουνε βιαστικὰ τὶς δικές

τους δουλιές, γιά νά ξενοδουλέψουνε λίγον πολλήν καιρό, νά πάρουνε καιάν παρά, γιά νά ποσιήσουνε τὸ γένημα τῆς χρονιάς, νά γοργάσουν ἑναδὺ φαρτώματα μπομπότα, γιά νά βγοῦνε πέρα, ὡς πού νά ρίξει ὁ καιρὸς τοῦ θέρου.

Κ' οἱ γυναῖκες ἕως, ἃ δὲν πᾶνε μαζί, τους (ὅσο σφίγγει ἡ φτώχεια, τόσο περισσότερες ἀκολουθᾶνε στὰ ξενοδουλιὰ), ἔχουνε παραπανιστὲς ἐργασίες. Ἐχτὸς ἀπὸ τὰ συνηθισμένα καὶ παντοινὰ ζυμωμαγερέματα, ξυλοκουβαλήματα, πλυσίματα καὶ μπαλώματα, βοηθᾶνε καὶ στὶς ὀξωδουλιές, στὰ χωράφια καὶ στὰμπέλια· μὰ ἔχουν ἀκόμα καὶ τὸν ἀργαλιό, πού τὸν φοβοῦνται καὶ τὸν ἔχουνε γιά τρανὸ μπελά, καί, μπροστὰ ἀφτόν τὸ «βουλιασμένον», περνᾶνε γιά γλέντι τὸ κέντισμα καὶ τὴ ρόκα τὴν ἔχουν γιά διασκέδαση, κατὰ πού τὸ λένε κιόλας :

«Τὸ κέντισμά ναι γλέντισμα,
κ' ἡ ρόκα ναι σειριάνι,
κι ὁ μπυρσιμένος ἀργαλιός
εἶναι σκλαβιά μεγάλη!»

«Ὅ,τι κι ἂν εἶν' ἕως ὁ ἀργαλιός, θέλοντα καὶ μὴ θὰ ξεχτοῦνε σὲ δάφτονε, εἶναι ὑποχρεωμένες νά ὑποταχτοῦνε στὴ «σκλαβιά» του. Στὸ διάστημα τῆς σαρακοστῆς πρέπει νά καλαμίσουνε τὸ νέμα, νά διαστοῦνε τὸ βηλάρι, νὰν τὸ τυλιξοῦνε στάντι, νὰν τὸ μιτώσουνε, νὰν τὸ βάλουνε στὸ λάκο, νά ὑφάνουν τὸ πανί, νά τὸ βάλουνε στὸ λέχο καὶ νὰν τὸ λεφκάνουνε.

Ὅλα τούτα πρέπει νά ναι τελεμένα πρὶν τὸ μεγαλοδῶμαδο κι ὄχι νά βάνουνε πανὶ τὸ Μάη καὶ νά ὑφαίνουνε τὸ καλοκαίρι, κατὰ πῶς λέει «ἀναποδιάρικα» ἐτοῦτο τὸ τραγοῦδι :

«Ποτέ, μοιρέ, πότε θὰ βάλω γὼ πανί,
πότε θὰ λαναρίσω,
τὰ νιάτα νά γλεντήσω ; (1)

Τὸ Μάη, μοιρέ, τὸ Μάη θὰ βάλω ἐγὼ πανί
τὸ Μάη θὰ λαναρίσω,
τὰ νιάτα νά γλεντήσω.

Κι ὅταν θὰ ξεθερίσουμε
τὰ στάρια, τὰ κριθάρια,
θὰ βάλω τὰ βηλάρια !

Κι ὅταν θὰ ξεθρυγίσουμε
τὰμπέλια, τὶς σταφίδες,
θὰ βάλω μπαντανιές !

Κι ὅταν θὰ ξεθερίσουμε
τὶς κοῦκλες, τὰ φασούλια,
θὰ βάλω τὰ σακούλια ! . . .»

Καὶ πρέπει νά ἐτοιμαστῆ τὸ πανὶ πρὶν τὸ μεγαλοδῶμαδο, γιά νά κόψουν ἀπὸ δάφτο καὶ νά φτειάσουνε τὰ καινούρια ρούχα, πού θὰ φορέσουνε τὴ Λαμπρή, μὰ καὶ γιὰ τὸν τὸν καιρὸ εἶν' ἀκόμα μεγάλες οἱ νύχτες κ' ἔτσι μποροῦνε ὀλονυχτὶς νά βγάνουνε πέρα τὶς δουλιές τοῦ σπιτιοῦ καὶ νά βοηθᾶνε καὶ στὶς ὀξωδουλιές τὴν ἡμέρα.

«Ὅποια δουλέβει τὴν ἡμέρα μοναχά, ἡ δὲ θὰ προφτάσει νά τελειώσει τὸ βηλάρι τῆς, ἡ δὲ θὰ δώσει χέρι στὶς ἀναγκερὲς ἐργασίες τοῦ σπιτιοῦ τῆς—κ' ἔτσι δὲ θὰ τελειώσουνε κεινές. Δηλαδή καὶ τὸνα κακό, ὀλέθριο καὶ τᾶλλο !

Γιαφτό, ἡ ἀξία καὶ παινεμένη γυναῖκα κ' ἡ ταχτική νοικοκυρά, δὲν ἀφήνει ἀκάμωτο κανένα. Νύχτα-νύχτα ζυμώνει κι ὡς πού νά γένει τὸ ψωμί γιά νὰν τὸ ρήξει στὴν πουγᾶνα, βάνει μασούρια. Μασουροθάνοντα πάλι, ἀνάβει καὶ σιμπάει τὴν πουγᾶνα, γιά νά ναι καημένη τὴν ὠρα πού πρέπει. Κι ὄντας ρήξει τὴν πουγᾶνιά γιά νά φηθεῖ, «ὕφαινει καὶ τραγουδάει», πού λέει ὁ λόγος, καὶ μαγερέβει κιόλας.

Ἔτσι, παίρνοντα ἡ μέρα, τὴν ὠρα τοῦ κολατσιοῦ, βρῖσκεται στὸ χωράφι ἡ στὰμπέλι μὲ τὸ ψωμί καὶ τὸ προσοφάι, δουλέβει ἐκεῖ ὡς τὸ κοντόβραδο κι' ἀπὸ ζαλώνεται ξύλα ἡ κλήματα καὶ γυρίζει στὸ σπῆτι γιά νά φέρει νερό καὶ νά ἐτοιμάσει καὶ φαί γιά τὸ βράδι.

Σάφου λοιπὸν τρώνε οὐλη τὴν ἡμέρα στὶς ὀξωδουλιές, δὲν τοὺς μένει γιά τὶς καθεαφτοῦ γυναικεῖες σπιτιάτικες δουλιές παρά ἡ νύχτα· κ' ἔχουνε δικίον πού τὴν ἐγκωμιάζουνε κι ἀφτὴ καὶ τὴν ἀβγή γιά πονετικὲς βοηθίστρες :

«Ἡ νύχτα καὶ ἡ γυβγή
βοηθάει σὶ μάνα κι ἀδεοφῆ ! . . .»

Κι ἕως δὲ σηκώνονται οὐλες γιά νά δουλέψουνε τὴ νύχτα. Εἶναι πολλὲς πού τὰποφασίζουνε ἀπὸ τὸ βράδι, μὰ σὰν ἔρθει ἡ ὠρα νά σηκωθοῦνε ἀρχίζουνε τὰ χασμουρητιὰ, συγυριόνται μέσα στὸ στρώμα, συγκρίζον-

ται πέρα δῶθε, ἀνακλαδιζόνται, κάνουνε νά σηκωθοῦνε, μὰ τὶς βαραίνει σὰ βολήμι ἕνα γλυκερὸ μούδιασμα, πού τὶς κάνει νά γυρίζουνε τᾶλλο πλεβρό καὶ νά κοιμόνται ὡς πού νά πᾶει γιόμα ! . . . Τοὺς ἀρέσει ὁ γλυκὸς ὕπνος τῆς κονταβγῆς καὶ δὲν τὶς ἀφήνει ἡ τεμπελιά νά χτελέσουνε τὴν ἀπόφασή τους. Μὰ θὰ τιμωρηθοῦνε κατὰ πού τοὺς ἀξίζει, σάφου τὶς διοποιᾶει κιόλας καθαρὰ καὶ ἑστέρα καὶ δίχως ἐπιφύλαξη τούτη ἡ παροιμία :

«Γλυκὸς ὁ ὕπνος τὴν ἀβγή :
γδυτὸς ὁ κ . . . λος τὴ Λαμπρῆ !»

Θὰν τοὺς ἐβγει ξυγὴ ἡ τεμπελιά τους, γιὰ τὴν δὲ θὰ καταφέρουνε νά ξυφάνουνε τὸ πανὶ τους καὶ νά φτειάσουνε καινούρια—Λαμπριάτικα—φορέματα, ὅπως κ' οἱ ἄλλες γυναῖκες. Ἔτσι θὰ μείνουνε μὲ τὰ παλιά τους ρούχα, τὰ περσινὰ, τὰ λυωμένα καὶ χιλιομπαλωμένα κι' ἀπὸ τὴ ντροπὴ τους δὲ θὰ ζυγώνουνε στὸ χορὸ τὶς πενταπᾶστρικες καὶ λαμπροφορεμένες φιλενάδες τους (καὶ τοῦτες δὲ θὰν τὶς θέλουνε κοντὰ τους !), ἡ «δὲ θὰ χουνε μοῦτρα» νά παρουσιαστοῦν ὀλότελα στὸ χροστάσι μὲ τέτοια φόρια. Γιά φτοῦνο κιόλας, γιά νά μὴν πάθουνε τέτοιο χουνέρι, δουλέβουνε νύχτα καὶ ἡμέρα.

Καθὼς λοιπὸν εἶναι ξεθεωμένοι ἀπὸ τὴν πολλὴ καὶ πολὺκαιρὴ ἐργασία, καὶ ξενητικωμένοι ἀπὸ τὴ στέρεψη καὶ τὴν κακοφαγία, εἶναι φυσικὸ νά θέλουνε νά κάτσουνε, νά κοιτᾶνε πῶς καὶ πῶς νά μείνουνε δίχως δουλιὰ γιά νάναπαφτεῖ τὸ κόκκαλό τους, καὶ νά φάνε ὅσο τραβάει ἡ ὄρεξή τους, νά ντώσουνε τὴ λουρίδα τους ἀπὸ τὸ μπόλιον κ' ἐγκλεχτὸ φαγοπότι, γιά «νάρτηθεῖ τᾶντερό τους» καὶ νά θαραπαεῖ ἡ καρδιά τους . . .

Γιαφτό ἡ σκόλη τῆς Ἀνάστασης τοὺς ἐρχεται σὰν οὐράνια δρόσο σὲ διψασμένο χῶμα κι οὐλες οἱ λειψοφύριες, οἱ παιδεψες κι οἱ ἀποστασίτες ξεπλερώνονται μὲ τὴν φχαρίστηση, τὸ γλεντοκόπι καὶ τὴν ἀναπατὴ ὀλάκερης τῆς Λαμπροδομάδας.

II. Κατάλληλη ἐποχὴ

Ἄλλος λόγος, γιά τὸν καλύτερο πανηγυρισμὸ τῆς Μεγάλης Ἀνάστασης, εἶναι ἡ κατάλληλη ἐποχὴ τοῦ ἐρχομοῦ τῆς. Ὅτε κακὸς καιρὸς κι ἀνάποδος χειμῶνας τοὺς εἶναι

πλιά ἐμπόδιο στὰ γλέντια τους, οὔτε βιαστικὲς δουλὲς—παντοινὸ τριβέλι τοῦ μυαλοῦ—τοὺς ἀναγκάζουν νὰν τὰ κόψουν ἀξιαφρα στὴ μέση.

Ἐτότε ξανοίγει ὁ καιρὸς, ξεκαθαρίζει καὶ σιάζει· δὲν κάνει πλιά κρύο, οὔτε σιοροκάδες ρήνει. Ἄν πιάσει, «βρέχει μάλαμα κι ἀσῆμι !»—φιλοκρυστακτὴ δροσούλα μὰ δυὸ ὠρες—καὶ πάλι βαρεῖ ὁ ἥλιος, πού ἀποζητιέται ἀκόμα, δὲν ἀρχισε νά καίει καὶ νά τσοῦζει. Τὰ χορτάρια ἀθγαταίνουν ἀπὸ τὴ μὲρα στὴν ἄλλη, κι ὅπως τὰ φυσάει τὸ ζεστοῦλι κι ἀπαλὸ ἀεράκι γέρνουνε κατὰ τὴ γῆς καὶ φαίνονται σὰν παχὶδὸ στρώμα.

Μποροῦνε λοιπὸν νά στρωθοῦνε γιά γλέντι σ' ὅποιο σωματάκι τύχει, νά φάνε, νά πιοῦνε, νά τραγουδήσουνε καὶ νὰν τὸ φέρουνε κ' ἕνα γύρο, νά χοροπηδήσουνε, νά σούρουν τὸ χορὸ κατὰ πού λείει τὸ τραγοῦδι :

«Σούρτο, λεβέ- τὸ Μαριὼ
σούρτο λεβέντη, τὸ χορὸ !
Σούρτο, λεβέντη, τὸ χορὸ,
σούρτον καθὼς σοῦ μοιάζει !
Κι ἂν ἀποστάσεις στὸ χορὸ,
τριὰ κάστρα σοῦ χαρίζω :
τὴν Πόλη, καὶ τὴ Βενετιά,
τὴ Χιὸ μὲ τὰ κυράβια ! . . .»

Κι' ἕμα βαρεθοῦνε κι ἀποστάσουνε, ὅπως τὸ λέει τὸ τραγοῦδι, μπορεῖ νά τεντωθοῦνε κιόλας ἀπάνου στὴν τρυφερὴ χλόη, δίχως νά χουνε φόβο μὴν πάρουνε καμιά πούντα.

Τὸ σπουδαιότερο ἕως εἶναι πού σωνόνται οἱ δουλιές, τούτ' τὴν ἐποχὴ τελειώνουνε οἱ ἐργασίες τοῦ χειμωνιάτικου ἑξάμηνου (ἀπὸ τ' Ἀγιοδημητριοῦ ὡς τ' Ἀγιωργιοῦ), κι ὁ κόσμος μένει λέφτερος γιά κάμποσες ἡμέρες, ὡς πού νά μπεῖ στὴ δούλεψη τοῦ καλοκαιριοῦ ἑξάμηνου (ἀπ' Ἀγιωργιοῦ ὡς Ἀγιοδημητριοῦ), περνᾶει καιρὸς γιά νάρχινῆσουνε οἱ δουλιές τοῦ καλοκαιριοῦ, ἡ νά κανονιστεῖ ὁ καθένας πού θὰ πιάσει δουλιὰ, νά βροῦν ἐργασία καὶ οἱ μεροδουλιάρειοι καὶ οἱ ἀνέχιδες.

Σ' ἀφτὸ τὸ διάμεσο, πού ἔχουν ἀδειὰ γιά καθησιό, ἐρχονται τὰ Λαμπρογιορτία. Καὶ σὰ δὲν ἔχουνε δουλιές, μαζωνόνται οὐλοὶ στὰ σπῆτια τους, ὅπου κι ἂν λείπει ὁ καθένας γυρίζει στὸν τόπο του, καὶ καὶ «γιά τὸ καλὸ» καὶ «γιά τὴν καλὴ τους ἀντάμωση» τὸ ρήνουνε στὸ γλέντι.

Εἶναι ὀλοφάνερο πλιά, πῶς, ἀφοῦ τελειώ-

(1) Τὸ λένε καὶ :

«Πότε θὰ καλαμίσω
νὰ ρθεῖς νά σὲ φιλήσω»,

αἰγούρα ἐπειδὴ μὲ τὸ θύροβο τᾶνεμιδοῦ δὲν ἀκούγεται ἂν ἔρθει ὁ φίλος, οὔτε τὰ φιλιό του !

ναι ἢ χειμωνιάτικη μίστιωση καὶ παίρνουνε τὴ ρόγα τους, βαστάει ἢ τσιέπη τους, καὶ φυσικά, βαστάει καὶ τὸ γλέντι τους, σὰν ψωνίζουν ἀθέρτα, ὅτι κι ἂν ἔχουν ἀνάγκη γιὰ τὴ διασκέδασή τους (2).

III. Μπόλινα τρόφιμα

Ἄν κι ὁ ρωμιὸς «στέκει στὰτσάλι», εἶν' ὀλοπρόθυμος γιὰ γλέντια, τραγοῦδια καὶ χορούς, ἔμως ἐδάφια ἀπαιτοῦνε καὶ μπόλικα φαγοπότι, εἰδαλλιῶς σκροπάνε, δὲ γίνονται, καθὼς τὸ λένε κιόλας: «γλέντι ξεροκυρίς δὲ γίνεται!». Ὅσο κι ἂν βοηθάει ἡ διάθεση, ἅμα δὲ νταβραντάει καὶ τὸ φαγοπότι, δὲ βαστάει τὸ γλέντι πολλή ὥρα. Καὶ λοιπὸν εἶναι φανερὸ πὼς θὰ ἦτανε τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ κουρντιστεῖ βδομαδιάτικο τσομπούσι διχως ἀνάλογο κουμάντο, ἃ δὲν ὑπάρχανε πολλὰ καὶ διάφορα τρόφιμα.

Καὶ ἴσια ἴσια, ἀφτὴν τὴν ἐποχὴ, ἀκόμα καὶ στὸ φτωχότοπο τὸν δικόνε μας, ὑπάρχουνε ὅσα τρόφιμα θέλεις. Καὶ πρῶτα πρῶτα ὑπάρχει μπόλικο κρέας, ἐπειδὴς ὁ κάθε τσοπάνης φροντίζει νὰ πουλήσει τάρνιά του. Δὲν τὰ θέλει πλιά, γιατί τοῦ τρώνε τὸ γάλα. Ὅ,τι φάγανε, φάγαν ὡς τὰ τώρα, τοὺς φτάνει καὶ τοὺς περσέβει κιόλας. Σωθῆκανε πλιά τὰ ψέματα: ἀπὸ τώρα καὶ πέρα θάρχισει τὸ τυροκομιὸ καὶ χρησιμεῖει τὸ γάλα, δὲν τὸ χουνε νὰν τὸ βυζαίνουνε τάρνιά, νὰ μὴν ἀφήνουν οὔτε στάλα στὰ μαστάρια τῆς προβατίνας.

(2) Γιαφτό καὶ τ' Ἁγιοδημητριοῦ γινόσαντε τρικούβερα γλέντια, ἐπειδὴς ὁ καθένε, παίρνοντας τὴ ρόγα του, εἶχε παραδάκια γιὰ ἔξοδο καὶ τὸ ρηνε στὰ ἔξω. Σὰν ἀνοίγανε κιόλα καὶ τὰ βυζάνια, ἔπιν' ὁ κόσμος καὶ «γινότανε φέσι».

Γιὰ νὰν τὰ στεροχωρίσουνε, δὲν τοὺς σφέρνηνε. Ἐμοῦ θὰ χρειαζόνταν διαίτερους τσοιπάνηδες γιὰ δάφτα, ἔμοῦ θὰ χαλάσουνε κιόλας, ἢ ζειριάσουν ἅμα τοὺς κοπεῖ τὸ γάλα, κ' ἔτσι σὰν τὰ περιλάθει τὸ καλοκαίρι, θὰ μπαφουσκιάσουν ἀπὸ τὴν κάψα κι ἀπὸ τὴν ἀχλωρίλα, ἕνα ἕνα. Θὰ φουσκοπλεμονιάζει, θὰ καλνταίνει καὶ θὰ πέφτει χάμου νὰ φοφάει...

Γιὰ νὰ μὴ χάσουνε λοιπὸν ἀδικὰ τὸ βίος τους, τηρᾶνε νὰν τὰ σπρώξουνε τούτες τις ἡμέρες πὸχουνε πέραση, τὴ δίνουνε καὶ κρατοῦνε μοναχὰ λίγα θηλυκά, τὰ καλῆτερα, πὸ τὰ χουνε διαλεμένα κι ὀνοματισμένα «γιὰ ζωὴ», γιὰ νὰ βγατήσουνε τὸ κοπάδι. «Γιὰ ἔχα» κρατοῦνε κ' ἕνα δυὸ σερνικά, γιὰ γκεσέμια καὶ σπορίτες. Ἄφτὰ τὰ λίγα τὰ βόσκουνε σὲ βοσκοτόπια ξεπίτηδες ἄμποδεμένα, πὸχουνε χλωρὲς ἀγριάδες κ' εἶναι καὶ κοντὰ στὴν ποτισιῶνα. Οὕλα τὰλλα τὰ ξεπουλᾶνε κ' ἔτσι ὑπάρχει μπόλικο καὶ φτηνὸ ἀρνὸ κριάτο.

Ὅμως ἐξὸν ἀπὸ τὰ κριάτα βρίσκονται καὶ πολλὰ καὶ διάφορα γαλατερά: πηξιὲς γεργούτι, χλωρὸ τυρί, μυντζήθρα, ἄρμη καὶ ἄριάνι, πὸν ναι τόσο περίφημο, πὸν λένε κιόλας γιὰ δάφτο: «Ξαίρει ὁ βλάχος τί ἔν' τάρνι!» Ἄφήνω πλιά τὴν κορφὴ, πὸν φτειάνουνε τὰ συγκάθια μὲ δάφτη κι ἂν τὴ ρήξουνε καὶ μέσα στὰ λαχανικά (σπαράγγια, μαγγουνίδες, καφκαλίδες, βλαστάρια, κουκιά, λεποντιές κλπ.), τὰ φτειάνει θροφανά, πεντάγλυκα καὶ φίνα.

Ἄν εἶπετς γι' ἀβγά, «ἔχουν τροχάλια» ἀπὸ δάφτα. Καθὼς δὲν τὰ τρώνε τὴ σαρακοστή, τὰ προσμεριάγανε, καὶ τώρα ἔχουνε μαζούκλα καὶ γιὰ νὰ βάψουνε κόκκινα καὶ γιὰ νὰ ρήξουνε στὶς γαλόπιττες...

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΜΑΡΙΝΗΣ

Στὸ ἐρχόμενο: IV, Φαγοπότι καὶ γλεντοκόπι, V, Τραγοῦδια καὶ ἀγωνίσματα.

ΦΡ. KÜNKEL

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ «ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΛΟΓΙΑ» (*)

ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΓΑΜΟΣ

Ἡ ζωὴ τους διαμορφώνεται σύμφωνα μὲ τὸν ἀκόλουθο περίπου τρόπο: «Γιὰ ἔλα φταίει ὁ ἄλλος (ἢ μητέρα πρῶτα-πρῶτα, ἔπειτα τὸ πρόσωπο ἀναφορᾶς, τὸ σχολεῖο, οἱ ἀρχές, τὸ κράτος, ἢ ἀνθρωπότητα, ἢ τύχη, στὸ τέλος ὁ Θεός). Κοπιᾶζω ὅσο μπορῶ, ἀδικα ἔμως. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἢ οἱ περιστάσεις εἶναι πάντοτε ἔτσι πὸν δὲν πετυχαίνει τίποτε». Καὶ ἔξρομε πὼς ἢ ἀποψη αὐτὴ ἦταν δικαιολογημένη γιὰ τὰ παιδιὰτικὰ τους χρόνια. Ἄτολμος καθὼς ἦταν καὶ αὐτός, προδόθηκε μιά φορά, καθὼς ὅλοι οἱ ἄλλοι. Ἀπὸ τότε συνάζει καὶ σωρεύει, κάθε χρόνο, σὰ νὰ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ τὸ κάνη, τίς ἀποτυχίες του γιὰ στοιχεῖα ἐπιβαρυντικὰ στὴ δίκη πὸν κάνει μυστικά στὸ πρόσωπο τῆς ἀναφορᾶς του.

Νὰ τραβήξῃ ἔμως μπροστά, νὰ πάη μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους, νὰ ξανοιχτῇ, νὰ ἐμπιστευτῇ στὸν ἄλλο, νὰ κάμῃ καὶ αὐτός τὸ μέρος του στὸ παιχνίδι τῆς ζωῆς, νὰ ἐκπληρῶσῃ μὲ κίνδυνό του ἔργα καὶ ἴσως νὰ γίνῃ μὲ κίνδυνό του εὐτυχισμένος, αὐτὸ εἶναι ἴσια-ἴσια ἐκεῖνο πὸν φοβάται, γιὰτί δὲν τὸ ἔμαθε ποτέ, καὶ γιὰτί τότε δὲ θὰ μπορούσε πιά νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ μόνο πρᾶμα πὸν ἔμαθε, νὰ γρινιάζῃ καὶ νὰ καθγαδίζῃ (στὴν ψυχὴ του) μὲ τὸ πρόσωπο τῆς ἀναφορᾶς του καταφεύγοντας στὸ αἰώνιο «Ναι, μά...».

Μιά πολὺ παράξενη μορφή ἐκλογῆς εἶναι τὸ ἀσυνείδητο μποϊκοτάρισμα, πὸν παίρνει τὸν ἀκόλουθο τύπο: Ἰσπερ ἀπὸ ἀτέλειωτα γυρέματα χαιρεται κανεὶς πὸν βρῆκε ἕναν ἄνθρωπο, γιὰ τὸν ὁποῖο πείστηκε ἀμέσως πὼς εἶναι «ὁ σωστός»: Τὸν πλησιάζει, γρήγορα ἢ ἀργά, κατὰ πὸν τὸ γυρεύουν οἱ ἐπι-

ταγὲς καὶ νομίζει πὼς βρῆκε κάποια συμπάθεια. Μόλις ἔμως ἢ σκέψη του καὶ τὸ αἰσθημα τὸν ἐσυνήθισαν καὶ συνταιριάστηκαν στὸ σύντροφο, ἔξαφνα μαθαίνει πὼς εἶναι παντρεμένος ἢ δεμένος κάπως ἄλλῶς. Ποτὲ δὲ βρῖσκει ἄλλο σύντροφο ἔκτος ἀπὸ κάποιον δεμένο ἤδη.

Οἱ δυστυχισμένοι αὐτοὶ ἄνθρωποι, πὸν δὲν εἶναι καθόλου σπάνιοι, ἀνήκουν στὸν ξεχωριστὸ χαρακτηρισμὸ τὸν τύπο πὸν θὰ τὸν ὀνομάζουμε καλύτερα «παραμερισμένος-τρίτος». Ὅς παιδιὰ ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ κάθωνται παράμερα, ἐνῶ τὰ μεγαλύτερά τους ἀδέρφια ἢ οἱ μεγάλοι ζοῦσαν τὴ ζωὴ τους. Ἔτσι ἔμαθαν νὰ μένουν εὐχαριστημένοι μ' ἕνα κομματάκι ζωὴ, ἂν καὶ ποτὲ χωρὶς ζήλεια γιὰ τοὺς πῶς εὐτυχισμένους, πὸν εἶχαν καλύτερη τύχη. Ὅταν τοὺς δώσῃ κανεὶς ἕνα δαχτυλάκι, τὸ παίρνουν γιὰ δλόκληρο τὸ χέρι ἀφοῦ ἀπὸ τὸ δικό τους χέρι, τὸ σὰν παραλυμένο, ἔχουν μόνο τὸ μικρὸ δάχτυλο στὴ διάθεσή τους. Εἶναι τόσο ἀτολμοί, πὸν πάντοτε παίρνουν ἀμέσως τὸ δέκατο τῆς ζωῆς γιὰ τὴ ζωὴ δλόκληρη.

Ἔτσι ὅταν ἕνας σύντροφος σοβαρὸς τοὺς δίνῃ δλόκληρο τὸ χέρι, πρέπει νὰ τὸ βάλουν στὰ πόδια, πρὶν ἀκόμη νιώσουν πὼς λογαριάζει ὡς σύντροφος. Ὁ ἄλλος ἔμως, πὸν δὲν εἶναι καθόλου σύντροφος καὶ πὸν θέλει μόνο μιά παραδικὴ διασκέδαση ἢ ἕνα μικροχαριεντισμὸ, καὶ πὸν τὸ χέρι του εἶναι ἤδη δασμένο ἄλλοῦ, ἔτσι πὸν νὰ τοῦ μὲνῃ ἐλεύθερο ἀκόμη μόνο τὸ δαχτυλάκι, αὐτὸν θὰ τὸν νομίσουν καὶ θὰ τὸν αἰσθανθοῦν γιὰ τὸ σωστὸ σύντροφο.

Τὴν ἴδια περίπου χαρακτηρισμὸ τὴν θέση παίρνουν ὅλοι ὅσοι πάντοτε ἐνθουσιάζονται γιὰ τέτοιους συντρόφους πὸν εἶναι ἀπὸ πρὶν

(*) Συνεχεῖα ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος.

δλοφάνερα άπροσπέλαστοι. Είναι οι άτολμοι, που δέν έχουν τὸ θάρρος νά διαλέξουν, καὶ πού ὡστόσο κοιτάζουν νά ξεγελάσουν τάχα τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τοὺς ἄλλους, πῶς ἢ ἀ διάλεγαν ἂν δέν τοὺς ἐμπόδιζε τοῦτο ἢ ἐκείνο.

Τὸ συχνότερο εἶναι ἴσως στὴν ἐποχὴ μας τὸ νά διαλέγη κανεὶς ἕναν κατώτερό του. Διαλέγει ὁ κύριος Α τὴ δεσποινίδα Β (ἢ ἀντιστρόφως), μὲ τὴν ἰδέα πῶς τάχα αὐτὸ γίνεται ἀπὸ ἔρωτα γνήσιο καὶ πηγαῖο. Ἀργότερα μόνο φανερῶνεται ὅτι ἕνας ἄλλος ἢ ἕξερε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ, πῶς ἢ ἐκλογὴ δηλαδὴ αὐτὴ δέν εἶναι ἄμεσο φαινόμενο μεταξὺ τοῦ Α καὶ Β, παρὰ ὅτι πραγματοποιήθηκε μόνο καὶ μόνο γιὰ νά χαροποιήσῃ ἢ νά πειράξῃ τὸ πρόσωπο ἀναφορᾶς Β. Ἐνας τρίτος θά κινήσῃ καθαρώτερα τὴ σχέση αὐτῆ, ἂν θυμηθῇ τὴν περίστασι δταν ὁ κύριος Α, ἀρραβωνιασμένος (ἢ παντρεμένος) πρὶν μὲ τὴ δεσποινίδα, «ἀφοῦ χώρισε ἀπ' αὐτὴν, ὕστερα παντρεύτηκε τὴ δεσποινίδα Δ, σὰ μὲ κάποιον εἰρωνικὸ βλέμμα λοξὰ πρὸς τὴ Β, πού ἦταν ἀκόμη τὸ πρόσωπο ἀναφορᾶς του». Ἦταν σὰ νά ἤθελε νά τῆς πῆ: «Τώρα ζήλευέ με γιὰ τὴν εὐτυχία πού δέν ἤθελες νά μοῦ δώσης» ἢ «κλαίγε με τώρα, πού βλέπεις σὲ τί χόλια μὲ κατάντησες».

Καθὼς πάντοῦ στὴ χαρακτηρισρολογία, εἶται καὶ ἐδῶ: ὅτι σὲ χτυπητὰ παραδείγματα φανερῶνεται χτυπητὰ, εἶναι καὶ γιὰ τίς συνηθισμένες περιστάσεις ἀληθινὸ σὲ μέτρια ἔντασι. Εἴμαστε ὅλοι μας ἐξαρτημένοι ἀπὸ τὰ πρόσωπα ἀναφορᾶς μας, πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅτι φανταζόμαστε. Καὶ ὅσες δυσκολίες γεννιοῦνται στὴ συμβίωσή μας μ' ἕνα σύντροφο, θά ἔπρεπε νά μᾶς κάνουν πάντοτε νά ρωτοῦμε, μήπως δταν τὸν ἐδιαλέξαμε δέν ἐπηρεαστήκαμε ἀπὸ τὴν ἀνομολόγητη ἐπιθυμία νά εὐχαριστήσωμε τοὺς γονεῖς μας ἢ νά ξεφύγωμε τὴ δικαιοδοσία τους, ἢ νά φαντάξωμε στὸν κόσμον ἢ νά τὸν κάμωμε ν' ἀγανακτήσῃ ἢ κάτι παρόμοιο. Εἶναι, φαίνεται, σπάνιο τὸ διάλεγμα χωρὶς κανένα ἴχνος ἀπὸ τέτοιες σκέψεις.

Ἄλλος πάλι τύπος χαρακτηρίζεται μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: Στὴν ἀρχὴ ἐπισωρεύονται κάθε εἶδος δυσκολίες, μὲ μεγάλες ἀξιώσεις καὶ αὐστηρὴ κριτικὴ, ἔπειτα ὅμως ὅλες οἱ ἐπιφυλάξεις τῆς λογικῆς ξεχνιοῦνται μὲ μιὰ γοργὴ ἀπόφασι τοῦ αἰσθημάτος (ἢ τῶν «ὀρ-

μῶν»). Ἡ λύσι αὐτῆ ἔρχεται πιεστικὰ καὶ συχνὰ μὲ τὴ σφοδρότητα πρωτόγονου πάθους. Ἀγαπᾷ κανεὶς θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας. Καὶ σ' αὐτὸ νομίζει πῶς διαβλέπει κάτι μοιραῖο, γιὰ τ' ὅποιο δέν εὐθύνεται. Ἄν τὸ προσέξωμε ὅμως καλύτερα θά δοῦμε ὅτι αὐτὴ ἢ ἐξ ἐνστίκτου ἐρωτικῆ ἐκλογῆ εἶναι τὸ ἴδιο ὑποκειμενικὴ, ὅσο καὶ ὅπως μελετήσαμε πρὶν. Ἡ ἀπόφασι «ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ ἀσυνειδήτου» βοηθεῖ μόνο συνήθως τὴν ἐξύψωσι τοῦ ἐγῶ σὲ πρωτογονιώτερη μορφή ἀπὸ τίς ὅλες ἀναβαλλόμενες καὶ δυσκολευόμενες ἀποφάσεις, πού πραγματώνονται μὲ τὴ βοήθεια συνειδητῶν συλλογισμῶν, καὶ πού οἱ συλλογισμοὶ ὅμως αὐτοὶ πάλι κανονίζονται ἀπὸ ἀσυνειδήτη ἐπιταγή.

Μὲ τὴ βοήθεια αὐτῆς τῆς ἐρωτικῆς ἐκλογῆς μπορεῖ βέβαια νά πραγματοποιῆ ἢ συμβίωσι μὲ τὸ σύντροφο πολὺ εὐκολώτερα παρὰ στίς ἄλλες περιστάσεις, ἀλλὰ ὑπόλογος γίνεται τότε ἢ «φύσι», οἱ «ὀρμές» ἢ «ὁ τυφλὸς θεὸς τῆς ἀγάπης». Καὶ τὰ ὄρια τοῦ θάρρους εἶναι φανερά. Ἐξαντλιέται σὲ φαινομενικὸ χωρισμὸ μεταξὺ σκέψης καὶ αἰσθημάτος, ἀποχτημένο ἤδη συνήθως νωρὶς στὰ παιδικὰ χρόνια, πού καθορίζει τὴ διαγωγὴ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ὅχι μόνο σὲ ζητήματα ἐρωτικὰ παρὰ καὶ σὲ ὅλα τ' ἄλλα. Μποροῦμε νά τὴν περιγράψωμε μὲ τὴν ἐπιταγή: «ἂν σκέπτεσαι εἶται, ὅπως εἶναι καλύτερα γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνισι καὶ ἂν ἐνεργῆς εἶται, ὅπως ἀνταποκρίνεται στὴν ἐσωτερικὴ σου ἀνάγκη χαρᾶς, τότε ἱκανοποιεῖς συγχρόνως τίς δύο ἀντίθετες ἀξιώσεις τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ μπορεῖς ἀκόμη νά ὑποστηρίξῃς πῶς εἶσαι ἀνθρώπος ἀναταραχμένος ἀπὸ προβλήματα καὶ ἴσως ἀκόμη δαιμόνιος».

Στὴν ἀκόλουθη ὁμάδα ἀνήκουν ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἀρκετὸ θάρρος νά ὁμολογήσουν τίς ἀνάγκες τους, χωρὶς ὡστόσο νά τοὺς φτάνει τὸ θάρρος τους γιὰ νά βαστάξουν πολὺ τὸν πόνο τοῦ ἀνικανοποίητου. Τίς ἀνάγκες τους ὅμως τίς βλέπουν μ' ἐγωκεντρικὰ γυαλιά, εἶται πού τοὺς φαίνονται σὰν ἀνυπόφορα φυσικὰ φαινόμενα. Ἔτσι πιστεύουν πῶς σπουδαιότερο ἀπὸ τὴ ζωὴ εἶναι τὸ νά ἱκανοποιῦνται οἱ ἀξιώσεις τῶν ὀρμῶν καὶ συχνὰ αἰσθάνονται δυστυχισμένοι γι' αὐτὴ τὴν κατάσταση. Πραγματικὰ ὅμως ἢ ἀξίωσι ἐκείνη δέν ἔρχεται ἀπὸ ἀπρόσωπη ὀρμὴ δωσμένη ἀπὸ τὴ φύσι, παρὰ ἀπὸ τὸν ἐγωκεντρισμὸ

τους, πού δέν ξέρει κανένα καλύτερο μέσο γιὰ ν' ἀποφύγη αἰσθημάτα μειονεξίας καὶ νά πετύχῃ τὴν ἱκανοποίησίν του. Στὰ χτυπητὰ αὐτὰ περιστατικὰ μποροῦμε ν' ἀναγνωρίσωμε ἀκόμη καθαρώτερα παρὰ στὰ συνηθισμένα φαινόμενα τῆς γενετήσιας ζωῆς, πῶς ἢ «ὀρμὴ» πού τάχα παρουσιάζεται ἀντίθετη στὸ ἐγῶ, καλλιεργεῖται ἀπὸ τὸ ἐγῶ, μπαίνει στὴν ἐξυπηρέτησίν του καὶ πῶς, φαινομενικὰ αὐθυπόστατο ὑποκείμενο, καταστρέφει στὸ τέλος τὸ ἐγῶ, ὅταν τὸ ἀληθινὸ ὑποκείμενο, δηλαδὴ ἢ ἐγωκεντρισμένη προσωπικότητα, πάρῃ τὸ δρόμο τοῦ καθαρμοῦ.

Ἡ «ὀρμὴ» ἐπικρατεῖ συνήθως μόνο μὲ ὀρισμένες προϋποθέσεις. Ὁ ἕνας αἰσθάνεται πῶς ξυπνοῦν τίς ὀρμές του μόνο οἱ μικρὲς καὶ στρουμπουλές, καὶ ὁ ἄλλος μόνο οἱ μεγάλες λιγνὲς γυναίκες. Ἡ μία νομίζει ὅτι τὴν ἐκκείει δίχως ἀντίστασι ὁ τύπος τοῦ ἀξιωματοῦ καὶ ἢ ἄλλη φαντάζεται πῶς τὴν τραβᾷ ὁ τύπος τοῦ καλλιτέχνη. Ἄλλοι παντρεύονται ἀπὸ τὸ πάθος, ὅταν πρόκηται γιὰ περιπέτειες κρυφές, καὶ ἄλλοι πάλι μποροῦν νά ζήσουν τὸ αἰσθημά τους, ὅταν εἶναι νά γεννηθῇ δημόσιο σκάνδαλο. Ὅτι σὲ ὅλες αὐτὲς τίς περιστάσεις δέν πρόκειται γιὰ πραγματικὴ ἀνάγκη πρὸς τὸ σύντροφο παρὰ μόνο γιὰ τὸ δικὸ μας ἐγῶ καὶ τὴν ὑπακοὴ στίς δικές μας ἐπιταγές γίνεται δλοφάνερο ἀπὸ τὸ περιστατικὸ πού «δέν μπορεῖ» κανεὶς νά περιμένῃ. Λέει ὁ Herder κάπου «Ἡ μαγικὴ λέξι τῆς ἀγάπης εἶναι: Γιὰ σένα». Καὶ θά μπορούσε κανένας νά συμπληρώσῃ ὠραῖα τὸν πετυχημένο αὐτὸν ὀρισμὸ παρωδώντας τον καὶ συνεχίζοντας: «Ἡ μαγικὴ λέξι τῶν ὀρμῶν εἶναι: Γιὰ μένα».

Μὴν ξεχνοῦμε ὅμως πῶς εἴμαστε ὅλοι μας παραδομένοι, γιὰ κακὸ καὶ γιὰ καλὸ, στίς ἐπιταγές μας. Δέν εἴμαστε ὑπεύθυνοι στὴν κυριολεξία γιὰ τὴν καθεμιὰ τους καὶ ἀκόμη λιγώτερο γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καθεμιᾶς τους. Δέν μποροῦμε νά τ' ἀλλάξωμε καὶ γι' αὐτὸ δὲ θά εἶχε νόημα νά κατηγοροῦμε τὸν ἑαυτὸ μας γιὰ τ' ἀποτελέσματα καὶ τὸ κακὸ πού κάνομε στὸν ἑαυτὸ μας καὶ στοὺς ἄλλους. Ἔτσι θά ἐμοιαζε (γιὰ νά μεταχειριστῶ μὲ ὠραῖα εἰκόνα τοῦ Ἀλφρέδου Adler) σὰ νά φροντίζαμε νά ἐξαφανίσωμε τὸν καπνὸ πού γεμίζει ἕνα σπίτι ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν φωτιὰ πού βλάσκει στὸ κελάρι. Ὅποιος εἶναι ὁσῶλος τῶν ὀρμῶν του, δέν μπορεῖ νά τίς

ἀλλάξῃ, ἂν δὲ στραφῇ πρὸς τὸν ἐγωκεντρισμὸ του, πού ἔχει τίς ὀρμές γιὰ ξεθυμάσματα καὶ μέσα βοηθητικὰ.

Τώρα καταλαβαίνει κανεὶς πῶς οἱ «ὀρμές» σπρώχνουν τὸ φορέα τους ἀναπόδραστα στὴ δυστυχία, καθὼς ἔλα τ' ἄλλα ἀποτελέσματα τοῦ ὑποκειμενισμοῦ, καὶ ὅτι ἴσια ἴσια ἢ δυστυχία πού γίνεται ὅλο καὶ μεγαλύτερη καὶ ἢ ἐτοιμασία γιὰ τὸν καθαρμὸ πού συνδέεται μ' αὐτὴ κάνουν τὴν πραγματικὴ ἀξία τῶν «ὀρμῶν» μας καὶ τοὺς δίνουν τὸ βαθύτατὸ τους νόημα.

Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς «παθαινόμενους», πού ἢ ζωὴ τους καταστρέφεται ἀπὸ σειρά περιπέτειες λίγο πολὺ σοβαρές, ἀπέχουν λίγο ἀκόμη οἱ Δονζουάν καὶ οἱ Μεσαλίνας, πού κάνουν τὸ ἴδιο μὲ τοὺς παράπανω χωρὶς ὅμως νά ἔχωμε καὶ ξεσπάσματα συναισθηματικὰ. Μὲ ψυχρὴ αὐτοκριτικὴ καὶ συχνὰ μ' εὐφύη σαρκασμὸ ἀναγνωρίζουν πῶς ἐνεργοῦν καθὼς οἱ Ἰνδιάνοι, πού μαζεύουν ὅσο μποροῦν περισσότερα σκάλπ ὑποταγμένων ἐχθρῶν. Ξέρουν πῶς δέν ἀγαποῦν, πῶς κάνουν τὸ κυνήγι τοῦ ἀνθρώπου σὰ νά ἦταν κερμὰ παιδιὰ, καὶ συνήθως ξέρουν ἀκόμη ὅτι εἶται παραδίνουν στὴν ἐσωτερικὴ μοναξιά καὶ δυστυχία ὅχι μόνο τὰ θύματά τους παρὰ στὸ τέλος τέλος καὶ τὸν ἑαυτὸ τους. Ἄλλὰ δέν μποροῦν νά σταματήσουν. Ἡ ἐπιταγὴ τους εἶναι: «νά καταχτῶ ἀνθρώπους». Καὶ ὅσο βροστὰ ὁ ἐγωκεντρισμὸς τους, κυνηγοῦν πάντοτε τὴ μέθη τῆς νίκης, πού τοὺς προστατεύει ἀπὸ τὸ αἰσθηματὸ τῆς μειονεξίας: τὸ θρίαμβο ἀπὸ τὴν κατάκτησι ἀνθρώπων κορμιῶν.

Στὸ τέλος ἀναφέρω δύο ἀκόμη εἶδη ἐκλογῆς, πού καλὰ-καλὰ δέν εἶναι πιά ἐκλογῆ. Τὸ πρῶτο εἶναι τὸ ν' ἀφήνῃ κανεὶς νά τὸν διαλέγουν, —δειγμα, γιὰ τὸν ἀντρα, ἀτολμίας. Ἄλλὰ καὶ ἢ γυναίκα εἶναι ἀτολμη, ὅταν ἀφήνῃ νά τὴ διαλέξουν χωρὶς νά τὸ ἀποφασίσῃ ἐσωτερικὰ μόνη τῆς. Θά ἔπρεπε καὶ αὐτὴ νά πάρῃ τὴν εὐθύνη ὀλόκληρη τῆς δικῆς τῆς ἐκλογῆς μ' ἕνα ἀποφασιστικὸ ναι ἢ ὄχι, ἀκόμη καὶ ὅταν τὰ ἐξωτερικὰ περιστατικὰ διαμορφώνονται ἔτσι σὰ νά παίρῃ ὁ σύντροφος ἀπ' αὐτὴ τὴν εὐθύνη. Ὅσο δὲ γεννιέται μέσα τῆς αὐτὸ τὸ ναι ἢ τὸ ὄχι, ξεφεύγει τὴν εὐθύνη. Δέν ἐνεργεῖ σὰν ἀνθρώπος σωστὸς καὶ ἀνεξάρτητος, παρὰ εἶναι ὑπεξούσια, ἐπηρεασμένη ἀπὸ ἀσυνειδήτες ἢ

μισοσυνειδητες ἐπιταγές. Τῆς λείπει ἡ ἐλεύθερη θέληση καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶναι πραγματικά ἱκανὴ νὰ ἐνωθῆ. Καὶ ἡ πορεία τοῦ γάμου θ' ἀποδειξῆ ἀναγκαστικά καὶ ἀναπόδραστὰ πῶς δὲ συγχωνεύτηκαν πραγματικά δύο ὑποκείμενα, ἐπομένως πῶς δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ὁ ἀληθινὸς γάμος.

Τὸ τελευταῖο εἶδος ποὺ πρέπει νὰ ἀναφέρωμε ἀκόμη εἶναι ἡ ἐκλογή τοῦ συντρόφου γιὰ λόγους ποὺ ἀλήθεια δὲν ἔχουν πιά νὰ κάμουν τίποτε μὲ τὴν ἀγάπη. Ἰδῶ ἀνήκουν ἡ παντρεία γιὰ χρήματα καὶ γι' ἀξιώματα, καθὼς καὶ ἡ τυχοδιωκτικὴ περιπέτεια ποὺ γίνεται γιὰ ἓνα ταξίδι, ἓνα μυζγαριταρένιο περιδέρκιο ἢ ἓνα χαρτονομισμα δέκα φράγκων. Ἡ συνειδητὴ μετατροπὴ τοῦ σκοποῦ τῆς γεννητήσιας λειτουργίας γιὰ ὕλικὸ κέρδος, ποὺ ἔχομε ἐδῶ, εἶναι γνώρισμα τῆς πορνείας. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς συνολικῆς πορνείας, ποὺ ἔχομε μιὰ φορά στὸ γάμο γιὰ τὸ χρήμα, καὶ τῆς ἀπάνωτῆς μερικῆς πορνείας τῶν «πορνῶν» ὑπάρχει μόνο στ' ἔτι στὴν πρώτη περίστασις γίνεται μακροπρόθεσμη ἐπιχειρήσιμη, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ποὺ τὴν ἐπιχειροῦν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ περιμένουν περισσότερο καιρὸ, ἐνῶ ἡ πόρνη, καθὼς καὶ ὅποιος πᾶει σ' αὐτήν, εἶναι ἤδη τόσο ἀποθαρρημένοι, ποὺ δὲν μποροῦν πιά νὰ περιμένουν.

Ὅλα τὰ λάθη στὴν ἐκλογή τοῦ συντρόφου ἔχουν κοινὸ γνώρισμα πῶς ὅποιος διαλέγει στραβὰ προσπαθεῖ νὰ βαστάξῃ μακριὰ τοῦ ὅσο μεγαλύτερο μέρος μπορεῖ τῆς εὐθύ-

νης. Γίνεται ὄργανο ἐξωτερικῶν δυνάμεων, τῶν συγγενῶν του, τῆς παράδοσής του ἢ κατὰ τοῦ συντρόφου του, ἢ γίνεται ὄργανο δυνάμεων ἐσωτερικῶν, τῶν «ὀρμῶν» του, τοῦ «ἀσυνειδητοῦ», τῶν ὑπολογισμῶν του ἢ καὶ τῆς ματαιοδοξίας, ποὺ ὁ ἴδιος τὴν ὁμολογεῖ. Πάντοτε ὁμοῦς διστάζει νὰ εἶναι ἀνεπιφύλαχτα ὑποκείμενο καὶ ν' ἀκολουθῆσθῃ τὴν τύχη ἀνεπιφύλαχτα ἐλεύθερα καὶ ἀνεπιφύλαχτα ὑπεύθυνα.

Ἀγαπῶ θὰ πῆ ὁμοῦς βιάζω τὸν ἑαυτὸ μου ἐλεύθερα μαζί μ' ἓνα σύντροφο γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσωμε ἓνα νέο ὑποκείμενο, ἓνα «ἐμεῖς». Δὲν πρόκειται ἐκεῖ οὔτε γιὰ σκέψεις, οὔτε γιὰ αἰσθήματα, παρὰ μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν ἀπόφαση δύο ὑποκειμένων νὰ δοκιμάσουν νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα ποὺ ὑπάρχει στὴ γένεση ἑνὸς νέου διπλοῦ ὑποκειμένου, ἑνὸς ἐμεῖς, καὶ ποὺ εἶναι τὸ δυσκολώτατο πρόβλημα τῆς ζωῆς μας, παραμερῶντας κάθε ἐγωκεντρισμὸ καὶ ἕλες τίς προλήψεις, τίς ἐπιταγές, τίς ὀρμές. Ὅποιος ἔχει τὸ θάρρος ν' ἀγαπήσῃ ἔτσι, βρίσκει στὴ συγχώνευση μὲ τὸ σύντροφο τὸ δυνατότερο ἀπ' ὅλα τὰ θετικὰ αἰσθήματα ποὺ μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε καὶ νὰ ζήσωμε, τὸ ξύπνημα καὶ τὴν ἐνέργεια ὑπερπροσωπικῶν σκοπῶν. Παρὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ του ποὺ τὸ ἀπαρνῆθηκε, γιὰ νὰ βρῆ ἓνα μέρος τοῦ μεγάλου καθαρῶς ποὺ μᾶς περιμένει ὅλους. Καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ξεσκεπάζει μέρος ἀπὸ τὸ νόημά της.

Μετάφρ. Μ.Τ.

Ἡ ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙΑ

ΣΤΟ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙ

Τραγουδιστή, ποὺ ὀδύρεσαι, σταμάτα καὶ προσκύνῃ τὴ χώρα, ὅπου βιασίλειψε κάθε χαρὰ καὶ νιότη, — τὸ δεσποτικὸν τῶν νεκρῶν, τὰ μαῦρα μέρη κείνα, ποὺ φρίκη φέρνουν καὶ χαμὸ καὶ τέλεια παγερότητα...

Γιὰ ἰδέες, δὲν σπάζουν δάκρυα τὰ φύλλα, τὰν ἰσοκλόνια μᾶς ἀσπίλης τριανταφυλλιάς σὰν κάτι νὰ θυμῶνται; Σάμπως νὰ νιώθουνε κι αὐτὰ μιὰ μυστικὴ συμπόνια γιὰ τὰ δεισιφάνια, ποὺ ἀγκαλιὰ στὸ χῶμα τῆς κοιμῶνται!..

Τὰ μαῦρα δοντολίβανα, ποὺ ἀγέρας τὰ χτυπάει γέρουνε τὲς κορφάδες τους λὲς καὶ χειρονομοῦν σὰ νὰ μοῦ λένε: Μακρὰ ἀπ' ὅ,τι δὲ μιλᾷ δὲν ξέρεις τώρα τὸ βραδύ πόσο οἱ νεκροὶ πονοῦν...

ΡΗΓΑΣ ΠΕΡΑΝΘΗΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Ο ΠΕΤΣΙΒΑΣ

Ἦταν καιρὸς ποὺ ἡ βαρucheimonia διέταξε Τούρκους καὶ Ἕλληνες νὰ πάψουν τὸν πόλεμον καὶ νὰ ζοῦνε χωμένοι στὰ βῆθη τῆς γῆς, ἢ μέσα σὲ πετροκαλύβες. Τότε ἤρθε μιὰ διαταγὴ νὰ δοθοῦν 15 ἡμέρες ἀδειες σὲ κάθε πέντε ἀπὸ 100 πολεμιστὲς καὶ κατὰ προτίμησιν σὲ κείνους ποὺ στὸ μεταξύ τρὺς εἶχε πεθάνει κάποιος στενὸς συγγενῆς.

Τὴν ἐπομένη μέρα ἐκείνης ποὺ τὸ πῆρε στὴν «Ἡμερησία Διαταγὴ» τῆς Μοίρας, ποὺ καὶ ἐγὼ ὑπηρετοῦσα, παρουσιαζόταν στὴν ἀναφορὰ 50 ὑποψήφιοι ἀδειούχοι ἐφωδιασμένοι οἱ περισσότεροι μὲ πιστοποιητικά θανάτων διπλὰ καὶ τριδιπλὰ, ποῦχαν φθάσει στὸ μέτωπο προτοῦ προφθάσουν νὰ πᾶν στὸν Ἄδη οἱ ψυχές τῶν πεθαμένων, λὲς καὶ πρῶτα φέρναν στοὺς συγγενεῖς τὰ πιστοποιητικά πῶς πέθαναν καὶ ὕστερα πηγαῖναν νὰ παρουσιασθοῦν στὸν Ἅγιο Πέτρο, ἢ στὸν Πορθμέα τῆς Ἀχερουσίας Λίμνης, καὶ τί πιστοποιητικά; μὲ σφραγίδες καὶ ἐπίσημης ἀρχῆς τοῦ τόπου καὶ μ' ὑπογραφές παπῶν ἀκόμα, ποὺ ὡς φαίνεται, σὰν αὐτόπτες τῆς κηδείας μάρτυρες, εἶχαν τὴν ἀξίωση νὰ ἰσχύουν καὶ γιὰ τὴν ὑπογραφή τους ὅ,τι καὶ γιὰ τὸ λόγο τους, ἀφοῦ «χειλὴ ἱερέως οὐ ψεύδονται». Ὅταν, τοιμιάζοντας τὴν ἀναφορὰ τῆς Μοίρας, κύτταξα τὰ μαῦρα γράμματα στὰ χέρια τῶν στρατιωτῶν καὶ τῆς λαδομουνηζουρωτῆς σφραγίδες τῶν πιστοποιητικῶν ποὺ μολογοῦσαν τὴ θραύση ποὺ γινόταν στὰ χωριά, φαντάσθηκα πῶς οἱ Πρόεδροι τῶν Κοινοτήτων καὶ οἱ παπάδες θὰ εὐχόντουσαν νᾶσαν στὸ μέτωπο παρὰ στὰ χωριά τους ὅπου, κατὰ τοὺς ὅρκους τους, ἐθέρριζε τοῦ χάρου τὸ δρεπάκι πιδὸ ἀλόπητα ἀπ' ὅ,τι ὁ Γούρκος ἔσπερνε τὰ βόλια τοῦ θανάτου.

Ἀνάμεσα σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς χαροπλη-

γωμένους βρέθηκε καὶ ἓνας δεκανέας—ὁ Πετσιβας—ποῦ, χωρὶς νᾶχη κανένα πιστοποιητικό, ἀρνιόταν κιόλας νὰ μοῦ πῆ τοὺς λόγους ποῦχε, γιὰ νὰ στηρίξῃ τὴν αἴτησιν τῆς ἀδείας του, ὥστε νὰ μπορέσω νὰ τὸν βάνω στὴ σειρά ποῦ, σύμφωνα μὲ τίς διαταγές, τοῦ ἄρμοζε, καὶ ἀναγκάσθηκα νὰ τὸν βάλω τελευταῖο. Σὲ λίγα, ὁ διοικητὴς τῆς Μοίρας, εὐγενικὸς ἀνθρωπος, πέραγε κατὰ σειρά τοὺς στρατιῶτες, κύτταξε τὰ πιστοποιητικά καὶ ἀκούγε καὶ τὴν προφορικὴ ἀνάπτυξιν ποὺ κάναν, τοὺς λόγους ποῦχαν, ἐκεῖνοι ποὺ ζητοῦσαν ἀδεια, σὰν ἐφῆσσε στὸν τελευταῖο — τὸν Πετσιβαν — ποῦ, μ' ἀδεια τὰ χέρια ἀπὸ ἀποδείξεις, ἀνάφερε μὲ τόνο κάπως ἀπαίτητικὸ ὅτι ζητάει 15 ἡμέρες ἀδεια, τὸν ρώτησε: «Τὶ λόγους ἔχεις σὺ, Πετσιβαν;» Καὶ ἐκεῖνος, σὰν νὰ τοῦ ξεσχιζόταν ἡ περήφανη ψυχὴ του γιὰ τὴν ἤρθε ἡ στιγμή νὰ μαρτυρήσῃ, ἔτσι, παρουσία, τὸν κρυφὸ τοῦ πόνο—καὶ μ' ἓναν τόνο στὴ φωνή του ποὺ μόνον ἐλεημοσύνη δὲν προκαλοῦσε, ἀπάντησε: «Ζητάω τὴν ἀδεια, κύριε Διοικητά, γιὰ νὰ πᾶω νὰ ἐργασθῶ 15 ἡμέρες καὶ ν' ἀφήσω στὴ μάννα μου 500 δραχμὲς ποὺ θὰ κερδίσω καὶ ἄλλες τόσες ποὺ θὰ δανεισθῶ γιὰτ' ἐγὼ εἶμαι ἀνδρας καὶ μοῦ δίνουν πίστη καὶ ἔχετε τὸ λόγο τῆς τιμῆς μου πῶς θὰ γυρίσω ἐγκαίρως». Ἐδείχνε πῶς ἦταν πραγματικά ἱκανὸς γιὰ ὅλα! Ἐὰν λόγια του αὐτά, ἡ εὐκρίνεια, ἡ πίστη καὶ ὁ τόνος ποὺ λεχθῆκαν, ἐκλόνησαν τὴν πρώτη, τὴν ἀδιάφορη στάσιν τοῦ Διοικητοῦ καὶ, μὲ ὕφος ποῦδειχνε τὸν σεβασμὸ π' ἀξίζουν οἱ μεγαλειότητες τῆς ψυχικῆς ὁμορφιάς, τοῦ εἶπε μὲ συμπόνια: «Παιδί μου, καταλαβαίνω τὸ δικίό σου, μὰ ἡ διαταγὴ ποῦχω μοῦ ἀποκλείει τὴν πρωτοβουλία. Στὴν δεύτερη σειρά θὰ προσπαθῆσω νὰ σὲ στείλω μ' ἀ-

δεια: ἐν τῇ μεταξὺ ἡμῶν, γράψε στοὺς δικούς σου νὰ ἐργασθῶν, κ' ἢ δουλειὰ δὲν εἶναι ντροπὴ καὶ μάλιστα τώρα πούναι πόλεμος».

«— Καὶ τί δουλειὰ νὰ κάνουν, κ. Διοικητῆ, ἀπαντᾷ ὁ Πεταίβας, μιὰ ἀρρωστη γριά γυναίκα καὶ δυὸ ἀνήλικα ὄρφανὰ κορίτσια; Δυὸ ἀγόρια εἴμαστε, κ' οἱ δυὸ στὸ μέτωπο. Πῶς νὰ ζήσουν τρεῖς ψυχές, ὅταν δὲν ἔχουν τὸν τρόπο τους;» Ὁ Διοικητῆς κούνησε τὸ κεφάλι. «κι' ἀμίλητος πιά, μπήκε στὸ γραφεῖο! Ἡ ἀναφορὰ τελείωσε, σὰν μιὰ ἱερὴ μυσταγωγική κοινωνία στὰ μυστήρια τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς κατάντικρυ στὰ αἰώνια αἰσθήματα τοῦ ζώου. Ὅταν πῆγα στὸ Διοικητῆ τῆς σημειώσεις πού κράτησα καὶ τὰ διάφορα πιστοποιητικά, γιὰ νὰ ἐτοιμασθῇ ἡ κατάσταση τῶν ἀδειούχων, πρὶν ἀρχίσουμε, μοῦπε: «Πῆς στὸν διαχειριστῆ, ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς «Καντίνας» νὰ στείλῃ 500 δραχμὲς στὴ μάνα τοῦ Πεταίβα, χωρὶς νὰ μάθῃ κανεὶς τίποτα». Κ' ἡ διαταγή, θαρρῶ, ἐξετελέσθη μὰ στὴν κατάσταση τῶν ἀδειούχων μπήκαν μόνον ἐκεῖνοι πού χάνοντας τὸν πατέρα τους, εἶχαν γίνει κληρονόμοι περιουσίας καὶ πού ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθῇ, κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνώτερης διαταγῆς, σὰν νὰ κατοικοῦσαν κεῖ πέρα στὸν τόπο μας μονάχα λωποδύτες!

Ὅταν ἡ συνεργασία μου με τὸν Διοικητῆ τελείωσε, ντροπιασμένος ὁ Πεταίβας, γιὰ τὴ μεγάλη του ψυχὴ μάταια ἀντίκρισε με εὐλιχρίνεια τὴ σκληρότητα μιᾶς στενοκεφαλοβγαλμένης διαταγῆς, ἤρθε καὶ μ' ἤυρε, με μάτια βουρκωμένα ἀπ' τὸν πόνο καὶ χεῖλη φαρμακωμέν' ἀπ' τὴν ἀδικία: κ' ἀρχισε νὰ μοῦ διαβάζῃ ἕνα ἀπ' τὰ γράμματα πούχε λάβει ἀπ' τὴ φτωχεια τοῦ μάνα καὶ τοῦ γραφεῖ ὡς ἑξῆς:

«Παιδί μου, σοῦ στέλνω τὴν εὐχὴ μου γιὰ νὰ σὲ φυλάῃ ὁ καλὸς Θεὸς μας ἀπ' τὴν ἀρρώστεια καὶ τοῦ Τούρκου τὸ βόλι.

«Ἐλάβαμε, παιδάκι μου, τὸ γράμμα σου καθὼς καὶ τὴν ἐπιταγή, πού μᾶς ἔστειλες 25 δραχμὲς ἀπ' τῆς οἰκονομίας τοῦ μισθοῦ σου.

«Μᾶς ἤρθαν τὰ χρήματά σου ἀπάνω στὴν ὥρα, γιὰτ' εἴχαμε τελέψει κείνα πού πήραμε τίς προάλλες ἀπ' τῆς δυὸ καρτέκτες πού πουλήσαμε. Μὰ δὲν θέλω, παιδάκι μου, νὰ στερῆσαι γιὰ μᾶς, μονάχα νὰ κυττᾶς γιὰ τὸν

ἑαυτὸ σου. Ἐμεῖς κουτσά-στραβὰ θὰ τὰ περνᾶμε. Τώρα π' ἀρχίσαν οἱ παγωνιές, τὰ χόρτα τῆς γῆς εἶναι νόστιμα. Ἄχ! νάσασταν καὶ σεῖς ἐδῶ, νὰ τρώγατε ραδίκια τοῦ χωριοῦ σας πούμαθε κ' ἢ μικρὴ μας ἢ Χρηστὶνα νὰ τὰ μαζεύῃ.

«Μοῦ γράφεις, παιδί μου, πῶς ἀφ' οὐραὶ λίγο τὸ ἐπίδομα πού μᾶς δίνουν καὶ δὲν μᾶς φτάνει, νὰ μὴ κακοπερνᾶμε ἀπὸ φαγί, ἀλλὰ νὰ πουλήσουμε τὴν κατοικία καὶ τὴν βασταγοῦρα. Δὲν τὴν πουλᾶμε, παιδάκι μου, τὴν κατοικία, γιὰτὶ περισσεύει λίγο γάλα ἀπ' τὰ δυὸ τῆς κατοικίας πού γέννησε, καθὼς σὺ γράφεις, καὶ τὸ πίνει ἡ Καλλιόπιτσα μας πούρχεται μιὰ στάλ' ἀδύνατη μὰ σὺν μεγαλώσουν ἀκόμα τὰ κατοικία, θὰ πουλήσουμε αὐτὰ καὶ με τὰ χρήματά τους θὰ περάσουμε κάμποσο καιρὸ.

«Ὅσο γιὰ τὴν βασταγοῦρα, τὴν λυπᾶμαι τὴν ἔρημη γιὰτὶ κουθαλάμε κανὰ φόρτωμα ξύλα, κ' ἔτσι, πῶς νὰ σ' τὸ πῶ, δὲν ἤθελα νὰ τὴ βλέπω σὲ ξένα χέρια καὶ νὰ μοῦ καίγεται ἡ καρδιά. Μὰ σὺν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέση κ' ἔρθουν τὰ πράγματα πολὺ στενόχωρα, θὰ βρῶ κανέναν ἀγοραστῆ ἀπὸ ξένο χωριὸ καὶ θὰ τὴν δώσω. Ἐσεῖς νάχετε τὴν ὑγεία σας καὶ νὰ μὴ στενοχωριέστε, κ' ἀπὲ στὴν ἀνάγκη θὰ τὰ κουθαλάω ζαλιές ἐγὼ τὰ ξύλα, κ' ὅταν ἐρθῆτε σεῖς, γεροὶ νάσαστε καὶ ὁ ἀγοράστε κ' ἄλογο.

«Ὁ Κώστας μᾶς γράφει ταχτικά καὶ χαίρουμαι πού βλέπω πῶς κάθε Κυριακὴ βλέποσαστε: πάρε καμμιά ἀδεια κ' ἔλα νὰ σὲ δοῦμε κ' ἔμετς: μὰ καλύτερα νὰ δώση ὁ Θεὸς τὴν εἰρήνη στὸν κοσμάκη καὶ νάρθετε κ' οἱ δυὸ γιὰ πάντα, νὰ σᾶς δῶ ζωντανούς καὶ γερούς κ' ἄς πεθάνω τὴν ἴδια στιγμή.

«Ἄχ, παιδάκι μου, βλέπω τὸ παιδί τοῦ μπακάλη, τὸ λιποτάχτη, πού τρώει καὶ πίνει με τοὺς χωροφυλάκους καὶ μαῦρχεται νὰ κᾶνω τρέλλα: μὰ, σὺν θυμᾶμαι πῶς τὸν ἔχουμε ἀνάγκη, γιὰτὶ μᾶς πουλάει καμμιά φορὰ καὶ βερεσιέ, κρατιέμαι κ' ἔπειτα, συλλογιέμαι πῶς ὁ πατέρας του εἶναι κομματάρχης πού δίνει καὶ λύνει με τοὺς βουλευτάδες καὶ τὸ κουβέρνο, καὶ κᾶνω ὑπομονή. Μὰ ὡς πότε πιά θὰ κρατήσουν τὰ βάσανά μας; Μὴ στενοχωριέσαι ὅμως, παιδάκι μου, ἐσύ, κ' ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάῃ.

«Γὰ κορίτσια σὲ φιλοῦνε, τὸν Κώστα νὰ

μοῦ τὸν φιλήσης χίλιες φορές. Σὲ εὐχουμαι, παιδάκι μου, καὶ σὲ φιλῶ πολλές φορές.

Ἡ Μάνα σου».

Ἀπ' τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη, ὁ Πεταίβας γινώταν ἀκόλουθος Διοικητοῦ ὅπου ἡ ζωὴ του θὰ πέραγε καλύτερα μὰ καὶ, σὺν πολὺτιμη πού μᾶς φαινόνταν, πιστεύαμε πῶς ἔμπαινε σὲ κάποια δυνατὴ προφύλαξη.

Ὁ καιρὸς νὰ ξαναγυρίσουν οἱ πρῶτοι ἀδειούχοι εἶχε προπολλοῦ περάσει καὶ κάθε τόσο πού μετράγαμε τίς μέρες, τοὺς μῆνες, θυμόμουνα, πῶς τότε πού ὁ Πεταίβας ἔδινε τὸ λόγο τῆς τιμῆς του, ἤξερε τί ἔλεγε.

Κι' ὅταν ἔμετς τοὺς φέρναμε σὲ ἀγνοία, τοὺς κηρύσσαμε λιποτάχτες, ἐκεῖνοι διακηρύττανε, με τὰ γράμματα πούγραφαν στοὺς φίλους τους πούχαν ἀφήσει στὸ μέτωπο, πῶς, χάρις στοὺς φίλους του, πολιτευτές, τοποθετήθηκαν στὰ διάφορα Φρουραρχεῖα, «στὰ τμήματα καταδιώξεως λιποτακτῶν».

Κ' ἔτσι ἡ δεύτερη σειρά τῶν ἀδειούχων δὲν ἤρθε ποτέ, μάρθε τὸ καλοκαίρι καὶ ἡ σειρά τοῦ Τούρκου νὰ μᾶς μάθῃ ποιὰ εἶναι τ' ἀποτελέσματα, ὅταν ἐμπιστεύεται κανεὶς στοὺς λύκους τῆς φροντίδα γιὰ τὰ πρόβατα.

Ὁ Πεταίβας, σὺν νάδρισκε στὸ μίσος κατὰ τοῦ Τούρκου διέξοδο στὴν πίκρα τῆς ψυχῆς του, ἔτρεχε ἀτρόμητος δεξιὰ κ' ἀριστερά, κοντὰ πάντα στὸ Διοικητῆ του: μὰ σὲ μιὰ στιγμή πού οἱ Τούρκοι βρεθῆκαν ἀπάνω ἀπ' τὰ κανόνια μας κ' ὁ Διοικητῆς ἔτρεχε πρὸς τὴν πυροβολαρχία, κουράγιο στοὺς πυροβο-

λητᾶς νὰ δώση, μιὰ σφαῖρα τρύπησε τὸ μεγάλο πνεμόνι τοῦ Πεταίβα καὶ βαρειαλαθωμένος σούρθηκε δυὸ μέρες, ὡς πού ἡ βαρεία του μοῖρα τὸν ἔρριξε ἀλχμάλωτο στῶν Τούρκων τὸ νοσοκομεῖο, ὅπου δέχτηκε τίς τελευταῖες περιποιήσεις ἀπ' τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν: σὺν νάπρεπε νάχη στερνὴ του γνώση πῶς «δὲν εἶναι καλὸς ὁ φίλος κείνος πού σὲ καίει, γιὰ νὰ σ' ἀλείψῃ μέλι, κ' εἶναι πρόθυμος νὰ σὲ γλυκάνῃ στίς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς πού πίκρες σ' τὴν ἐπότιζε».

Καημένο παλληκάρι, ἡ μοῖρα σου δὲν θέλησε νὰ ματαιώθῃς ἀπ' τὴν μαννούλα σου κ' οὔτε νὰ ματαδουλέψῃς γιὰ τίς φτωχές σου ἀδελφούλες: γιὰτὶ φαίνεται πῶς, γιὰ ἡ γῆς εἶχ' ἐρωτευθῆ τὰ γερά σου χέρια, πού δυνατὰ με τὴν τσάπα τὸ χῶμα τῆς χτυποῦσαν, καὶ ζήλεψε στὴ νειότη σου νὰ σ' ἀγκαλιάσῃ, γιὰ οἱ Μοῖρες κρατοῦσαν κάκια, γιὰτὶ τίς ξεχνούσε στίς εὐχές τῆς ἡ δόλια σου ἡ μάνα, π' ἔλα στὸ Θεὸ τῆς ἐλπίδες στήριζε. Μὰ ἐγὼ πιστεύω πῶς πολὺ σ' ἀγαπήσανε οἱ θεοὶ καὶ νέον σὲ κάλεσαν κοντὰ τους, γιὰ νὰ μὴ πονᾷ ἡ περήφανη ψυχὴ σου ἀπ' τίς ὑπόλοιπες ἀσχημίες ἐταύτης τῆς ζωῆς. Ποῖος ὅμως τῆς μάνας τῆς φτωχειᾶς τὸν πόνο θὰ γιατρέψῃ; Νὰ γύρισε τᾶχατες γερό τᾶλλο τῆς παιδί: Ἡ μήπως με τὸ καύχημα γιὰ τ' ἀγόρια τῆς ἐπικρανε τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ Φεγγαριοῦ τὴ μάνα, κ' αὐτὴ τὴν καταδίκασε τὰ δάκρυα νὰ τῆς τρέχουν ἀπ' τὰ μάτια, ὅπως τὸ νερὸ ἀπ' τοῦ χωριοῦ τῆς τὴν πέτρινη τὴ βρύση;

ΜΕΝΤΗΣ ΔΡΑΧΤΗΣ

Η ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙΑ

Ο ΠΟΝΟΣ...

Ὁ πόνος, σὺν ξεράνει τὴ φτωχὴ καρδιά, κ' ἀποστερέψει τὸ ἀπαλό τῆς δάκρυ, τραβᾷ σκυφτός, βουβός, βαριόπτερος πετᾶ, σὺν ἀγριοπούλι σὲ μιὰν ἔρημη ἄκρη κ' ἀποκαρώνει, ἀδιάφορος μπροστὰ στὸ στένεμα τῆς γῆς καὶ στοῦρανοῦ τὰ μάκρη.

Δὲν ἔχει πιά τραγούδια ἀρμονικά νὰ πῆ, καημούς νὰ κιθαρίσει με τὰ δάκτυλά του. Δεξιὰθε του κουρνιάζει τοῦ Θεοῦ ἡ εὐχή, ξασπᾷ τοῦ Σατανᾶ τὸ γέλιο ἀπὸ ζερβὰ του, κ' αὐτός, ἀσάλευτος, σὲ ὑπέροσμη σιγή, ἀνάμεσα Ζωῆς πετρώνει καὶ Θανάτου.

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΕΦΑΛΑ (*)

Εικονογραφημένον ἀπὸ τὸν Δ. ΠΕΛΕΚΑΣΗΝ

Εἰς τὴν Σάμον, ἔπου ἐκεῖθεν διηυθύνθη, εἶχε τὴν τύχην νὰ εὕρῃ ὡς ἀναπληρωτὴν τοῦ ἡγεμόνος Βαγορίδου, τὸν Κ. Κροκίδα, ἐκεῖνον μὲ τὸν ὁποῖον εἶχε γνωρισθῆ ἤδη, ὡς ἀφηγήθημεν ἀνωτέρω. Τὸν ὑπεδέχθη φιλικώτατα καὶ τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν καλὴν κοινωνίαν τῆς νήσου, ἣ ὁποία τὸν περιεποιήθη καὶ «πολλάκις μὲ ὑπεχρέωσε νὰ δεχθῶ τὰς γενναίας προσφορὰς τῆς», γράφει ὁ ἴδιος.

Ἀπὸ τὴν Σάμον ἐπέρασεν εἰς τὴν Μυτιλήνην καὶ ἐκεῖ εὗρεν ἰστιοφόρον, τὸ ὁποῖον τὸν ἀπεβίβασεν εἰς τὸν Κόλπον τοῦ Αἴνου. Ἐπανήρχετο δηλαδὴ εἰς τὸ παλαιὸν σχέδιόν του.

Δὲν ἦτο ἀγνωστος εἰς τὴν πόλιν τοῦ Αἴνου, διότι εἶχε καὶ ἄλλοτε μεταβῆ διὰ νὰ μελετήσῃ τὴν κατασκευὴν τῶν Λιμενικῶν ἔργων. Ὁ ἐκεῖ Ἕλληγν πρόξενος Φ. Βάρδας τὸν ἐδέχθη ἐνθουσιωδῶς καὶ τοῦ προσέφερε φιλοξενίαν εἰς τὸ σπίτι του. Συνεδέθη ἐπίσης φιλικῶς μὲ τὸν Ἄγγλον πρόξενον Ρόσση. Οἱ κάτοικοι, κατὰ τὸ πλεῖστον Ἕλληγες θαλασσινοί, τὸν ὑπεδέχθησαν ὡς σωτῆρα των καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὰ σχέδιά του περὶ καθαρισμοῦ τῆς κοίτης τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ καὶ τοῦ λιμένος τοῦ Αἴνου. Τοῦ ἀνέθεσαν λοιπὸν νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπιτύχῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ τὸν μισὲ Γιάννη Ψυχάρα, τὸν πάππον τοῦ σημερινοῦ λογιου δημοτικιστοῦ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὰς κατηγορίας τοῦ Κεφαλά, ἀντέδρασεν εἰς τὸ ἔργον του. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐναυάγησεν ἡ ἐπιχειρήσις του. Περὶ τοῦ Γιάννη Ψυχάρα αὐτοῦ γράφει:

«Ὁ ἄλλοτε πωλητὴς πανίων καὶ τζόχας εἰς τὰς ὁδοὺς, ἤδη δὲ διὰ Σουλτανικοῦ ψηφίσματος Πρόεδρος τοῦ ἔθνους τῶν Γραικῶν, εἶναι τὸ πᾶν, καὶ οὐδεὶς δύναται ἀνευ τῆς προστασίας αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἀκοινωνήτου Μπαλτατζῆ νὰ ἐλπίσῃ ἐπιτυχίαν ἐπιχειρήσεώς τινος. Καὶ διὰ νὰ δώσω ἀπόδειξιν αὐτῆς τῆς υπερτάτης ἐπιρροῆς του καὶ τῆς πρὸς τὸ ἔθνος τὸ ὁποῖον προεδρεύει ἀγάπης

του, ἀρκεῖ νὰ εἶπω ὅτι ἐσχάτως αὐτὸς ἐστάθη ὁ αἰτιος τῆς πτώσεως τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ καὶ τῆς ἀναβάσεως εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τοῦ Μελετίου, ἐκ τοῦ κόμμωτός του καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, αὐτὴ δὲ ἡ βέβηλος καὶ ἱερόσυλος ἀλλαγὴ ἐκόστισε εἰς τὸ ἔθνος 500 χιλιάδας γρόσια, διότι εἶναι συνήθεια, ὀφέποτε γίνεται ἀλλαγὴ Πατριάρχου, νὰ πληρώνεται εἰς τὴν Πόρταν ἕνα δόσιμον 250 χιλιάδων γροσίων καὶ ἄλλα τόσα εἰς διάφορα σχεδὸν κανονικὰ χαρίσματα».

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι καὶ ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη ἐντυχίση. Ἐδῶ τελειώνει ἡ ἀφήγησις τοῦ βιβλίου του, μὲ τὴν ἀκόλουθον κατακλειδᾶ :

«Ὅλα τὰ ἐκτεθέντα πράγματα τείνωσι νὰ ἀποδείξωσι ὅτι ἐγὼ πάντοτε ἐπεχείρησα πράξεις ὠφελίμους διὰ τὴν κοινωνίαν, ὅτι ἕκαμα σημαντικὰς καὶ λαμπρὰς ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν πατρίδα, ὅτι ἐστάθην ὁπαδὸς τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις μου δὲν εἶχον τὸν σκοπὸν τῆς ἰδιαιτέρας μου ὠφελείας. Καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ ἀψευδὴς μαρτυρία τῆς νῦν πενίας μου καὶ ὅτι καθ' ὅλα ἀνταμείφθη μὲ τὴν πλέον μελανὴν ἀχαριστίαν, καὶ ὡς ἐκ τῆς πενίας, εἰς ἣν μὲ κατήνησεν ἡ ἀφιλοκέρδειά μου, μὲ τὴν πλέον βάρβαρον καὶ ἀτιμον καταδρομῆν».

Προχωρῶν παραπονεῖται ἐναντίον τοῦ κοινοῦ, τὸ ὁποῖον «ἐλησμόνησεν ἀμέσως τὴν μνήμην τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὅστις ἐφάνη μὲ κάποιον κρότον εἰς τὸ μέγα θέατρον τοῦ κόσμου, ὅστις ἀφήνει τὸ ὄνομά του εἰς τοὺς μεταγενεστέρους διὰ τὰ συγγράμματά του, ὅστις ἀνέλαβε τολμηρὰς καὶ δοξαστικὰς ἐπιχειρήσεις πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς, καὶ ὁ ὁποῖος ἀφοβὸς ἐρρίφθη εἰς τοὺς μεγαλειτέρους κινδύνους διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους καὶ τῆς θρησκείας, χωρὶς τίποτε νὰ παραδέλφῃ ὑπὲρ τῆς φιλανθρωπίας, καὶ τοῦ ὁποῦ, ἐπιτέλους, αἱ ἐκδουλεύσεις καὶ τὰ κατορθώματα ἠξιώθησαν γενικῶν ἐπαίνων καὶ θαυμασμοῦ καὶ παρὰ τῶν ἰδίων ἐχθρῶν τυ. Αἱ τόσαι ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἐπέσου-

«... διαρκῶς ὠνειροπόλει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον...»

ραν τὴν πλέον τερατώδη ἀχαριστίαν, καὶ ἡ περιφρόνησις καὶ καταδρομὴ ἐστάθη ἡ μόνη ἀνταμειβή του».

Ὅπως καὶ ὁ Φύσκολος, καὶ οὗτος διαρκῶς ὠνειροπόλει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἀλλ' ὅπως καὶ ἐκεῖνος, δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, διότι ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις δὲν ἔδιδε τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν. Καὶ ἔγραφεν ἀηλιπισμένος :

«Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φαρμακεύει τὰς ὀλίγας ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, εἶναι τὸ νὰ μὴν ἀρμόζῃ νὰ εἶπω, καὶ ὁποῦ μὲ ὄλην μου τὴν ἀγίαν ἀλήθειαν δὲν ἠθελε πιστευθῆ, τὰ αἰτία διὰ τὰ ὁποῖα εἰς αὐτὴν τὴν σχεδὸν ὀγδοηκονταετῆ ἡλικίαν, καὶ ἐν δυστυχίᾳ, δὲν δύναμαι νὰ ἀναπνεύσω τὸν γλυκύτατον ἀέρα τῆς λατρευομένης πατρίδος μου Ζακύνθου, καὶ νὰ ἀφήσω τὴν τελευταίαν μου πνοὴν εἰς τοὺς βραχίονας τῶν συγγενῶν μου καὶ φίλων μου, καὶ νὰ ἐνταφιασθῆ τὸ πολυπαθὲς καὶ κοπιασμένον σῶμα μου εἰς τὸ μνημεῖον τῶν προπατόρων μου, ὅπως εὕρῃ ἐκεῖ τὴν ἀνάπαυσιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν δὲν εὗρε ποτὲ

ἐπὶ ζωῆς μου. Δὲν ὑπάρχει ἀνωτέρα εὐτυχία, τὴν ὁποίαν νὰ ἠμπορέσω νὰ συγκρίνω μὲ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος, καὶ ριζωμένον εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μου αὐτὸ τὸ αἰσθημα δὲν ἐξαιρέθη ποτέ, καὶ θέλει συνοδευθῆ μὲ τὰ λείψανά μου μέχρι τοῦ τάφου. Ἀπόδειξις δὲ αὐτῆς τῆς ἀληθείας εἶναι, ὅτι ἀπὸ τὰ 1812, ἐποχὴν καθ' ἣν ὑποχρεώθη νὰ ἐγκαταλείψω τὴν πατρίδα μου, δὲν ἐκλεξα ἄλλην, παρ' ἐκείνην τοῦ νὰ κυκλοφέρωμαι τὴν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν σφαῖραν μὲ μόνην τὴν ἐνθύμησιν τῆς Γλυκῆς ἀγάπης πατρίδος».

Αὐτὰ ἔγραφε κατὰ Μάϊον τοῦ 1845 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁμολογῶ ὅτι οἱ λόγοι του αὐτοῦ μοῦ ἐγέννησαν μίαν κάποιαν συγκίνησιν καὶ μοῦ ἐτόνωσαν ἀκόμη περισσότερο τὴν γνώμην ὅτι ὁ Κεφαλάς ἦτο ἀπὸ τοὺς ἐξαιρετικοὺς ἐκείνους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἔζων κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ἐθεωροῦντο ὡς ἥρωες καὶ ἐφθانون πολλάκις μέχρι τῶν ὑψηλοτάτων ἀξιωμάτων, καθὼς οἱ ἱππῶται ἐκεῖνοι τῆς Δύσεως, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα ἐπέδραμον εἰς τὴν

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον καὶ τέλος.

Ἀνατολήν, κατέλυσαν τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ ἱδρυσαν διάφορα βασίλεια τὰ ὅποια ἐκυριάρχησαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλων μερῶν. Οἱ εὐγενεῖς αὐτοὶ τυχοδιώκται ἀπὸ θάνατον ἀποβίβησαν. Σήμερον ἡ λέξις τυχοδιώκτης (aventurier) ἐξεφυλισθῆναι καὶ ἔχασε τὴν παλαιὰν τὴν σημασίαν. Μὲ τὴν παλαιὰν αὐτὴν σημασίαν τῆς λέξεως λοιπὸν ὁ Κεφαλᾶς ἦτο τυχοδιώκτης, ἦτοι νεώτερος Ὀδυσσεύς, ζητῶν παντοῦ περιπετειᾶς, διψῶν διὰ τὸ ἄγνωστον καὶ μὴ δυνάμενος νὰ στήσῃ οὐδαμοῦ τὴν φωλεάν του. Πολλάκις ἐγένετο εὐεργετικὸς, συχνὰ ὠθεῖτο εἰς τὰς πράξεις του ἀπὸ τὸ πατριωτικὸν ἰδεώδες. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον τὸν δικαίωται κατὰ μέγα μέρος, εἶναι ὅτι, παρ' ὅλας τὰς μυθιστορικὰς περιπετείας του, πάντοτε ἔζησε πτωχός, ἐνῶ, ἂν ἦτο διεφθαρμένος καὶ φιλοκρήματος, θὰ ἠδύνατο, μὲ τὴν ἐπιδειξιότητά του καὶ τὴν τολμηρότητά του, νὰ γίνῃ ἑκατομμυριούχος. Ἄλλ' ὁ πολύπλαγκτος βίος του δὲν σταματᾷ ἐδῶ. Ἐχομεν καὶ ἄλλας περιπετείας του ν' ἀπαριθμήσωμεν.

* *

Βλέπων ὅτι παρ' ὅλων περιεφρονεῖτο, ἐσκέφθη νὰ καταφύγῃ ἐκ νέου εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν ἔχι διὰ νὰ τῆς δώσῃ συμβουλὰς περὶ ἀναδιοργανώσεως τοῦ καθεστώτος, ἀλλ' ἵνα διεκδικήσῃ μίαν ἀποζημίωσιν, μίαν μικρὰν ἀνταμοιβὴν διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεις του. Μετέβη λοιπὸν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὑπέβαλεν Ἰπόμνημα εἰς τὸν βασιλέα Ὅθωνα καὶ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἐν αὐτῇ παρέθετεν ὅσα καὶ εἰς τὸ προγενέστερον ὑπόμνημά του ἐξέθετε, τὰ κατορθώματά του μὲ τὸν στολίσκον του εἰς τὰ Ἰνδικὰ ὕδατα, τὴν συλλογὴν τεσσάρων χιλιάδων ἀγγλικῶν λιρῶν εἰς τὰς Ἰνδίας ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων καὶ ἐζήτησε μικρὸν τι χρηματικὸν βοήθημα. Ὁ βασιλεὺς Ὅθων τοῦ ἔδωκε δύο χιλιάδας δραχμάς. Ὁ Κεφαλᾶς εἰρωνικῶς σχολιάζει τὴν προσφορὰν ταύτην λέγων ὅτι «τοῦ τὰ ἔδωσαν διὰ νὰ τὸν ξεφορτωθοῦν, διὰ νὰ μὴ ἐκθέσῃ δημοσίᾳ τὰς καταχρήσεις τοῦ Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτη, οἱ ὅποιοι εἶχαν μεταβῆ εἰς τὸ Λονδίνον, διὰ νὰ συνάψουν τὸ ἑλληνικὸν δάνειον» καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἐνεχείρησεν ὁ Κεφαλᾶς δωρεὰν 4 χιλ. Ἀγγλικῶν λιρῶν.

Μίαν ἡμέραν, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Ἀθήναις διαμονῆς του, κατέβη εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε ἀσήμαντος μικρὰ πόλις, καὶ περιεδιάβαζεν ἀνὰ τὴν παραλίαν. Εἶδεν αἰφνιδίως ἕνα Ἄγγλον περιηγητὴν, ὁ ὁποῖος μετὰ προσοχῆς ἐκύτταζε τὰ πέριξ. Ὁ Κεφαλᾶς, σοβαρότατος καὶ μὲ ἀδιαφορίαν, ἤρχισε νὰ ρίπτῃ μικρὰς πέτρας εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Ἄγγλος μὲ περιέργειαν ἐπλησίασε καὶ ἐκύτταζε τὸν Κεφαλᾶν ὁ ὁποῖος ἐκάθητο καὶ ἐκύτταζε τὸ ρυτιδωμένον ἀπὸ κύκλους νερὸ μετὰ τὸ ρίψιμον τῆς πέτρας. Ὁ Κεφαλᾶς τότε ἔπαυσε νὰ ρίπτῃ πέτρας, ἀλλ' ἔβγαζε ἀπὸ τὴν τσέπην του ἀσημένια πεντόφραγκα καὶ ἔκαμνε μὲ τὰ νομίσματα τὸ ἴδιον τὸ ὅποιον προηγουμένως ἔκαμνε μὲ τὰς πέτρας. Ὁ Ἄγγλος ἠθέλησε ἀπὸ ὑπερηφάνειαν νὰ τὸν μιμηθῆ καὶ ἐξεκένωσε τὴν τσέπην του ἀπὸ ὅλα τὰ ἀσημένια νομίσματα. Ὁ Κεφαλᾶς τότε, ψύχραιμος καὶ σοβαρὸς ἀπεμακρύνθη. Εἰς τοὺς ἐρωτῶντας κατόπιν αὐτὸν ἐάν ἐτρελλάθη, διὰ νὰ πετᾷ τὰ χρήματά του, ὁ Κεφαλᾶς γελῶν ἀπήντησε:

— Μὰ ἦσαν, Χριστιανοὶ μου, κίβδηλα. Κι' ὁ κουτοεγγλέζος, ἀπὸ ψωροπερηφάνεια, πέταξε τ' ἀληθινὰ τάλληρά του!

Κατόπιν μετέβη εἰς τὴν Χίον, ὅπου συνηγήθη μὲ τὸν ἀδελφὸν του καὶ τὰ τέκνα του. Μία ἀπὸ τὰς θυγατέρας τοῦ ἀδελφοῦ του, ἡ Πιπίνα, ἦτο ὠραιότατη καὶ εὐφυστάτη. Ὁμίλει πολλάς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Εἶχε περιέλθει μὲ τὸν σύζυγόν της Εὐτύχιον Σωμερλίτην ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, μιμουμένη καὶ αὐτὴ τὸν θεῖον της, τοῦ ὁποῦ εἶχε ἴσως κληρονομήσει τὸν χαρακτήρα.

Ἦτο μοναδικὴ εἰς τὰ χειροτεχνήματα, τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τὴν διδασκαλίαν. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, μετέβη εἰς τὸ ἀγγλικὸν στρατόπεδον καὶ ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Δούκα τοῦ Καίμπριτζ, ὁ ὁποῖος ἐκτιμῆσας τὴν εὐφυΐαν καὶ δραστηριότητά της, τὴν προσέλαβεν ὡς διευθύντριαν τοῦ οἴκου του. Βραδύτερον μετέβη εἰς τὸ Παρίσι, ὅπου ἐσπούδασε τὸν υἱὸν της. Ὁ Κεφαλᾶς γυμνασθήθη εὐρῶν τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀδελφοῦ του. Δὲν ἔμεινε ὅμως μαζὺ μὲ αὐτούς. Τὸ τυχοδιωκτικὸν ἐνστικτὸν τὸν ὠθεῖ πρὸς τὸ ἄγνωστον. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ βίου του.

Τὸν ἐπανευρίσκομεν τέλος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου ἐφιλοξενεῖτο ἀπὸ τὸν ἐκεῖ

Μητροπολίτην. Ἐκεῖ ἐκοιμᾶτο, ἐκεῖ ἔτρωγε. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ φιλοξενεῖα αὐτῆ δὲν ἦτο ἀπέρροια χριστιανικῶν αἰσθημάτων τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ συμφέροντος. Διότι ὁ Κεφαλᾶς εἶχε μαζὶ του ἕνα βαρύτερον μέγα μπαούλο, συχνὰ δὲ ἐπανελάμβανεν εἰς τὸν Μητροπολίτην ὅτι εἶχε ἐκεῖ μέσα πολὺτιμα πράγματα, τὰ ὅποια εἶχε συλλέξει κατὰ τὰ ἄπειρα περιπετειώδη ταξείδιά του ἀνὰ τὰ δύο ἡμισφαίρια καὶ ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν του θὰ ἐκληρονόμει τὰ πάντα οὗτος. Διὰ νὰ τὸν ἀσφαλίσῃ μάλιστα, συνέταξε καὶ κανονικὴν διαθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν ὠρίζε κληρονόμον τοῦ τὸν Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης.

Μετ' ὀλίγον, κατὰ τὸ 1850, ἀπέθανεν ὁ Κεφαλᾶς, εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα ἔτων. Ὁ Μητροπολίτης ἐσπευσεν ἀμέσως ν' ἀνοίξῃ τὸ περίφημον μπαούλο καὶ μὲ μεγάλην του ὀργὴν εἶδεν ὅτι μέσα εἰς αὐτὸ δὲν ὑπῆρχον παρὰ μερικὰ κουρέλια καὶ πολλὰ πέτραι, αἱ ὅποια καθίστων βαρύτερον τὸ μπαούλο.

Καὶ ἔτσι ἐκλείσει τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς του μὲ μίαν εἰρωνεῖαν εὐφυστάτην, ἀνταξίαν τῶν μυθιστορικῶν περιπετειῶν του, αἱ ὁποῖαι τὸν ἀπὸ θάνατον ἀποβίβησαν, καὶ τὸν κατέταξαν τὸ Πάνθεον τῶν Βασιλέων τοῦ Πλάνητος Βίου.

* *

Ὁ ἱστοριογράφος τῆς Ἐπιταγήσου Π. Χιώτης, περιγράφει ὡς ἐξῆς τὸν περιεργὸν αὐτὸν τύπον:

«Συνομιλῶν μὲ ὁμογενεῖς καὶ ξένους, κερδίζων διὰ τῆς στωμυλίας του πίστιν εἰς τὰς διηγήσεις καὶ παραδοξολογίας του, ἐξηπάτα αὐτούς καὶ ἐλάμβανε χρήματα, διὰ τῶν ὁποίων διηυκόλυε τὰς ἐργασίας εἰς ἀνακάλυψιν θησαυρῶν, μεταλλείων χρυσοῦ καὶ ἄλλων πολυτίμων μετάλλων καὶ ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. «Τοιοῦτοτρόπως τὸν ἐπίστευσαν καὶ ἐξηπατήθησαν κεφαλαιοῦχοι, βιομήχανοι, προύχοντες, ἡγεμόνες καὶ πριγκήπισοι. Ἐθαύμαζον τὰς ἐπιχειρήσεις του, τὴν δραστηριότητα, τὴν ἐνεργητικότητά του.

«Ἀφηγεῖτο μὲ ἀπλότητα καὶ εὐκρίνειαν τὰ σχέδιά του. Ἵππεστήριζε τὴν ἐπιτυχίαν χάρις εἰς βοήθειαν καὶ μέσα παρεχόμενα ἀπὸ ἡγεμόνας, ὑπουργούς, πασσάδες καὶ βαβυπλοῦτους. Ἐφείλκε τὴν ἀγάπην, θαυμασμὸν καὶ βοήθειαν ὅλων. Πάντες ἦσαν πρόθυμοι νὰ συνεργήσουν, πλανώμενοι ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις μεγάλων κερδῶν. Εἰς καφενεῖα καὶ

συναναστροφῶς ἐμπόρων καὶ πλοιαρχῶν ἐν Ἀνατολῇ περιεποιεῖτο καὶ ἐφιλοδώρει πλουσιοπαρόχως τοὺς παρόντας. Τοιοῦτοτρόπως κἀνεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποπτευθῆ ὅτι ἦτο ἀγύρτης. Ἀπέδιδε τὰς ἀποτυχίας ἔχι εἰς ἐλλείψεις ἰδικὰς του ἢ εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐκθάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλ' εἰς δυστροπίαν ἢ παράβασιν ὑποσχέσεως συνταίρου, ἢ εἰς φθονερὰν κακεντρέχειαν καὶ ἀντενέργειαν ἄλλων. Πάντοτε διεικνέτο ὅτι οἱ ἄλλοι ἔπταιον καὶ τὸν ἠδίκουν, οὐδέποτε δὲ αὐτὸς ἠδίκησε ἢ ἐξηπάτησε κανένα, ἀλλ' ἐνήργει πάντοτε ὑπὲρ τῶν συνεργατῶν του ἢ τῆς πατρίδος του».

Αὐτὴν τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου τούτου μᾶς παρέχει ὁ δυνάμενος καλύτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ τὸν κρινῇ καὶ χαρακτηρίσῃ.

Βεβαίως ἂν ὅλην αὐτοῦ τὴν εὐφυΐαν, ζωτικότητα καὶ ἐνεργητικότητα διέθετε διὰ κάποιον σοβαρὸν σκοπὸν, διὰ κάποιαν ἐπιχειρήσιν πατριωτικὴν ἢ κοινωφελῶς σκοποῦ, ὁ Καπετὰν Κεφαλᾶς θὰ κατεῖχε ἐξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἴσως παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Κανάρη. Ἄλλ' ἦτο πνεῦμα ἀνήσυχον, ἴσως παθολογικῶς ἀνισόρροπον, μὴ δυνάμενον νὰ πειθαρχήσῃ καὶ ἐμμένῃ εἰς μίαν κατεύθυνσιν. Ἦτο ὁ παθολογικὸς τύπος τοῦ τυχοδιώκτη. Καὶ ἂν ἡ ζωὴ του δὲν δύναται νὰ προβληθῆ ὡς ὑπόδειγμα εὐθύτητος καὶ ἐντιμότητος, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι, πιεζόμενος ἀπὸ οἰκονομικὰς ἀνάγκας, ὠθεῖτο μοιραίως νὰ τραπῆ εἰς ἐπιχειρήσεις ἠκιστα σοβαρὰς, αἱ ὁποῖαι κατέληγον εἰς καταστροφὴν.

Δὲν εἶναι ὅμως τυχαῖος ἀπατεὼν ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος συλλέγει καὶ παραδίδει τέσσαρας χιλιάδας ἀγγλικὰς λίρας ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ θαλασσινοῦς, ὁ ὁποῖος σχηματίζει στολίσκον διὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Τούρκους, ὁ τολμηρὸς πατριώτης, ὁ ὁποῖος μεταβαίνει εἰς τὸν Πάπαν καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν πείσῃ ὅπως ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος.

Ἄν ὁ Κεφαλᾶς ἔζη εἰς ἄλλην ἐποχὴν καὶ εἰς ἄλλην χώραν, διόλου ἀπίθανον νὰ ἀνεδεικνύετο μέγας πολιτικὸς ἢ μέγας ναύαρχος. Διότι μέσα εἰς τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας οὐχὶ σπανίως παρουσιάζονται τυχοδιώκται, τοὺς ὁποίους ἡ τύχη ἀνεβίβασεν εἰς τὰ ὑψίστα τῶν ἀξιωμάτων.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΓΙΟΣ ΜΟΥ ΚΙ Η ΚΟΡΗ ΜΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (*)

Στο βζπόρι έγιναν οι τελευταίοι αποχαιρετισμοί.

Δέν θά τολμώσε βέβαια ο φτωχός ο Πέπος· ή Κιάρα όμως, αφελέστατα και ζωηρότατα, το άρπαξε το χέρι, τοσ το τράνταξε δυό-τρεις φορές και τοσ είπε:

— Γειά σου, Πέπο! . . Καλή αντίμωση! . .

Ο Νάνης καταδέχθηκε να τον χτυπήσει στον ώμο. Και χωρίς μιλιά, ο νέος ψαράς κατέθηκε στη βάρκα και κάθισε στο τιμόνι.

Από καί, καθώς έφρευε γοργά, σήκωνε το κεφάλι του και μάς κοίταζε. Τότε, μιá στιγμή, τά μάτια του φάνηκαν σά διακρυσμένα.

Έτσι τελειώσε κι αυτό το «είδύλλιο». Τάλλο τώρα να βλέπαμε, το σπουδαίο . . .

Και να, σέ λίγο, ένα βιαστικό και αστασιμένο παιδί, παρουσιάζεται στο κατάστρωμα, ψάχνει με το βλέμμα και διατακτικά μάς πλησιάζει:

— Ο σιδρ Νάνης;

— Εγώ . . φέρ' έδω!

Κρατούσ' ένα κομψό μπουκετάκι από γιασεμιά, με προκρινάδες δλόγυρα, που το έδωσε άμέσως του Νάνη. Και με τρόπο τούχωσε στο χέρι και κάτι άλλο, που ίσως ήταν γραμμτάκι.

Ο Νάνης, που είχε γίνει κατακόκκινος, έδωσε τοσ παιδιού ένα δίδραχμο και, χωρίς να γυρίσει να μάς ιδή, έτρεξε στη σκάλα.

Από άλλη διεύθυνση, το παιδί είχε φύγει.

— Ποσ πάς; τοσ φώναξα.

— Μιá στιγμή . . . έφτασα!

Κατέβαινε βέβαια στην καμπίνα του να έ-

ξασφαλίσει το αποχαιρετιστήριο μπουκέτο και να διαβάσει το γράμμα της . . .

Κατέβηκα στη θέση μου κι εγώ. Δέν είχα σκοπό ν' αφήσω το Νάνη μονάχο ως που θά ξεκινούσε το βζπόρι. Φοβούμουν μή μάς ξεγελούσε και πηδούσε σέ καμμιá βάρκα να βγή έξω.

Μά όχι, ήταν αποφορισμένος.

Και φαίνεται πως, από τη στιγμή που διάβασε το γράμμα εκείνο, αποφασίστηκε κι έγκαρτερούτε περισσότερο.

Μά τί να τοσ έγγραφε; . . .

Στις έννιά, το βζπόρι σελπάρησε, στις έννιάμισυ ταξιδεύαμε σ' ανοιχτά.

Τότε μόνο ήσυχασα πως ο Νάνης πραγματικά μάς ακολουθούσε.

Η πατρική βία τον είχε υποτάξει—μπορούσα να καυχιέμαι.

Θ'

Ημαστε στη Βενετία.

Καθόμαστε σέ Ξενοδοχείο, γιατί το σπίτι του γαμπρού μου δέν μάς χωρούσε, και ζούσαμε την ετυχημένη ζωή των περιηγητών. Έκδρομές καθημέρα, επισκέψεις, παιχνίδια, διασκεδάσεις. Η αδερφή μου, ή Κλαίλια, είχε μιá τσούρμα παιδιά, έλο άγόρια: τον Άλμπερτο, το Τζώρτζη, το Νικόλα, τον Έδουάρδο—ξέρω ποιόν άλλον;—από είκοσι χρονών ως δώδεκα. Και μ' αυτά τά ξαδέλφια την περνούσαν τώρα ή Κιάρα κι ο Νάνης.

Απερίγραπτες οι τρέλλες που έκαναν! Αναστάτωναν το σπίτι, το ξενοδοχείο, το κανάλι, την Πιατσέτα, το Λίντο, το διάβαλο! Κ' οι Βενετσιάνοι έβλεπαν έκστατικοί έλ'

αυτά τά παλληκάρια, που έθαζαν στή μέση ένα μόνο κορίτσι, κι αυτό άγοροκόριτσο, κ' έτρεχαν σάν τά ζαγάρια.

Φαιδρότατη ήταν ή Κιάρα. Ούτε Άρη φαινόταν να θυμάται, ούτε Πέπο. Τά ξαδέλφια εκείνα την άπασχολούσαν τώρα δλάκαιρη. Και προπάντων ο Τζώρτζης, ή «συμπάθειά» της. Ο δευτερότοκος τής άδελφής μου ήταν πραγματικά ο ωραιότερος Καλημέρης (έτσι λεγόταν ο γαμπρός μου, Κερκυρατός κι αυτός, καλλιτέχνης, διευθυντής ένδς μεγάλου Τυπογραφείου και Λιθογραφείου στη Βενετία). Μόλις δεκοχτιών χρονών, ξεπερνούσε στο μπόι τον πρωτότοκο, που κι αυτός ήταν ψηλός. Σωστός γίγαντας λοιπόν ο Τζώρτζης! Μά με σωμα άνάλογο, καλοδεμένο, γερό, και με πρόσωπο κανονικό, έξυπνο κι άνοιχτόκαρδο. «Κατέδα-να-φάμε» τοσ έλεγε ή Κιάρα, φουρκισμένη που την περνούσε ένα δλόκληρο κεφάλι. Πήγαινε όμως μαζί του κατά προτίμηση και τον τραδούλιαζε άγρια, όπως τους νέους στο χορό τοσ карабиού . . .

— Βρήκε πάλι! έλεγε ή μητέρα της: βρήκε! . .

Αλλά τώρα ήταν ή συγγένεια που την εμπόδιζε να κάμη άυστηρές παρατηρήσεις στην κόρη της. Αν στην Κέρκυρα δέν θέλησε να τής δείξει πως την υποπτευόταν μ' έναν ψαρά, έδω δέν ήθελε να τής δείξει πως την υποπτευόταν μ' έναν εξάδερφο πρώτο.

— Άς' τη, μου έλεγε, άς' τη! Ός πότε θά καθήσουμε έδω; . . . Μεθαύριο, στο Παρίσι, θά . . .

— Θα βρή άλλον! συμπλήρωνα εγώ.

Διασκεδάζε κι ο Νάνης, μά όχι με την ίδια φαιδρότητα. Μοσ έκανε πάλι την έντύπωση άρρώστου που τοσ πέτυχε ή έγχειρηση, μά που βρισκόταν ακόμα στην άνάρρωση και φυλαγόταν να παρατρέξει, να παραφωνάξει, να παραγελάσει. Ο Νάνης γελούσε συχνά, μά έξαφνα έπεφτε σέ μελαγχολία. Προπάντων φαινόταν άνήσυχος, άνυπόμονος. Σά να περίμενε κάτι ή κάποιον που δέν έρχόταν, που δέ φαινόταν . . .

Κ' έν' άλλο ακόμα, σπουδαίο: Δέν είχε καθόλου όρεξη για . . . έρωτα. Ούτε μιá φορά δέν έζήτησε να ξεφύγη την παρέα του, να πάη να διασκεδάσει μονάχος του. Πάντα με τά ξαδέλφια του και με την Κιά-

ρα. Και μολονότι είχαμε μερικά γνωστά μας σπίτια στη Βεν τία,—άλλα δικά μου, άλλα τοσ γαμπρού μου,—κι άπαντούσαμε σ' αυτά πολλά ώραια κορίτσια, κ' Έλληνίδες, κ' Ιταλίδες, καθώς και μερικές νέες κι όμορφες κυρίες, δέν έβλεπα το Νάνη να δείχνη ζήλο για καμμιá. Ούτε να μιλά καλά-καλά δέν ήθελε μαζί τους. Άπ' αυτό συμπεραίνα πως συλλογιζόταν και παθούσε ακόμα την Άναστασία τόσο πολύ, ώστε κάθε άλλη να τον άφήνη άδ άφορο.

Μόνο με μιá όμορφη καμαριερούλα τοσ ξενοδοχείου μας, που θύμιζε πολύ την Άντιγόνη, τον έπιασα μιá μέρα να γλυκοκουβεντιάξει. Δέν έμαθα όμως ποτέ ως που προχώρησε μαζί της. Η Κιάρα όμως, ώ, αυτή είχε προχωρήσει καλά με τον ξάδερφό της! Ένα βράδυ, στον έξώστη τοσ ξενοδοχείου μας, μοσ φάνηκε πως την είδα . . . μά την είδα, καλέ, την είδα να τον φιλή!

Εκείνος καθόταν στο ψάθινο καναπεδάκι, στην πιό σκοτεινή γωνιά. Οι άλλοι κατέβαιναν τη σκάλα, για να μπουσ στις γόνδολες. Μόνο ή Κιάρα είχε μείνει—έπίτηδες βέβαια—και στεκόταν μπροστά του όρθή, με το χέρι της στον ώμο του, σκυμμένη στο πρόσωπό του, σά να τοσ κρυφομιλούσε . . . Τη στιγμή εκείνη μπήκα από τη μεσιανή πόρτα τοσ έξώστη και τράβηξα ίσα στη σκάλα, για να ένωθώ με τους άλλους που κατέβαιναν. Έγνόμιζα πως ήμουν ο τελευταίος, πως στον έξώστη δέν ήταν πιá κανείς. Ένα χαρακτηριστικό όμως θρόισμα μ' έκανε να στραφώ προς εκείνη τη γωνιά. Κ' είδα έξαφνα την Κιάρα, στη στάση που είπα, να σκύβη περισσότερο και να φιλά το Τζώρτζη στο στόμα.

Μ' άκουσε που μπήκα; με κατάλαβε; Δέν ξέρω . . . Τδ βέβαιο είναι πως, εϋθύς μετά το φιλή, σήκωσε τον ξάδερφό της, λέγοντας δυνατά:

— Έλα, κουνήσου!

Για να φανή τάχα πως μόνο για να σηκώση τον βραδυκίνητο είχε σκύψει άπάνω του.

Και περνώντας το χέρι της στο μπράτσο του, τον τράβηξε προς τη σκάλα και βρέθηκε μπροστά μου.

— Να κι ο μπαμπάς! έκαμε τότε. Έλα, μπαμπά! Τι έγινες; Φεύγουμε!

Η ψυχραιμία της, ή έτοιμότη της μ' έ-

(*) Συνέχεια από το προηγούμενο.

πειθαν πώς τὸ λαθραίο ἐκεῖνο φιλι δὲν ἦταν τὸ πρῶτο... Ἦταν ἔμως τὸ πρῶτο ποὺ ἐπιανα ἐγώ, κι' ἐμολογῶ πὺς εἶχα μιὰ πολὺ ἀλλόκοτη, ἀσχημὴ ἐντύπωση...

Ὡς ἐκείνη τῆ στιγμῆ, πραγματικῶς, εἶχ' ἀκόμα τὴν ἐλπίδα πὺς ἡ Κιάρρα, στοὺς ἔρωτες της, κρατιόταν πλατωνικῆ. Ἀλλὰ τὸ φιλι στὸ στόμα μου ἔδειχνε τὸ ἐναντίο. Δὲν μου ἄρεσε καθόλου. Καὶ μὲ μεγάλο κόπο, συλλογιζόμενος ἔλη τῆ νύχτα, κατόρθωσα νὰ πείσω τὴν ἑαυτὸ μου πὺς θ,τι εἶχα ἴδῃ δὲν ἦταν καὶ τόσο φοβερὰ ἀποκρουστικό, καὶ πὺς ἡ κόρη μου, τὸ κάτω-κάτω, εἶχε τὸ ἴδιο δικαίωμα μὲ τὸ γιὸς μου νὰ χαίρεται τῆ ζωῆ της, τὰ νιάτα της, ἢ ἐπὶ τέλος νὰ παρὰ σὺ ρ ε τ α ι κι αὐτῆ, «ὡς ἄνθρωπος σάρκα φαρῶν καὶ τὸν κόσμον οἰκῶν», ἀπὸ τῆ θερμῆ ἐρωτικῆ της κρᾶση.

Δὲν εἶπα τίποτα τῆς Λουίζας, γιατί θάρχιζε πάλι τὰ δικά της, καὶ βαριόμου. Συμπέρανα ἔμως μονάχος μου, πὺς αὐτῆ ἡ μικρομεγάλη ἦταν ἀνάγκη νὰ παντρευτῆ τὸ γρηγορότερο. Θὰ ἐκινδύνευε πολὺ, μὲ τὴν ἐλευθερία ποὺ εἶχε, ἂν ἔμεν' ἔτσι, νὰ πλέκη ἐρωτάκους, πέντ' ἔξη χρόνια. Μὰ καὶ τί διαφορά εἶχε σήμερα ἡ Κιάρρα ἀπὸ ἕνα κορίτσι εἴκοσι χρονῶν; Ἡ ἡλικία τοῦ γάμου ἀλλάζει κατὰ τὰ άτομα. Ἐγνώρισα στῆ ζωῆ μου κορίτσια ποὺ ἀπὸ δώδεκα χρονῶν, χωρὶς ὑπερβολή, ἦταν ἔτοιμα γι' ἀντρα. Κ' ἡ Κιάρρα ἐπλησίαζε τὰ δεκαεπτὰ. Μὰ ἦταν πιά γριά μπροστὰ σ' ἐκεῖνα!...

Εἶναι ἀλήθεια πὺς ἐγνώρισα στῆ ζωῆ μου καὶ κορίτσια εἴκοσι χρονῶν, ποὺ δὲν εἶχαν ἀκόμα ἰδέα, ποὺ δὲν αἰσθανόνταν τὴν παραμικρὴ ἀνάγκη νὰ γονιμοποιηθοῦν. Μὰ ὅλοι οἱ πατέρες, συλλογιζόμενοι, δὲν ἔχουν τὴν εὐτυχία νὰ γεννοῦν τέτοια τέρατα, γιὰ νὰ κοιμοῦνται ἦσυχοι, ὅπως αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὸ γάϊδαρό τους δεμένο. Ἐγὼ δὲν ἐστάθηκα τυχερός. Καὶ ἀρκετὰ χρόνια τῆς ζωῆς μου τὰ πέρασα ἔτσι σὲ μιὰ ἀγωνία. Κατάντησε, ὅλον αὐτὸ τὸν καιρὸ, νὰ μὴν ἔχω ἄλλην ἀσχολία, φροντίδα, στενοχώρια, θλίψη, ἐνόχληση, ἀπὸ τοὺς ἔρωτες τῶν παιδιῶν μου! Τέρατα, λοιπόν, ἄλλου εἶδους, καὶ τὰ παιδιὰ μου;

Ὅχι, καθόλου! Δὲν θὰ τὸ παραδεχθῶ ποτέ. Αὐτὰ ἦταν πολὺ καλὰ καμωμένα ἀπὸ τῆ Φύση κι ἀπὸ τὸ Θεό. Πλασμένα, θάλαγα, ἐπίτηδες γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς μεγάλους, ἀπόκρυφους σκοποὺς. Μόνο ἡ ἐποχὴ κ' ἡ κοινωνία, ἔπου ἔτυχε νὰ γεννηθοῦν, ἦταν τερατῶδεις. Ἀπ' αὐτὸ βασανίσθηκα κ' ἐγώ, — συμπεραίνω τώρα, — σὰ νὰ εἶχα κάμει ἔχι δυὸ παιδιά, ἀλλὰ ἐγκλήματα κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Φύσης!

Εἶχαμε καμμιά δεκαπενταριά μέρες στῆ Βενετία καὶ λογαριάζαμε νὰ μείνουμε ἄλλες τόσες. Ὅταν ἄξαφνα ἕνα πρωτῆ, μόλις εἶχαμε κατεβεῖ ἀπὸ τίς κάμαρές μας στὸ σαλόνι τοῦ ξενοδοχείου, εἶδαμε νὰ εἰσορμοῦν... ἡ Ἀναστασία μὲ τὸν οὐραγγοτάγγο της!

Ὡ, νὰ πάρ' ἡ ὀργή! Πὺς αὐτὸ; — Ἰδέα τῆς γυναίκας μου! μὰς ἐξήγησε ἀμέσως ὁ Μαρούφας, φωναχτός, γελαστός καὶ ἀπαίσιος. Πάμε στῆ Βενετία νὰ τοὺς βροῦμε νὰ γελάσουμε! Τί σου πρίζα, ἔ; Μὰς περιμένετε ποτέ; Τὸ φανταζόσαστε; — Ὅχι, μὰ τὴν ἀλήθεια!

Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ τὸ φανταστοῦμε καὶ νὰ τὸ περιμένουμε.

Αὐτῆ ἦταν, χωρὶς ἄλλο, ἡ ὑπόσχεση ποὺ εἶχε δώσει στὸ Νάνη ἡ Ἀναστασία μὲ τῆ ματιά της ἐκείνη ποὺ μ' ἐτάραξε. Κ' ἴσως ἀκόμα, μὲ τὸ γράμμα της στὸ βαπόρι...

Ὡ, βέβαια ποὺ τὸ ἤξερε ὁ Νάνης. Γι' αὐτὸ ὅλες ἐκεῖνες τίς ἡμέρες ἦταν τόσο ἀνήσυχος κι ἀνυπόμονος. Γι' αὐτὸ κοίταζε δῶ κ' ἐκεῖ, σὰ νὰ περιμένε κάποιον ποὺ δὲν φαινόταν.

Περίμενε τὴν Ἀναστασία του! Ἀφοῦ δὲν τὸν ἄφησα ἐγὼ νὰ μείνη στὴν Κέρκυρα, ἤλθε τοῦ λόγου της νὰ τὸν βρῆ στῆ Βενετία. Δικῆ του, στὰ πόδια του...

ὑποθέτω πὺς δὲν θὰ δυσκολεύθηκε καθόλου νὰ καταφέρῃ τὸν ἀντρα της. Ἦταν τοῦ χεριοῦ της αὐτὸς ὁ ἀσχημὸς γέρος. Τὸν ἔκανε ὅπως ἤθελε, κρατώντας τον μὲ τὰ σωματικά θέλγητρά της καὶ μὲ τίς γυναίκες πονηριές. «Πάμε καὶ μεῖς στῆ Βενετία!» Ὡ τὸν ἔφαγε, θὰ τὸκανε ζήτημα, θὰ τοῦ κάκισσε ἴσως. Δὲν θὰ τὸν δεχόταν πιά στῆ κάμαρά της. Ὡσότου τῆς εἶπε τὸ ναί.

(Ἀκολουθεῖ)

Τὸ δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἑλλάς καὶ Ἀμερικὴ

Κατὰ τὴν δεξίωσιν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Πλωτοῦ Πανεπιστημίου, τὸ ὅποσον κατὰ τὴν περιόδειαν του εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐπεσκέψθη πρώτην τὴν Ἑλλάδα, ὁ καθηγητῆς καὶ ἀκαδημαϊκὸς κ. Σίμιος Μενάρδος ἔκαμε τὴν ὄρασαν αὐτὴν προσφώνησιν:

Κύριοι καθηγηταὶ καὶ κύριοι φοιτηταὶ τοῦ Πλωτοῦ Πανεπιστημίου,

Φθάνετε εἰς τὰς Ἀθήνας ἀκριβῶς κατὰ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ Ἰσοπέφανος πόλις ἀντηγεῖ ἀπὸ ἐπεφημίας ὑπὲρ τῆς μεγάλης σας πατρίδος. Μία χιλιάς Ἑλλήνων, ἐλθόντες ἐσχάτως ἐξ Ἀμερικῆς, διασχίζον τοὺς ὁρίμους τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὰς δύο σημαίας ἠνωμένας ἐπὶ τῆς καρδίας.

Τὸ σύμβολον τοῦτο, βεβαιωθῆτε, κύριοι, εἶναι εἰς ὅλους ἡμᾶς ἀγαπητόν.

Διατί; οἱ λόγοι εἶναι πολλοί. Βεβαίως εἰς τοῦτο συντελεῖ πρὸ πάντων ἡ μεταξὺ σας ἐγκατάστασις τοῦ ἐνός περίου δεκάτου τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ ἐλευθερία τὴν ὅποιαν παρέχετε εἰς μυριάδας Ἑλλήνων, ὅπως μετασχούν καὶ αὐτοὶ τῆς βιωτικῆς ἀμύλλης ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου σταδίου τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, ὅπερ ἀποτελεῖ ἡ Ἀμερικανικὴ Συμπολιτεία. Προφανῶς ἡ ἀξαναομένη εὐημερία τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων καὶ ἡ ἐπίδοσις καὶ ἡ προκοπή των εἰς πᾶσαν ἐργασίαν, θὰ ἀναπτύσῃ καθ' ἡμέραν περισσότερο τὰς ἐμπορικὰς καὶ οἰκονομικὰς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν.

Ἀλλ' εὐτυχῶς οἱ δεσμοὶ οὗτοι δὲν εἶναι οἱ μόνοι. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι. Δεχόμενοι ὑμᾶς ἐντὸς τοῦ Πανεπιστημίου τούτου, ὅπερ ἀνήγειρον ἡ Ἑλλάς εὐθύς ὡς; ἐξῆλθε τῆς δουλείας καὶ τὸ ὅποιον μετὰ τῆς νεαρᾶς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ νέου Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης ἀντιπροσωπεύει τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν τῆς χώρας, παρατηροῦμεν ὅτι κατὰ τὰ τελευταία ἔτη ἐγκαταστάθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα Ἀμερικανικὰ κολλέγια, ἐκρηκθέντα διὰ τῆς βίας ἐξ ἄλλων χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὅτι πολλοὶ Ἑλληνες καὶ Ἑλληνίδες ἀνετράφησαν ὑπὸ διδασκάλων Ἀμερικανῶν. Οἱ δὲ καρποὶ ὑπῆρξαν τὸσον εὐπρόσδεκτοι, ὥστε ἀπὸ τοῦ πολέμου ἡ Ἀμερικανικὴ ἀγωγή καὶ ἡ Ἀγγλικὴ γλῶσσα διεδόθησαν πολὺ εὐρύτερον μεταξὺ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γενεᾶς.

Ἀλλὰ πρὸ παντὸς δὲν λησιμονοῦμεν, κύριοι τὴν πρόθυμον καὶ γενναίαν ἀγωγὴν τὴν ὅποιαν μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν φιλανθρωπικὰ σωματεία τῆς Ἀμερικῆς παρέσχον εἰς τὰς χιλιάδας τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀρρώστων, ὅσοι διωκόμενοι ἐκ τῆς πατρικῆς τῶν γῆς ἠδραν καταφύγιον εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην τῆς Ἑλλάδος. Δὲν λησιμονοῦμεν ὅτι σεις παρεμείνατε σύμμαχοί μας καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἡμετέρων συμφορῶν καὶ μολονότι εἴθε οἱ ἀπότατοι, ἐφέρθητε πρὸς ἡμᾶς ὡς οἱ ἀληθινοὶ πλησίον.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα κατέληξαν εἰς μιαν εὐγενῆ καὶ διαρκῆ συνεργασίαν. Ὅταν, ἀναγκαζόμενοι πλέον ἐκ τοῦ ἐπελθόντος συνωστισμοῦ εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως, εἶδαμεν ὅτι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀναβάλωμεν ἐπὶ πλέον τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀρχαίας Ἀγορᾶς, προθύμως ἐδέχθημεν τὴν Ἀμερικανικὴν συνεργασίαν. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται διεξαγόμεναι ἀπὸ κοινοῦ, θὰ γνωρίσουν στενώτερον τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ καθόλου τοὺς λογίους τῶν δύο λαῶν καὶ θὰ δημιουργήσουν συνεχῆ ρεῦμα πνευματικῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο πόλεων τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Τὰ ἀρχαία εὐρήματα, ἐπιναβλέποντα τὸ φῶς, θὰ εἶναι διαρκῆ ἐνθυμήματα τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης συμμαχίας.

Ἐχομεν πλείστα ἐλπίδας, ὅτι ὑπὸ τὸ γῶμν τῶν Ἀθηνῶν μὰς ἀναμένουν ἀκόμη ὅχι ὀλίγα καλλιτεχνήματα ἐκ τῶν πολλῶν, τὰ ὅποια περιγράφει λεπτομερῶς ὁ Πανσανίας, ἀλλὰ καὶ ἂν μὴ ὑπολείπονται πλέον σῶα ἀγάλματα τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν, ἐξάπαντος ὁ δημόσιος βλος τῶν Ἀρχαίων Ἀθηναίων καὶ ὅλος ὁ τότε πολιτισμὸς θὰ διαφωτισθῆ μεγάλως. Φαντασθῆτε, κύριοι, ἂν ἀνακαλύψωμεν τὸν βωμόν, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιγραφὴν ἀνέγγαγεν ὁ Παῦλος, ἢ τοὺς ἄλλους βωμοὺς τοῦ Ἑλέου καὶ τῆς Αἰδοῦς, βωμοὺς ἀναγκαίους ἀκόμη εἰς τὴν γη-ρμιαν Ἑθρώπην, ἠτις ἐξῆλθεν ἐξ ἀγρίου πολέμου αἰμοσταγῆς, ἀλλ' ὄχι δικαιοτέρα.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν ἐκείνων ἐλπίζομεν ὅτι θὰ τὰ ἴδῃτε σεις, ὡ νέοι, εἰς ἄλλα σας ταξείδια. Σήμερον μελετήσατε τὰ ὑπάρχοντα μνημεῖα καὶ μουσεῖα τῶν Ἀθηνῶν. Εἶναι καὶ αὐτὰ ἀρκετὰ νὰ δεσμεύουν τὴν προσοχὴν σας, νὰ βυθίσουν τὸν νοῦν σας εἰς ρεμβασμὸν, καὶ νὰ ἐμβάλλουν εἰς τὰ νεαρά σας στήθη τὸν γλυκὺν ἐκείνον ἔρωτα τοῦ καλοῦ, τὸν ὅποιον περιέγραψεν ὁ Πλάτων. Προσέξατε πόσον ἀχώριστος ἀπ' αὐτῶν εἶναι ἡ ἀπλότης καὶ ἡ λιτότης καὶ θὰ αἰσθανθῆτε τί ἐνόει ὁ μέγας δημιουργὸς τῆς Ἀθηναϊκῆς δόξης μὲ τὴν φράσιν «φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας».

Ἄλλ' ὅταν ἀτενίζετε πρὸς τὰ Προπύλαια, καὶ τὸ Ἐρεχθίδιον καὶ τὸν Παρθενῶνα, ἐνθουσιάζετε, παρακαλοῦμεν, βῆσι μόνον τοὺς ἀρχαίους καλλιτέχναις, ἀλλὰ καὶ τοὺς ξένους ἐπιδρομείς. οἱ ὅποιοι δὲν ἤλθαν βλοὶ ἐξ Ἀσίας. Ἐνθουσιάζετε προσέτι καὶ τοὺς ἀγαμμιάντους ὑπερασπιστὰς καὶ τοὺς ἠρωϊκοὺς ἀπελευθερωτὰς τῶν μνημείων τούτων. Ἄν ἐγνωρίζετε, κύριοι, πόσας θυσίας μᾶς ἐστοίχισε πρὸ 100 ἐτῶν Ἀθηῶν, τοῦ τελευταίου λόφου, ὅθεν ἀπεσπάρθη ἡ ἐρυθρὰ σημαία! Καὶ κατόπιν θὰ ἐγνωρίσετε τὸ σιωπηλὸν παράπονον τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ μέθοδος τῆς ἀπαγωγῆς τῶν ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τοὺς νέους χρόνους, καὶ ὅτι κρατοῦνται ἐντὸς μακρῶν μουσείων τόσοι αἰχμάλωτοι ἑλληνικοὶ θεοί.

Ἄλλ' εὐτυχῶς ἡ Ἑλλάς καὶ μετὰ τόσας συμφορὰς δὲν εἶναι προωρισμένη ν' ἀποθάνῃ. Μετὰ μίαν μόνον Ὀλυμπιάδα ἀπὸ τῆς μεγάλης συμφορᾶς, ἀνεκτίσαμεν τὸ θάρρος τῆς ζωῆς, τὴν χαρὰν τῆς ἐργασίας, τὴν πεποιθῆσιν εἰς τὸ μέλλον.

Ἄγγλος οικονομολόγος ἔλεγεν ὅτι ἡ ἀποκατάστασις ἐνός καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου προσφύγων ἢ ἀληθινὸν θαῦμα, τὸ ὅπολον δὲν θὰ ἴδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ οὐδὲ δύναμις μεγάλη. Ἄλλὰ τὸ θαῦμα τοῦτο δὲν ἐξένισεν ἡμᾶς. Διότι γνωρίζομεν ἐκ τοῦ μακροτάτου ἱστορικοῦ μας παρελθόντος πόσον ὁ ὀργανισμὸς τοῦ μικροῦ τούτου ἔθνους ἀναστᾶ ταχέως τὰς δυνάμεις. Εὐτυχῶς σήμερον συνήψαμεν φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὰ γειτονικά μας Κράτη καὶ ἐλπίζομεν ὅτι ταχέως ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Χερσονήσου θὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἀδελφοσύνην, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐπιβάλλει ἡ κοινὴ θρησκεία.

Ἐργαζόμεθα ἀνευδῶτος καὶ εὐτυχῶς ὁμοιοῦμεν. Τὰ πολιτικά μας κήματα ἀνταλλάσσομεν φιλοφρονημάτων τὰ ὅποια δὲν συνηθίζονται οὐδὲ εἰς Βουλὰς πολὺ παλαιότερας. Ἐθροσκόμειν εἰς παραμονὰς γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν καὶ ὁμῶς βλέπετε πόση ἐπικρατεῖ τάξις καὶ ἡσυχία. Ἀμφιβάλλω δὲ ἂν οἱ γερουσιασταὶ οἱ μέλλοντες νὰ ἐξελεγοῦν τὴν ἐρχομένην Κυριακὴν, θ' ἀκούσουν τόσας ἐπευφημίας, ὅσας εἶς, κ. Καθηγηταί, οἱ ὅποιοι εἶχατε τὴν ἑραῖαν ἐπίνοιαν νὰ συλλέξητε τόσον χαριτωμένους Ἀργοναύτας καὶ Ἀργοναυτίδας τῆς σοφίας καὶ νὰ ὀδηγήσητε τὴν Πανεπιστημιακὴν σας Ἀργὴν μέχρι τῶν μαγικῶν παραλιῶν τῆς Ἑλλάδος.

Καλῶς ἤλθατε, κύριοι!

Ὡς ἐπίλογος

Τὴν Ἐκθεσιν αὐτὴν τοῦ Ἰωάννου Βάσσου, διὰ τὴν ὁποίαν ὁμολοῦν ὅλοι αἱ φιλότεχνοι Ἀθηναῖοι, ἡ «Νέα Ἔστια» ἠμπορεῖ νὰ καυχᾶται ὅτι αὐτὴ τὴν ἐπροκάλεσε. Οἱ ἀναγνώσται τῆς θὰ ἐνθουσιάζονται τὸ ἄρθρον πρὸς ἑδμοσιεύσαμεν πρῶτον, παρουσιάζοντες τὸν Ἑλληνα ζωγράφον τῆς Ἀμερικῆς, ἀγνωστον ταλαίας ἐδῶ, μὲ ἔργα του, τὰ ὅποια ἐπήραμεν ἀπὸ τὴν «Σύγχρονη Σκέψις», τὸ λαμπρὸν αὐτὸ περιοδικὸν τοῦ

Σικάγου. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἄρθρον εἶδεν ὁ Βάσσος ὅτι ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνθρώποι ἱκανοὶ νὰ ἐγνοήσουν, νὰ ἐκτιμήσουν καὶ νὰ θαυμάσουν τὴν τόσο προσωπικὴν του τέχνην, —διότι, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἐλέγαμεν ὅτι μᾶς προσέτριψαν νὰ τὰ δημοσιεύσωμεν ὅλοι, ὅσοι εἶδαν εἰς τὸ γραφεῖον μας τὰ ἔργα ἐκεῖνα, καὶ πρῶτος ὁ κ. Παπαντωνίου, μὴ αὐτοῖς εἰς ζητήματα αἰσθητικά, —καὶ ἔκτοτε συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς καθόδου, τὴν ὁποίαν, εὐτυχῶς δι' ἡμᾶς, ἠμύρασε καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸσον γρήγορα. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος, ὑποθέτομεν, δὲν θὰ φύγη μετανοημένος διὰ τοῦτο. Ἡ ἐκθεσὶς του ἐκίνησεν ἐδῶ τὸ ζωηρότερον ἐνδιαφέρον, ἡ τέχνη του εὗρε θιασώτας καὶ θαυμαστὰς τοὺς πλείστους (Φυσικὰ ὄχι ὅλους· αὐτὸ θὰ ἦταν ἀδύνατον . . .). Καὶ ἡ «Νέα Ἔστια» λαγύζεται εὐτυχῶς, διότι συνέβαλε προπάντων εἰς τὸ γὰ γνωρίσουν οἱ Ἀθηναῖοι καλλιτέχνην ἑνα ὁμοῦν ἡ συνάδελφον τόσο μεγάλης ἀξίας. Ἀπὸ τὴν γνωριμίαν αὐτὴν δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ προκύβῃ κάτι καλὸν καὶ δι' ἐκείνους, καὶ δι' αὐτόν, ὁ ὅποιος, ὅσον καὶ ἂν ἔγινεν Ἀμερικανός, μένει πάντοτε Ἑλληνας . . .

Νέα περὶ Ἐθνικοῦ Θεάτρου

Τὸ ζήτημα τῆς ἰδρύσεως Ἐθνικοῦ Θεάτρου ἐπροχώρησεν, ἀπὸ ἐκεῖ πού τὸ ἀφίσαμεν τὴν τελευταίαν φορὰν (βλ. Δεκαπενθήμερον 55ου τεύχους), καὶ, νομίζομεν, εἰσῆλθεν εἰς δρόμον καλόν. Ἡ Ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἐκλήθη νὰ τὰ συζητήσῃ, ἀπεφάσισε, πρὸ πάσης συζητήσεως, νὰ ἐρωτήσῃ τὴν Κυβέρνησιν ἂν εἶναι πράγματι διατεθειμένη νὰ ἰδρύσῃ Θεάτρον. Κ' ἔλαβε διαβεβαίωσιν περὶ τούτου ρητὴν καὶ κατηγορηματικὴν. Τώρα λοιπὸν θὰ συντάξῃ τὸν ὀργανισμὸν καὶ θὰ τὸν ὑποβάλλῃ πρὸς ἐπικύρωσιν κ' ἐφαρμογὴν. Συζητήσις βέβαια θὰ γίνῃ, καὶ μεγάλη. Γίνεται τίποτε εἰς τὴν Ἑλλάδα . . . ἀσυζητητέ; Ἄλλ', αὐτὴν τὴν φορὰν τουλάχιστον, δὲν θὰ εἶναι περιττὴ καὶ ἀσκοπος. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ συζητήσουν τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἐπὶ νύκτας. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴ φθάσουν εἰς ἑνα συμπέρασμα, οὔτε ἡ Κυβέρνησις νὰ θετήσῃ τὴν ὑπόθεσιν τῆς.

Οἱ Διαγωνισμοὶ τῆς «Νέας Ἔστιας»

Τὰ βραβευθέντα κ' ἐπαινεθέντα διηγήματα εἰς τὸν Α' Λογοτεχνικὸν Διαγωνισμὸν, τυπώνονται τῶρα εἰς κομψότατον τόμον, ὁ ὅποιος, ἐλπίζομεν, θὰ κυκλοφορήσῃ μετὰ ἑνα μῆνα.

Τὰ ὑποβληθέντα εἰς τὸν Β' Διαγωνισμὸν θεατρικὰ ἔργα — ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἀνῆλθεν εἰς 46, — ἀναγινώσκονται ἀπὸ τοὺς κκ. κριτὰς Κ. Θεοδορίδην, Κ. Οἰκονομίδην, Ἀλξην Θρύλον καὶ Γρ. Ξενοπούλον. (Ὁ κ. Μελάς, ἀπησχολημέλος πολὺ μὲ τὴν «Ἐλευθέραν Σκηνὴν», θάναγνῶσις εἰς τὸ τέλος μόνον ὅσα οἱ ἄλλοι κριταὶ θὰ θεωρήσουν ἀξιανάγνωστα). Ἐντὸς τοῦ Μαΐου ἢ κρείσσιν θὰ ἔχη περατωθῆ καὶ τ' ἀποτελέσματα θὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὸ τεύχος τῆς 1 Ἰουνίου.

Συγχρόνως θὰ προκηρυχθῇ ὁ Γ' Λογοτεχνικὸς Διαγωνισμὸς. διὰ τὸ μέγα πανηγυρικὸν Τεῦχος, τὸ ὅποιον θὰ ἐκδώσῃ ἡ «Νέα Ἔστια» κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκατονταετηρίδος. Θὰ εἶναι ἑνας ὥρατος καὶ πρωτότυπος Διαγωνισμὸς.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἐνα θεατρικὸ γεγονός

Θέατρον Κοτοπούλης, παραστάσις «Ἐλευθέρης Σκηνῆς»: «Ἄν-Σκί, «Ντιμπούκ», ἑβραϊκὴ τραγωδία σὲ 3 μέρη.

Τὸ «Ντιμπούκ» δὲν μποροῦμε καὶ δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμε νὰ τὸ καταλάβωμε μὲ τὸ λογικὸ μας· πρέπει νὰ γίνωμε ἱκανοὶ γὰ τὸ αἰσθανθῶμε. Ἄν θελήσωμε νὰ τὸ κρίνωμε μὲ τὴ συνειδημένην μας νοοτροπία, πού ἔχει ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένον τὸ ρασιοναλιστικὸ στοιχείον, θὰ μᾶς φανεῖ ἑνα ἔργο πλεγματικὸν μὲ ἀσυναρτησίαν καὶ μὲ θέσεις ἐντελῶς ἀστήριχτες καὶ σχεδὸν ἀστέλες· ἂν ὅμως κατορθώσωμε, ἀπορρίχοντες τὴν κυριαρχία τοῦ λογικοῦ, ν' ἀποχτήσωμε τὴν ψυχροσύνην ἐκεῖνων πού πιστεύουν χωρὶς νὰ ἐρρωτοῦν καὶ νὰ συζητοῦν, κ' ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς μυστικότητας, ἡ ἔντονη πνοὴ τοῦ θὰ χυθεῖ μέσα μας καὶ θὰ μᾶς συναρπάσει.

Τὸ «Ντιμπούκ» ἔχει ἀτμόσφαιρα· ἴσως ἡ ἀτμόσφαιρα αὐτὴ νὰ δημιουργεῖται κάπως κ' ἀπὸ μερικὰ πολὺ ἔξυπνα καὶ πολὺ αἰσθητικὰ ἐξωτερικά, τεχνητὰ, θεατρικὰ εἰρήματα τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ἡ κυριώτερη πηγὴ τῆς εἶναι ἡ πίστις. Ἡ πίστις σὲ κάποιες κρυφῆς δυνάμεις τῶν νεκρῶν πού ἐξουσιάζουν τὴ ζωὴ τῶν ζωντανῶν ἀνθρώπων.

Μὴ Δικαιοσύνη ἀπόλυτη δὲν ἐπιτρέπει νὰ μὴ ἐκκληρώνηται ἡ ὑπόσχεσις πού κάποτε δόθηκε. Ὁ Χουάν εἶναι παράφορα ἐρωτευμένος μὲ τὴν ὄρατα Λέα. Ὁ πατέρας τοῦ Χουάν κ' ὁ πατέρας τῆς Λέας ἦσαν φίλοι, κ' ἄλλωστε, πρὶν ἀκόμα γεννηθοῦν τὰ παιδιὰ τους, τὰ εἶχαν ἀρραβωνιάσει. Ἄλλ' ὁ πατέρας τῆς Λέας ἐγίνετο πλούσιος, ἐνῶ ὁ Χουάν ἔμεινε φτωχός, καὶ τῶρα, πού τὰ παιδιὰ μεγάλωσαν, λησμονεῖ τὴν ὑπόσχεσίν του κ' ἀρραβωνιάζει τὴν κόρη τοῦ μ' ἕναν ἄλλον. Ὁ Χουάν πού ἔχει ὑποβληθῆ σὲ νηστείας, γὰ νὰ νικήσῃ ὁ ἐρωτᾶς του, κ' ἔχει ἐξασθενήσει, μόλις μαθαίνει αὐτόν τὸν ἀρραβῶνα, πεθαίνει. Ἡ ψυχὴ του ὅμως δὲν μπορεῖ ν' ἀγαπαυθῆ. Ἐπανέρχεται εἰς τὴ γῆ καὶ γίνεται Ντιμπούκ, δηλαδὴ εἰσχωρεῖ μέσα εἰς τὸ σῶμα ἐνός ζωντανοῦ ἀνθρώπου, μέσα εἰς τὸ σῶμα τῆς ἀγαπημένης του. Ἡ Λέα φέρνει μέσα τῆς τὴν ψυχὴ τοῦ Χουάν, δὲν εἶναι πιά ὁ ἑαυτὸς τῆς, ἔχει παρῶφρονήσει. Τὴν πηγαίνουν εἰς τὸ Μεγάλον Ραββίνο γὰ νὰ τὴν ἀπολυτρώσῃ, δίδωνντας τὴν ψυχὴ τοῦ Χουάν. Ὁ Ραββίνος ἐξορκίζει τὸ Χουάν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴ Λέα· ὁ Χουάν ὑποκύπτει, ἀλλὰ φεύγοντας παίρνει μαζί του καὶ τὴν ψυχὴ τῆς ἀγαπημένης του. Ἡ Λέα πεθαίνει· ἐνώνεται μέσα εἰς τὸ θάνατον μὲ τὸ Χουάν.

Τὰ ἦθη, οἱ συνήθειες, καὶ οἱ δοξασίαι τῶν Ἑβραίων ἀναφαίνονται ἀναγλυφικὰ μέσα εἰς τὸ ἔργο. Ἄλλ' ὁ Ἄν-Σκί δὲν ἀρξέστηκε ἀπλᾶ νὰ περιγράψῃ· δὲν ἔγραψε μὴ κοινὴ ἠθογραφία. Πίστεψε εἰς τὸ Ντιμπούκ, καὶ ἡ μυστικὸπαθὴ ψυχροσύνη τῶν Ἑβραίων, ὅλη ἡ ψυχὴ ἐνός λαοῦ, πάλαι μέσα εἰς τὸ ἔργο του.

Φυσικὰ δὲν εἶναι εἰκόλο εἰς τὸ πολὺ ἀκαλλιέργητο κοινὸν, πού δὲν ἔχει συνειθίσει νὰ ἐξορκίζει τὸ γνωστὸ ἑαυτοῦ γὰ ν' ἀποδῶ στυγρὰ πολὺμυρῶν κόσμου τῆς Τέχνης, νὰ μεταφερθεῖ ἀπότομα εἰς μὴ διάθεσι τόσο ξένη εἰς τὴν δικήν του, ὅσο εἶναι ἡ διάθεσι τοῦ «Ντιμπούκ»: χρειάζεται κάποια προετοιμασία, καὶ κάποια θέλησις. Ὁ κ. Μελάς τόλμησε παρουσάζοντας τὸ «Ντιμπούκ», καὶ ἐκλέγοντάς τὸ μάλιστα γὰ τὴν πρώτη ἐμφάνισιν τῆς «Ἐλευθέρης Σκηνῆς». Ἄλλὰ δὲν τόλμησε μόνον γὰ νὰ τολμήσῃ . . . Ψυχολόγησε βαθύτατα τὸ κοινὸν. Ἐνωσε πῶς τὸ κοινὸν διψᾷ γὰ καινούριους ὀρίζοντες, πῶς ἔχει ἀνάγκη νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὰ μονότονα κ' ἐξαντλημένα θέματα, πῶς λαχταρᾷ γὰ μὴ ποιητικὴ ἀνάτασι καὶ γὰ νὰ δεῖ εἰς τὸ θέατρο ἑνα θέαμα πού θὰ τοῦ προσφέρει ὡς περιεχόμενον κ' ὡς μορφή μὴ σύνθεσι ὀλοκληρωμένη. Ὁ κ. Μελάς ἐνωσε πῶς, κ' ἂν ἀκόμη τὸ κοινὸν δὲν κατόρθωνε νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ αἰσθανθῆ πλεῖστα τὸ «Ντιμπούκ» πάντα ἡ ἀξία τοῦ ἔργου καὶ ἡ ἀριστεία τῆς σκηνοθετήσεως του θὰ τοῦ ἐπιβάλλονται καὶ θὰ τὸ ἱκανοποιήσῃ. Καὶ ἡ ἐνθουσιώδης ὑποδοχὴ πού ἔκανε τὸ κοινὸν εἰς τὸ «Ντιμπούκ» δικαίωσε τὸν κ. Μελά.

Εἶχα δὲ τὸ ἔργο εἰς τὸ Παρίσι, παιγμένο ἀπὸ τὴν Halima, τὸ Ἑβραϊκὸν Θεάτρο τῆς Μόσχας. Ποτὲ καμιά ἄλλη παράστασις δὲν μὲ συγκλόνισε ὅπως αὐτὴ. Τὸ ἔργο παίζονταν ἑβραϊκὰ, δὲν καταλάβαινα λέξι, κ' ὅμως μὲ συγκρατοῦσε χωρὶς οὔτε στιγμή ν' ἀποσπασθῶ ἀπὸ τὴ σκηνή. Ὅταν ἔφυγα ἀπὸ τὸ θέατρο, γὰ πολὺν καιρὸ ὕστερα, μὲ παρακολούθησε ἑνα δέος, μὴ κατάπληξι καὶ μὴ μῆτις, πού ἀναβλύζουν καὶ σήμερον ἀκόμα κάθε φορὰ πού θυμᾶμαι τὴ βραδί ἐκεῖνη.

Τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτὴ ἐντύπωσις δὲν μοῦ τὴν ξαναέδωκε ἡ παράστασις τῆς «Ἐλευθέρης Σκηνῆς». Δὲν ἦσαν ὅμως δυατὰ καὶ νὰ μοῦ τὴ δώσῃ. Ἡ Halima εἶναι ἑνα ἀπὸ τὰ τελειότερα θεάτρα τοῦ κόσμου, καίγει ἀπὸ χρόνια, τὰ ἔργα πού παρουσιάζει τὰ ἔχει δημιουργήσει κ' ἀφομοιώσει, καὶ εἰς τὸ «Ντιμπούκ», ὅπως ἔγραψαν ὅσοι τὴν ἔχουν παρακολουθήσει, φτάνει εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς δυναμικότητάς τῆς. Οἱ ἑβραῖοι ἠθοποιοὶ ζοῦν χωρὶς καμιά προσπάθεια μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ Ντιμπούκ, συγκινῶνται ἄμεσα ἀπ' αὐτὴν· ἐνόσῃ ἐπαίζαν, εἰμοιάζαν νὰ ὀραματίζονταν καὶ νὰ ἔχουν κυριευθῆ ἀπὸ μὴ ἔξαρσιν διονυσιακὴν. Ἡ παράστασις τῆς Halima δὲν ἦταν παράστασις, ἦταν μυσταγωγία. Ἡ παράστασις τῆς Ἐλευθέρης Σκηνῆς εἶταν μὴ παράστασις ἀρτία καὶ πρωτότυπη· ὁ κ. Μελάς δὲν καταδέχτηκε νὰ μιμηθῆ· θέλησε νὰ δεῖξῃ μὴ δικήν του προσωπικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἔργου· εἶναι κ' αὐτὸ ἀρκετὸ, εἶναι κ' αὐτὸ πολὺ.

Ὁ κ. Μελάς ζήτησε νὰ ἐλαττώσει τὰ λαογραφικά στοιχεία τοῦ ἔργου καὶ νὰ φωτίσει προπάντων τὴν ἐσωτερικότητά του. Ἡ Παίσιμα ἔπαιξε τὸ «Ντιμπούκ» μέσα σὲ σκηνακὰ πού, ὅσο κι' ἂν ἦσαν αὐστηρὰ σχηματοποιημένα κι' ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἀρχιτεχτονικοὺς ὄγκους, ἔδιναν τὴν εἰκόνα ἐνὸς περιβάλλοντος πολὺ λαϊκοῦ· οἱ ἠθοποιοὶ φοροῦσαν ἐνδυμασίας πλαστικές, ἀπὸ σκληρὰ κολλαρισμένα ἀλύγιστα ὑφάσματα, τὰ πρόσωπά τους ἦσαν τοσο μακιγιαρισμένα, ὥστε ἡ βαρὴ σκημάτιζε ἓνα εἶδος μάσκας, ἀλλ' ἀναπαράσταναν ζωηρότατα χαρακτηριστικοὺς λαϊκοὺς ἐβραϊκοὺς τύπους.

Ἡ σκηνοθεσία τοῦ κ. Μελά, πού σχηματίστηκε κι' αὐτὴ μὲ ὄγκους καὶ μὲ πολὺ λιτές γραμμές, ἔδειξε ἓνα περιβάλλον κάπως πολυτελέστερο καὶ κάπως πιὸ ἀκαθόριστο· μερικὲς λεπτομέρειες μόνον υπέβαλλαν ἀόριστα τὸ ἐβραϊκὸ χρῶμα. Οἱ ἐβραϊκὲς ἐνδυμασίες ἦσαν ἀρκετὰ φανταστικές. Ἡ προσοχὴ συγκεντρώθηκε προπάντων στὸ νὰ εἶναι ἡ σκηνοθεσία αἰσθητικὴ, κι' αὐτὸ κατορθώθηκε ἀπόλυτα. Τὰ τρία σκηνακὰ, πού ἐχτελέσθηκαν ἀπὸ τὸν κ. Κλώνη, παρουσίασαν, ὅλα, καὶ προπάντων τὸ τελευταῖο, μὴ σύνθεση ἀριστοτεχνικὴ ὅλα τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα ἦσαν ἀρμονικὰ συνδυασμένα. Ὁ φωτισμός, ὁ ὁποῖος συνήθως ὑστερεῖ στὴ νεοελληνικὴ σκηνή, ὑπάκουσε πιστὰ στὸ σκηνοθέτη καὶ ἔπαιξε ἀριστουργηματικὰ τὸ μέρος του στὸ ἔργο, σκορπώντας ὑποβλητικὲς ἀνταύγειες κι' ἀναδείχοντας ὅλες τίς λεπτομέρειες πού ἔπρεπε νὰ ξεχωρίσουν. Τὸ κοινὸν εἶδε μὴ σειρὰ ἀπὸ πραγματικὰ καλλιτεχνικὲς εἰκόνας. Οἱ στάσεις καὶ τὰ rouplements τῶν προσώπων δὲν ξέφυγαν οὔτε στιγμὴ ἀπὸ τὸ ρυθμὸ πού κυριόρχησε στὴν ὅλη παράσταση. Ὑστέρησε μόνον ὁ χορὸς στὴ δευτέρῃ πρά-

ξι. Ὁ πατέρας τῆς Λέας, γιὰ νὰ γιορτάσει τοὺς ἀρραβῶνες τῆς κόρης του, καλεῖ τοὺς φτωχοὺς σὲ δεῖπνο· μετὰ τὸ δεῖπνο οἱ φτωχοὶ χορεύουν. Θυμᾶμαι αὐτὸ τὸ χορὸ στὴν παράσταση τῆς Παίσιμα· ρακένδυτοι, κουτσοί, στραβοί, τυφλοὶ παραπέρανε τὸ θεατὴ σ' ἓναν ἱλιγγοφρικιαστικὴν κι' ὀδυνηρῆν χαρᾶν. Ὁ χορὸς εἶναι τὸ κύριο σημεῖο ὅπου φάνηκε χτυπητὰ πῶς ἡ ἀντίληψη τοῦ κ. Μελά, νὰ μεταθέσει τὸ «Ντιμπούκ» σ' ἓνα περιβάλλον λιγότερο λαϊκὸ καὶ χαρακτηριστικὰ ἐβραϊκὸ δὲν ἦταν καὶ πολὺ ὀρθή. Ὁ χορὸς στὴν «Ἐλεύθερη Σκηνή» ἦταν ἓνας συνειθισμένος χορὸς πού δὲν μετέδωσε κινῆνα εἴδος. Τὰ φτωχικὰ φορέματα ἔδειχναν πολὺ καθαρὰ τὸ φτιαχτὸ τῶν μπαλλωμάτων. Αἰσθάνομαι ἀκόμα τὴ δόνηση τοῦ ἀποτροπιασμοῦ μαζί μὲ τοῦ αἰσθητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ πού ἐνίωσα στὸ Παρίσι, ὅταν ξέσπασε τὸ γλέντι τῶν σακατεμένων ὑπάρξεων.

Ἡ «Ἐλεύθερη Σκηνή» ἔχει ἓνα σκηνοθέτη σοφὸ κι' ἐμπνευσμένο, τὸν κ. Μελά, ἔχει ἠθοποιούς πού ἔδειξαν, στὸ «Ντιμπούκ» ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ κοπιᾶσουν καὶ νὰ ἐργαστοῦν γιὰ νὰ ξεπεράσουν τὸν ἑαυτὸ τους, ἀλλὰ στερεῖται ἀπὸ ἀρκετοὺς ἠθοποιούς πού νὰ εἶναι ἀξιεῖς καὶ δυνάμεις. Εἶναι ἀπαραίτητο ν' ἀνανεῶσαι τὸ προσωπικὸ της, ἂν θέλει νὰ καίξει κι' ἔργα πού μέσα στὸ σύνολο ν' ἀπαιτοῦν καὶ ρόλους. Τὸ «Ντιμπούκ» ἀναδίνει προπάντων μὴ ἀτριόσφαιρα καὶ ἔτσι ἡ ἔλλειψη δυνατῶν ἀτομικότητων δὲν ἦταν καὶ πάρα πολὺ αἰσθητικὴ ἦταν σχεδὸν ἀρκετὴ ἡ παιθορχία πού διακρίνονταν ἀδιάκοπα, ὅλων τῶν ἠθοποιῶν, στὸ πνεῦμα τοῦ σκηνοθέτη· ἀλλὰ καὶ πάλι ἦσαν στιγμὲς ὅπου ξέφυγαν μερικὲς παρατονίες. Ὁ καλύτερος μαέστρος δὲν μπορεῖ νὰ βγάλει ὅλους τοὺς ἤχους πού ἀκούει αὐτός, ὅταν ἡ ὀρ-

χίστρα εἶναι ἀδύναμη. Ὁ κ. Μελάς διαθέτει ὄργανα καὶ δὲν μποροῦν πάντοτε νὰ τὸν παρακαλοῦνθῆσιν.

Ὁ κ. Γληνὸς ἦταν σὲ ἀρκετὲς σκηνὲς κυριολεκτικὰ ἀνυπόφορος μὲ τὸ κλαυθμηρῶσμά του τὸ μονότονο κι' ἐντελῶς ἐξωτερικὸ· ὁ κ. Λογοθετίδης δὲν μπόρεσε ν' ἀποβίβει τὰ συνειθισμένα του ἀποτροπιακὰ κωμικοζέλια του· μετέτρεψε μὴ λεπτὴ σκηνὴ σὲ μὴ σκηνὴ φάρσας πού δὲν εἶχε καμιά θέση στὸ ἔργο. Οἱ ἄλλοι ἠθοποιοὶ ἦσαν σχεδὸν ὅλοι ἐντελῶς οὐδέτεροι. Ξεχώρισαν μόνον, ὁ κ. Μαρμίας πού ἔδειξε πολὺ λεπτὰ τὴ δαιλία ἐνὸς μᾶλλον ἀνόητου γαμπροῦ, ὁ κ. Μινωτῆς πού ἔχει καὶ παράστημα καὶ προπάντων μὴ ἐξαιρετικὰ πλούσια φωνὴ καὶ μὴ δημιουργικὴ ἱκανότητα, ὁ κ. Ρεζάν πού, ἂν καὶ δὲν διατήρησε ἐξακολουθητικὰ τὴν ἐπιβλητικότητά του Ραββίνου, ἦταν ὑπέροχος στὴν ἀπαγγελία τῆς προσευχῆς, καὶ ἡ κ. Κοτοπούλη. Μερικὲς στιγμὲς ἦταν κάπως ὑπερβολικὰ προσποιημένη, ἀλλὰ σὲ ἀρκετὲς σκηνὲς ξαναβρῆκε τὸ ταλέντο της πού γιὰ καιρὸ τὸ εἶχε χάσει, καὶ μετέδωσε τὴ συγκίνησιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς Τέχνης.

Μὲ τὴν «Ἐλεύθερη Σκηνή» αἱ Ἀθῆναι ἀποχτοῦν ἓνα θέατρο. Ἦταν καιρὸς. Τὸ κοινὸν ἐνθουσιάζηκε. Δικαίωσε ὅσους ἰσχυρίζονταν πῶς δὲν παρακολουθοῦσε πιά τὸ θέατρο μόνον καὶ μόνο γιὰ τὸ εἶχε ἀηδιάσει καὶ πῶς ἦταν ἔτοιμο νὰ ὑποστηρίξει κάθε προσπάθεια πρὸς μὴ ἀνάταση, γιὰ τὴν ἐπιθυμοῦσε καὶ τὴν ἠθέλει. Ἡ «Ἐλεύθερη Σκηνή» δὲν παρουσιάζει μὴ ἀπλή προσπάθεια· παρουσιάζει ἓνα γερὸ ἔργο. Ἀρκεῖ νὰ μὴ τῆς λείψει ἡ δύναμη τῆς συνέχειας.

A. Θ.

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἐκθεσίς Δούκα (Ἀθήουσα Ζασπείου)

Ὁ κ. Δούκας εἶναι ἐγκατεστημένος εἰς τὸ Μόναχον. Ἀλλὰ διοργανώνει τὰς ἐκθέσεις του εἰς τὰς Ἀθῆνας. Μ' αὐτὸ δὲν θέλουμε νὰ τὸν κατηγορήσουμε. Ὁ ἄνθρωπος κάνει τὴ δουλειά του!.. Κ' ἔπειτα ἂς μὴ λησιμονοῦμε: ὁ μισοξενισμὸς εἰς τὴν Εὐρώπῃ, μετὰ τὸν πόλεμον ἔχει τόσο ἐνταθῆ, ὥστε νὰ εἰσχωρήσει καὶ εἰς αὐτὸν τὸν περιβόλο τῆς Τέχνης. Πολλοὶ φτωχοὶ καλλιτέχναι ἔχουν δοκιμάσει τὸν ἀντίτυπὸ του. Γιὰ μᾶς, τὸ ζήτημα εἶναι αὐτό: ἡ εἰσαγωγὴ αὐτῶν τῶν πινάκων ἔχει ἀραγε προσθέσει εἰς τὴν καλλιτεχνικὴ κίνησιν κάτι, πού νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει ἀπὸ γενικώτερη ἀποψη;.. Πολὺ φοβούμεθα, πῶς ὁ τόπος μᾶς δὲν θὰ αἰσθάνετο τὴν ἔλλειψιν τῆς ζωγραφικῆς του. Ἐχομε πληθῶρα «καλλιτεχνικῶν προϊόντων» τοῦ εἶδους αὐτοῦ!.. Δὲν ἔχει νὰ κάνει, παρὰ μὴν ἐπίσκεψιν ὁ ἴδιος εἰς τὰς ἀπειραγίδιμους καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις, πού διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλη, γιὰ νὰ πεισθῆ. Ἡ «Τέχνη τοῦ Μονάχου» τῆς «κούνισσιατ» αὐτῆς δὲν μᾶς εἶναι ξένη. Οἱ περισσώτεροι καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν τῶν Ἀθηνῶν ἔχουν ἀπουδάσει ἐκεῖ. Ἐνας λόγος ἀκόμα νὰ μορφωθοῦν ὁλόκληρος γενεὴς καλλιτεχνῶν μὲ

τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς Τέχνης. Πόσο ἔχει βλάψει αὐτὸ τὴν καλλιτεχνικὴ συνείδησιν τῶν «Νέων» δὲν εἶναι καιρὸς τώρα νὰ τὸ ποῦμε στὴ στήλη αὐτῇ.

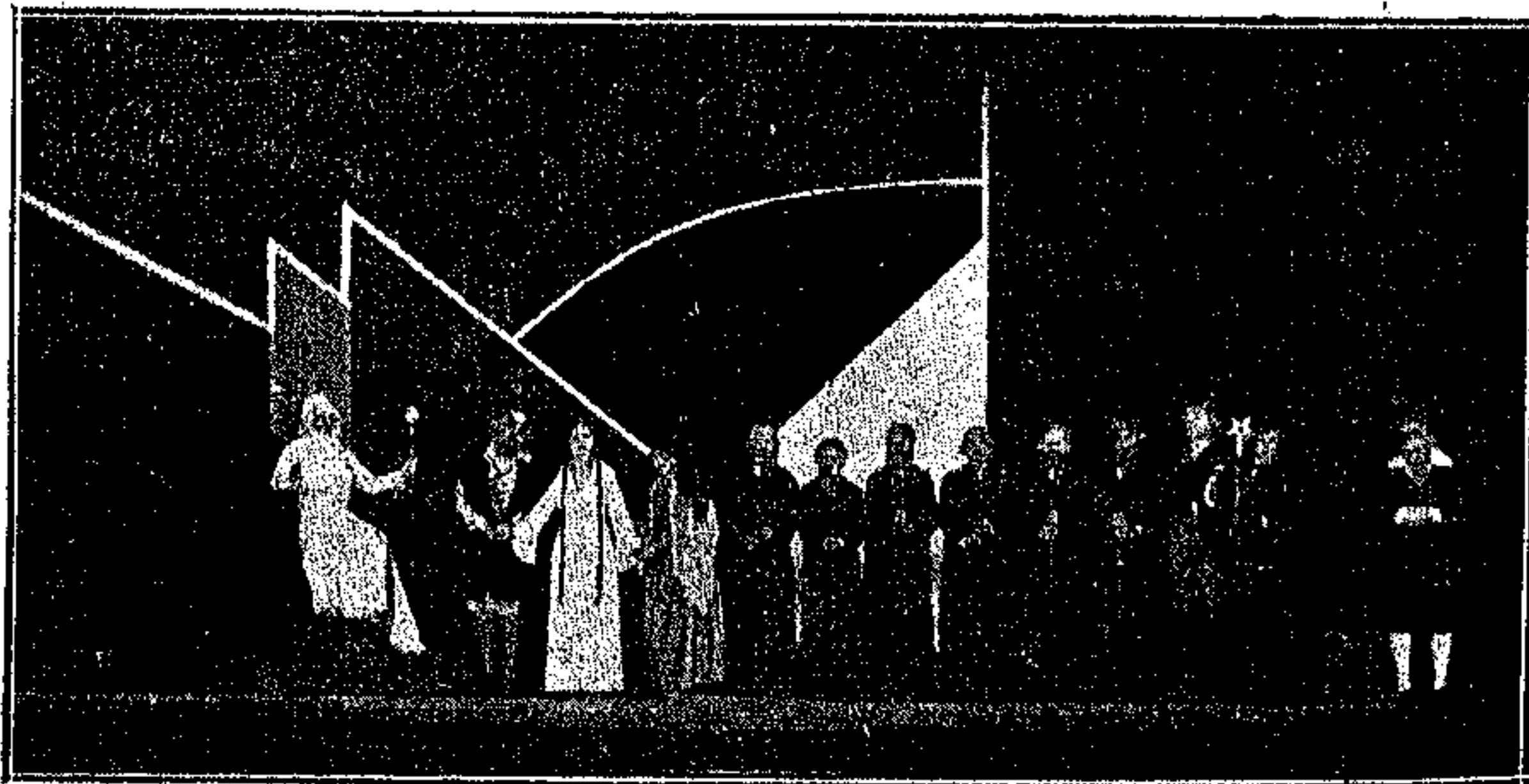
Κι' αὐτὸ μποροῦσαμε νὰ παραβλέψουμε, ἂν ὁ κ. Δούκας προσπαθοῦσε νὰ δώσει κάποια ζωὴ στὸν ζωγραφικὸ του κόσμον, κι' ἂς εἶναι κατεσκευασμένος μὲ τὴν καλιάν αὐτὴν τεχνολογία. Μιὰ τέτοια ὅμως ἀνησυχία τοῦ τεχνίτου δὲν διακρίνουμε πούθενά. Τὸ ἀκάντων τῆς Τέχνης του εἶναι: ν' ἀποδώσει τὸν ὄγκον τῆς Φύσεως, ὅπως εἶναι, μὲ τὴν ἀναλλοίωτη «φύση» καὶ τὸ «περιεχόμενό» της. Δὲν ἀσχολεῖται νὰ ὀρίσει καὶ τίς «πνευματικὲς ἀναλογίαις» τῶν πραγμάτων. Γι' αὐτὸ μᾶς ἀφήνει ἀδιάφορος; στίς «καλλιτεχνικὲς συγκινήσεις» του. Γιὰ τοπία του — «Ἀνοιξὶς εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀλπεων», «Φθινοπορινὸν ἀπόγευμα» — δὲν εἶναι, παρὰ φωτοτυπικὲς ἀπόψεις, μὴ ψυχρὴ ἀνάλυσις τοῦ φωτός. Ὁ κ. Δούκας μένει ὁ ἴδιος, ἀμετάβλητος, ὅπως τὸν ἐγνωρίσαμε ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια στὸ Μόναχο, ὡς ζωογράφου (peintre animalier) — στὴν κυριώτερον ἐκδήλωσιν τῆς Τέχνης του. Στὴν ἐκθεσὴ του αὐτῇ μᾶς δίνει μερικὲς σπουδὲς «ζῴων», φτιασμένες μὲ τὴν ἴδια ἀκριβείαν σχεδίου καὶ πλοῦτον χρώματος. Ἀξίζουν περισσότερο ἀπ' ὅλα τὰ paysages. Στὴν ζωγραφικὴ αὐτῇ — ἓνα ἀπ' τὰ δυσκολώτερα πράγματα εἶδη τῆς Τέχνης — ἀκολουθεῖ πιστὰ τὸν περιορισμὸ Γερμανοῦ ζωογράφου Zügel. Κατακλήσει μὲ τὴν εὐχέρεια, πού ζωγραφίζει τὰ ζῶα εἰς ὅλες τίς κινήσεις των. Ὑπῆρξε κάποτε ἡ ἐποχὴ, πού μέσα εἰς τὸ Μόναχον ἡ Τέχνη αὐτῇ εἶχε γίνει τῆς μόδας! Πολλοὶ εἰδικοί... portraitistes ἐγκατέλειψαν κι' αὐτὰ ἀκόμα τὰ ὀρειώτατα μοντέλα των, χάριν τῶν... ζῴων! Ὁ Zügel δὲν μποροῦσε νὰ χρησιμοποιήσει καλύτερα τὴν Τέχνην του γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς σκοποὺς τῶν ἀπειραγίδιμων «συλλόγων τῶν ζωοφίλων»!

Ὁ κ. Δούκας ἂς μᾶς πιστέψει, ἂν θέλει, πῶς δὲν τὸν συγκαταλέγομε κι' αὐτὸν μὲ τοὺς «ζωογράφους» αὐτοὺς, πού εἰς τὴν ἐπιφανείαν τὸ κῆμα τοῦ «σομπισμοῦ» εἰς τὴν Τέχνην! Μονάχα θὰ ἐπροτιμούσαμε νᾶβαζε εἰς τὸ ἔργο του τὸν «ἑαυτὸ» του. Ἐτσι θὰ ὑπῆρχε τὸ μέσον νὰ ἐπεκωινωθοῦσε πλατύτερα μὲ τὴν Ζωὴ. Καὶ αἱ εἰκόνας του δὲν θὰ ἐπανελάμβαναν ἡ μία τὴν ἄλλη — ὡσάν νὰ ἔχει σμικρύνει τόσο πολὺ ὁ κόσμος...

Ποτὲ ἡ κατάρα τοῦ Ἐπιγονισμοῦ εἰς τὴν Τέχνην δὲν φαίνεται τόσο καταθλιπτικὴ, ὅσο εἰς ἓνα τεχνίτη, πού δὲν ἔχει μέσα του καμμιάν ἀνώτερη δημιουργικὴ πνοή...

Ἐκθεσίς Β. Γερμενῆ (Ἀθήουσα Παργασσοῦ)

Ὁ κ. Γερμενῆς μὲ αὐτὴ τὴν ἐκθεσὴ του δείχνεται ἓνας «ζωγράφος τοῦ ὑπάιθρου» (pleinairiste) — «Ἀνωμεριὰ Μυκόνου», «Τὸ Μελεμάκι» (Μύκονος). Δυστυχῶς εἰς ὅλες αὐτὰς τίς προσπάθειαι δὲν ἀπομακρύνονται ἀπ' τὴν Ἀκαδημαϊκὴν παράδοσιν. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἔργα του δὲν μπόρεσαν ἀκόμα ν' ἀπολυτρωθοῦν ἀπ' τὸν

Μία σκηνὴ ἀπὸ τὸ «Ντιμπούκ». Σκηνογραφία τοῦ κ. Κλώνη.

χωρητήρα «σπουδής», πράγμα, πού ἐμποδίζει βέβαια τὴ βαθύτερη ἐκδήλωση τῆς Τέχνης του. Ὅλα αὐτὰ, πού ἐξωγράφισε ὡς τώρα, ἐνδιαφέρουν αὐτὸν μονάχα. Ἀποτελοῦν τὸ ὕλικόν τῆς «Τεχνικῆς» του. Τεχνικὴ καὶ Τέχνη εἶναι δύο πράγματα διαφορετικά. Ἄν καταλάβει τὴν ἀλήθεια αὐτή, ὑπάρχει ὁ ἀσφαλὴς «τρόπος» νὰ εὔρει τὸν δρόμο πρὸς τὴν Τέχνην. Γ. Β.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀχιλλέως Α. Τζαρτζάνου: Νεοελληνικὴ Σύνταξις ἢτοι Συντακτικὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης (Δημοτικῆς καὶ κοινῆς ὀμιλουμένης). Ἐν Ἀθήναις 1928. Σχ. 80. Σελ. 313. Δρ. 50.

Στὸ τέλος τοῦ περισημένου χρόνου, ἐβγήκε τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀχιλ. Τζαρτζάνου (Δ. Φ., πρῶτον Ἐκπαιδευτικῶν Συμβούλου) πού ἔχει τὸ βαρὺ ἀληθινὰ τίτλο «Νεοελληνικὴ Σύνταξις». Ἐβγήκε ἄξαφνα, τῆ στιγμῆ, πού κανεὶς δὲν τὸ περιμενε, καὶ ξάφνισε. Κ' ἔπρεπε νὰ ξαφνίσῃ γιὰ τὴ σπουδαιότητά του. Δὲν ξέρω, ἂν ὄλοι ὅσοι γράφουνε, ἢ διαβάζουνε πῶς πολὺ βιβλία, πού ἔχουνε σχέση μετὰ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης καὶ γενικώτερα μετὰ τὴ νεώτερη λογοτεχνία μας, τὸ πρόσεξαν τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ θελήσανε νὰ νιώσουνε τὴ σημασία του. Ἐγὼ δὲ διστάζω νὰ εἰπῶ, χωρὶς στριφογυρίσματα, ὅτι εἶναι τὸ σημαντικώτερον βιβλίον, πού γράφηκε σ' ἑλληνικὴ γλώσσα μετὰ τὰ εἴκοσι τοῦλάχιστο τελευταία χρόνια.

Μοῦ δόθηκε ἀφορμὴ, μερικὲς φορές, νὰ γράψω, ὅτι ὅποιος γράφει στὴ λαϊκὴ γλώσσα, γιὰ νὰ τὴν γράφῃ καλὰ πρέπει νὰ σέβεται καὶ τὸ συντακτικὸν τῆς. Κ' ἔγραψα ἀκόμη, ὅτι ἡ λαϊκὴ γλώσσα ἔχει τὸ δικὸν τῆς συντακτικὸν καὶ μάλιστα τόσο πλούσιον ὡς καθέκαστα, πού νὰ κάνη τὸ νεοελληνικὸν γραπτὸν λόγον ἕναν ἀπὸ τοὺς πῶς τεχνικούς, ὅταν ὁ ὁποιοσδήποτε συγγραφέας ξέρει τὰ καθέκαστα αὐτὰ. Πολλοὶ λίγοι προσέχουνε καὶ στὸ μέρος αὐτὸ τῆς λαϊκῆς γλώσσης, ὅταν τὴν ἐξετάζουνε, ἢ ὅταν συζητοῦνε γι' αὐτή. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι χρόνια τώρα οἱ συζητήσαντες κ' ὄλες οἱ ἐργασίαι γιὰ τὴ λαϊκὴ γλώσσα ἐγίναν καὶ γίνονται ἀκόμη γύρω στὴ φτογγολογία καὶ στὴ γραμματικὴ. Γιὰ τὴ νεοελληνικὴ σύνταξιν μίτε λόγος, δηλαδὴ γιὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς γλώσσης, πού εἶναι τὸ πῶς ἰκανὸν νὰ κάνη κάθε συγγραφέας νὰ γράφῃ σωστὰ καὶ νὰ δημιουργῇ ὕψος. Ἐπειδὴ τὸ ὕψος, μ' ὅσο κ' ἂν εἶναι πρῶγμα προσωπικὸν περισσότερο, δημιουργία ἀτομικὴ ἐνὸς λογοτέχνη, ποτὲ δὲ μπορεῖ νὰ ξεφυγῇ ἀπὸ κάποιους κανόνες—ὄχι λίγους βέβαια—συντακτικούς, πού τοὺς ἔχει καθορίσει καὶ ἀποκρυσταλλώσῃ τὸ ἴδιον τὸ πνεῦμα τῆς λαϊκῆς γλώσσης. Μπορεῖ καθένας νὰ τοὺς χρησιμοποιῇ μ' ὅποιον ξεχωριστὸν τρόπο θέλει, γιὰ νὰ κάνη στὴ σύνταξιν τὸ γραπτὸν λόγον τοῦ διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν λόγον τῶν ἄλλων. Μὰ νὰ τοὺς παραμελήσῃ τοὺς κανόνες αὐτοὺς, νὰ τοὺς περιφρονῇ, νὰ μὴ λογαριάσῃ τὴ δύναμίν τοις, δὲν εἶναι δυνατόν. Ἄμα κάμῃ κάτι τέτοιο, δὲν θὰ γράφῃ ἑλληνικὰ· θὰ φτάσῃ σ' ἐκεῖνο πού μποροῦμε νὰ τὸ

εἰποῦμε, ὅπως τὸ ἔλεγαν κ' οἱ ἀρχαῖοι: σὲ βαρβαρισμούς.

Ἀὐτὰ πού λέω, θὰ τὰ στοχαστῇ κανεὶς καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ καὶ χωρὶς νὰ τὰ εἶχε προηγουμένως προσέξει, ἄρα μελέτησῃ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀχιλ. Τζαρτζάνου. Πόσο πλούσιον εἶναι τὸ συντακτικὸν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης φαίνεται πᾶς καθὰ καὶ ξάστερα μετὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ. Δὲν εἶναι μόνον οἱ γενικαὶ κανόνες, ἐκεῖνοι πού τοὺς κρατάει κ' ὁ πῶς ἀγράμματος—μπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς—ὅταν μιλάῃ τὴ φυσικὴ τὴ γλώσσα του καὶ δὲν προσπαθῇ νὰ εἰπῇ ἑλληνικῶς· εἶναι καὶ τὰ καθέκαστα, πού κλειοῦνε μέσα τοὺς ὄλους τὰ συστατικά, ὄλα τὰ χρειαζόμενα στοιχεία γιὰ νὰ γίνῃται ἡ νεοελληνικὴ γλώσσα μιά ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες σὲ συντακτικὰ ποικιλίας, σὲ συντακτικὰ καὶ γενικώτερα, σὲ λογοτεχνικὰ παιγνιδίσματα ἀκόμη· μ' αὐτὰ τὰ καθέκαστα, ἄρα τὰ ξέρῃ κανεὶς καὶ τὰ κρατᾷ, μπορεῖ νὰ κάνη ὕψος· καὶ ὕψος ξεχωριστὸν δικὸν του, πού ὄμως νὰ εἶναι καὶ ὁλότερον νεοελληνικόν. Ὁ κ. Τζαρτζάνος τὰ καθέκαστα τούτα τὰ προσδιορίζει ὀλα, τὰ βάνει σὲ τάξιν μετὰ μέθοδον, μετὰ σύστημα καὶ μετὰ γνώσιν τῆς σημασίας τοις· τὰ ἐξετάζει ἀνάλογα μετὰ τὴ σπουδαιότητά τοις· κ' αὐτὸ κάμνει τὸ βιβλίον του νὰ ἔχη τὴ μεγάλη του ἐπιστημονικὴ ἀξία. Σὰν ἀληθινὸς ἐπιστήμονας, πού ξέρει βαθιὰ τὸ θέμα του, καὶ πού ἀποφάσισε νὰ τὸ ἐξετάσῃ ὅπ' ὄλες τὶς μεριές του, ὅταν ἐνωσε πῶς τὸ ξέρει γερό,—καὶ γιὰ τοῦτο ἔχει τὴ δύναμιν νὰ τὸ ἐξετάσῃ ἀνάλογα μετὰ τὴ σημασία του, διατυπῶναι τὶς γνώμεις του ἢ τὰ συμπεράσματά του σὲ κανόνες καθαρούς, πλουσιμένους μετὰ παραδείγματα, πού δεικνύουν πόσο σωστοὶ εἶναι, πόσο σύμφωνοι μετὰ ὄλο τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσης, κ' ὅτι δὲ μπορούσανε νὰ διατυπωθοῦν ἄλλιως. Κάνει δηλαδὴ τὸ συντακτικὸν του εὐκολονόητον, καὶ ἰκανὸν γιὰ νὰ βοηθᾷ καθένας νὰ γράφῃ σωστὰ. Καὶ θαρρῶ πῶς δὲ χρειάζεται τίποτα περισσότερο σ' ἕνα βιβλίον γιὰ νὰ βεβαιωθῇ, ὅτι ἡ ἐπιστήμη ὑπάρχει μέσα σ' αὐτό.

Ἡ παρατήρησις ἄξαφνα πού κάμνει ὁ κ. Τζαρτζάνος στὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου του γιὰ τὴν κακὴ καὶ τὶς περισσότερες φορές ἀκατανόητη (ἴσως μάλιστα θὰ ἔπρεπε νὰ εἰπῶ ἀνόητη) χρησιμοποίησις τοῦ ἐπιρρηματιοῦ κίβλας, δεικνύει σὲ ὄλους θέλουνε νὰ προσέχουνε τὰ πράγματα αὐτὰ, πόσο βαθιὰ γνωρίζει καὶ νιώθει τὸ πνεῦμα τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, πόσο ἐμπῆκε μέσα στὸ νόημα κάθε λέξεως καὶ φυσικῆς, καὶ τῆς συντακτικῆς χρησιμοποίησής τῆς. Πολλοὶ ἔχουν τὴ γνώμην, γνώμην πού κυβερνάει πάντα τὴ συγγραφικὴ ἐργασία τοις, ὅτι μποροῦνε νὰ γράφουν ὅπως θέλουνε τὴ λαϊκὴ τὴ γλώσσα καὶ στὴ γραμματικὴ τῆς καὶ στὸ συντακτικὸν τῆς, φτάνει μόνον νὰ κρατοῦνε μερικὰ καθέκαστα—φαινομενικὰ πῶς πολὺ—, γιὰ νὰ δύνουνε στὰ γραφόμενά τοις τὸ χαρακτήρα τῆς λαϊκῆς φαντάζονται. ἢ, πῶς σωστὰ, πιστεύουν, ὅτι ἡ γραμματικὴ καὶ τὸ συντακτικὸν μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ καὶ ἀπ' αὐτοὺς μετὰ τὸν τρόπον πού θέλουν. Ἡ ἀναρχία τούτη εἶναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τοῦ νεοελληνικοῦ γραφτοῦ λό-

γου. Δὲ νιώθουν, ὅτι ὕψος, ἢ μόνον καλὸ γράψιμο, δὲν εἶναι ἀνταρσία γραμματικὴ καὶ συντακτικὴ καὶ ἰδιοτροπία συγγραφικὴ. Ἄν ἤξεραν ὄμως καὶ ἂν πρόσεχαν τὸ συντακτικὸν τῆς λαϊκῆς γλώσσης, θὰ ἔβλεπαν καὶ θὰ μαθαίναν, ὅτι ἐκεῖνο πού ζητοῦνε νὰ κάμουν αὐτοὶ, καὶ τὸ κάμουν πολὺ ἄτεχνα καὶ πολὺ ἀφύσικα, ὑπάρχει περισσώτερον ἀπὸ ὅσο φαντάζονται· μὰ ὑπάρχει γεμάτον τέχνη καὶ φυσικότητα. Ἄς διαβάσουν ἄξαφνα τὸ μέρος τοῦ Συντακτικοῦ τοῦ κ. Τζαρτζάνου, ὅπου ὁ συγγραφέας ἐξετάζει τὰ «σχήματα τοῦ λόγου» τοῦ νεοελληνικοῦ. Θὰ ἰδοῦνε τί θησαυρὸς, τί πλοῦτος τεχνολογίας ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὰ, πού, ἄρα τὰ ξέρῃ κανεὶς καὶ μπορεῖ νὰ τὰ χρησιμοποίησῃ μετὰ δύναμιν, μετὰ τέχνην καὶ μετὰ λογικὴν, μπορεῖ νὰ κάνη τὸ ὕψος του τεχνικώτατον, πρωτότυπον καὶ νεοελληνικόν.

Ὅσες φορές ἔτυχε νὰ γράψω γιὰ τὸ ζήτημα τῆς νεοελληνικῆς σύνταξης, ἔγραψα, ὅτι ὅποιος θέλει νὰ ἰδῇ ποῖ εἶναι τὸ νεοελληνικόν συντακτικόν, πόση ἢ ποικιλία του σὲ καθέκαστα γιὰ τὸ φτιάσιμο τῆς φράσης, πόσο ὁ πλοῦτος του σὲ στοιχεῖα γιὰ τὴ δημιουργίαν ὕψους νεοελληνικοῦ, μπορεῖ νὰ διαβάσῃ τὸ βιβλίον τοῦ παλιοῦ κ' ἀληθινὰ σοφοῦ καθηγητῆ τῆς φιλολογίας Κωνστ. Ἀσώπιου «Περὶ ἑλληνικῆς συντάξεως». Θὰ ἔβλεπεν ἐκεῖ ὅτι ὁ μέγας αὐτὸς δάσκαλος τῆς ἀρχαίας φιλολογίας, γιὰ νὰ κάνη πῶς εὐκολονόητον ἕναν κανόνον τοῦ ἀρχαίου συντακτικοῦ, μὰ καὶ γιὰ νὰ δειξῇ πόσο κοντὰ εἶναι κ' ἡ ἀρχαία κ' ἡ νεώτερη ἑλληνικὴ γλώσσα, σιμὰ σὲ παραδείγματα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, βάζει καὶ παραδείγματα ἀπὸ τὴ λαϊκὴ, δηλαδὴ φράσεις πού εἶναι φτιασμένες σύμφωνα μετὰ τὸν ἀρχαῖον συντακτικὸν κανόνον ὅσο κ' οἱ ἀνάλογες ἀρχαῖες. Καὶ δὲ δίσταζε νὰ λέῃ, ὅτι, πολλὰς φορές, τὸ συντακτικὸν τῆς λαϊκῆς ἔχει κάτι περισσότερο καὶ τελειότερον ἀπὸ τὸ συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ τὸ ἕνα, τὸ νέο, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἐξακαλούθησις καὶ καμιά φορά καὶ τελειοποίησις τοῦ ἄλλου, τοῦ ἀρχαίου· κ' ὁ λόγος, ἐπειδὴ εἶναι τὸ ζωντανόν συντακτικόν, πού ἔχει μέσα του τὴν περίσσειαν καὶ τὴν τελειότητα τῆς ζωῆς. Καὶ γι' αὐτὸ ὅσο καλύτερα ξέρει κανεὶς τὴ λαϊκὴ γλώσσα, τόσο εὐκολώτερα καταλαβαίνει τὴν ἀρχαίαν· κ' ὅσο βαθύτερα γνωρίζῃ τούτην, τόσο περισσότερο νιώθει καὶ τὴν ἀξίαν τῆς λαϊκῆς. Δὲν ξέρω ἂν ὁ κ. Τζαρτζάνος, ὅταν ἐφτίανε τὸ συντακτικόν του, εἶχε καθόλου στὸ νοῦ του, ἢ καὶ καὶ χρησιμοποίησε τὶς παρατήρησεις καὶ τὶς γνώμεις τοῦ Ἀσώπιου. Μὰ εἴτε ναί, εἴτε ὄχι, τὸ πρῶγμα δὲν ἔχει καμμιὰ σημασία. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ βιβλίου του βρῖσκεται στὸ ὅτι δὲν εἶπε τίποτε ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν· δὲν εἶπε τίποτε περισσώτερον, μὰ καὶ τίποτε λιγώτερον, ἀπὸ ἐκεῖνο πού ἐφτιάστηκε μετὰ τὴ συνεργασία ὄλου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μέσα στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων καὶ τελειοποιήθηκε κάθε τόσο καὶ θὰ τελειοποιηθῇ ὅσο θὰ μιλιέται ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα ἀπὸ τὸν ἑλληνικόν λαόν.

Ὁ λαὸς δὲν κάνει λάθια στὴ γλώσσα του. Τὰ λάθια καὶ στὴ γραμματικὴ καὶ στὸ συντα-

κτικὸν τὰ κάνει ὁ συγγραφέας, ὁ λογοτέχνης, πού δὲν ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ νιώθῃ τὶς λογικῆς-λογικῆς ὁμορφίαις καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν φυσικῶν κανόνων τῆς. Γιὰ τοῦτο, στὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ δὲν θὰ βρῇ κανεὶς ξένες ἄξια, λέξεις, πού νὰ μὴν ἔχουν πάρεν τὸ γραμματικὸν τύπον τῆς δικῆς τῆς γραμματικῆς, ὅπως δὲ θὰ βρῇ φράσεις, πού νὰ θυμίζουν, ὅτι εἶναι φτιασμένες πάνω στὸ καλοῦπι ξένης γλώσσης. Τέτοιαις φράσεσι φτιάσονται μόνον οἱ λογοτέχνες, πού δὲν ἔχουν προσέξει, ἢ πού δὲν ξέρουν τὸ συντακτικὸν τῆς λαϊκῆς. Αὐτὸ θὰ τὸ ἰδῇ κανεὶς καθαρά, ἄμα διαβάσῃ τὸ Συντακτικὸν τοῦ κ. Τζαρτζάνου· θὰ ἰδῇ ὅτι σ' ὄλα τὰ παραδείγματα γιὰ τὴν καλύτερη ἐξήγησιν τῶν κανόνων, παρμένα ἀπὸ ἕνα λογοτεχνικόν, πού ξέρουνε νὰ γράφουνε τὴ λαϊκὴν, ἢ ἀπὸ δημοτικὰ τραγούδια, παροιμίαις κλπ., δηλαδὴ ἀπὸ καθαυτὸ λαϊκὸν δημολογικόν, δὲν ὑπάρχει μήτε ἕνα μετὰ φρασολογία, πού νὰ μοιάζῃ σὺν ξένῃ. Ἄξαφνα, στὸ Συντακτικὸν τοῦ κ. Τζαρτζάνου καθορίζεται ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς κ' ἡ θέση τοῦ ἐπίθετου στὴ φράσιν· ἡ λαϊκὴ γλώσσα θέλει τὸ προσδιοριστικὸν ἐπίθετον νὰ βρῖσκεται πάντα ἔμπροσθεν ἀπὸ τὸ οὐσιαστικόν, ἢ, ἂν μὴν πρῶτον τὸ οὐσιαστικόν, μετὰ ἄρθρον, νὰ ἔχη ἄρθρον καὶ τὸ κατόπι ἐπίθετον· δηλαδὴ: ὁ ἀγαπημένος πατέρας, ἢ ὁ πατέρας ὁ ἀγαπημένος· ἀντίθετον δὲ θὰ τὸ εἰπῇ ποτὲ ὁ λαός· μερικοὶ ὄμως λογοτέχνες, πού λογαριάζονται κ' ἀπὸ τοὺς καλοῦς, γράφουνε—στὴν ἴδιαν συντακτικὴν ἢ φρασολογικὴν περίστασιν, ὅπως ἢ παραπάνω—ὁ πατέρας ἀγαπημένος, ἢ γιὰ τὸ θέλει τὸ μέτρο, ὅταν γράφουνε σὲ στίχους, ἢ γιὰ νὰ κάμουν... ὕψος, ὅταν γράφουνε σὲ πεζοῦ· αὐτὰ θυμίζουν τὴ φρασολογίαν τῶν ξένων ἑλληνιστῶν, πού, ὅπως εἶχε παρατηρήσει ὁ Ἀσώπιος, μολονότι ἐγεράσανε στὴν Ἑλλάδα, δὲ μπορούσανε νὰ νιώσουνε ὅτι δὲν εἶναι ἑλληνικὲς οἱ φράσεις «τὸν κῆπον βοτανικόν, τὴν βιβλιοθήκην βασιλικήν» (τὶς φράσεις αὐτὲς τὶς βάνει γιὰ παράδειγμα ὁ Ἀσώπιος).

Ἀπὸ τέτοια κ' ἄλλα πολλὰ λάθια μπορεῖ πᾶς καθένας νὰ φυλάγεται, ἂν μελετᾷ τὸ Συντακτικὸν τοῦ κ. Τζαρτζάνου. Δὲν εἶναι ντροπὴ νὰ συμβουλευέται τὸ Συντακτικὸν τῆς γλώσσης του, ὅταν, στὸ κάτω-κάτω, ἡ γλώσσα αὐτὴ δὲν ἔχη ἀκόμη μελετηθῇ καὶ προσεχθῇ ὅσο πρέπει ἀπὸ ὄλους ὅσοι τὴν γράφουν. Ἄς τὸ τώρα ὑπάρχει μιά δικαιολογία γιὰ τὴ συντακτικὴ ἀκαταστασία στὸ γραφόμενον τῶν νεοελλήνων, καὶ ἡ δυσκολία αὐτὴ ἦταν βέβαια τὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει Συντακτικὸν τῆς λαϊκῆς γλώσσης· νὰ λοιπόν, ὅτι ὑπάρχει πᾶς καὶ μάλιστα γραμμένον μετὰ τρόπον, πού νὰ τὸ κάνη εὐκολοχρησιμοποίητον, εὐκολονόητον κ' ἔτσι νὰ μπορεῖ ὁ θησαυρὸς τῆς νεοελληνικῆς σύνταξης νὰ γίνῃ χτήμα ὄλων. Καὶ σὲ τοῦτο βρῖσκεται ἡ μεγάλη ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Τζαρτζάνου, πού εἶναι—δὲν μπορεῖ νὰ μὴ τὸ εἰπῶ ξανά—τὸ σημαντικώτερον ἑλληνικὸν βιβλίον μέσα στὰ εἴκοσι τοῦλάχιστο τελευταία χρόνια.

Ποιήματα: *Μορεάς, Μπωντλαίρ, Βερλαίν*. Μεταφράσεις Γεωργ. Σημηριώτη.

Ο κ. Σημηριώτης μεταφράζει από καιρό ποιήματα γάλλων ποιητών. Ως τώρα έχει παρουσιάσει αρκετό μέρος από τα «*Λυγία του Κακού*» του Μπωντλαίρ, μιά τρίτομη, αν δεν γελιέμαι, ανθολογία, και τώρα τελευταία, έκλογη από τους μύθους του Λαφονταίν και μερικά ποιήματα του Μπωντλαίρ πάλιν, του Βερλαίν και του Μορεάς. Το μεγαλύτερο μέρος όλων αυτών των μεταφράσεων είναι άποτυχημένο. Ο κ. Σ. δεν κατορθώνει γ' αποδώσει ούτε το πνεύμα, ούτε τη διάθεση, ούτε τη μορφή των ποιημάτων που μεταφράζει. Ούτε πιστός είναι, άλλ' ούτε και ελεύθερα επιχειρεί να μεταφράσει. Έτσι οι μεταφράσεις του καταντούν παραφράσεις, χωρίς όμως την άνεση και την καλλιμορφία των παραφράσεων. Και το κακό είναι ότι πρόκειται για μεγάλους ποιητές, ή μουσικούς όπως ο Μπωντλαίρ και ο Βερλαίν, ή πλαστικούς, όπως ο Μορεάς, που μόνον μιά τέλεια απόδοση σε άλλη γλώσσα από τη δική τους επιδέχονται, ή μάλλον, που μόνον ένας ποιητής συγγενικός με την δική τους ιδιοσυγκρασία, και τέλειος κάτοχος των έκφραστικών του μέσων, μπορεί μ' επιτυχία γ' απεδώσει.

Ο κ. Σ. σπάνια το κατορθώνει. Στη μορφή ιδίως άδικει πολύ και τον Μπωντλαίρ, και τον Βερλαίν—αυτών προπάντων—, και τον Μορεάς. Από την μοναδική εκείνη υποβλητική μουσική των στίχων του Μπωντλαίρ, τί σώζεται σ' αυτό το τετράστιχο (το παίρνω στην τύχη) :

Πικρό 'ναι και γλυκό γ' ακούς,
σε νύχτες παγωμένες,
κοντά στο τζάκι που καπνούς
άφήνει και σπιθίλει,
να σου χρονούνται σιγά-σιγά
θύμησης περασμένες,
με της καμπάνας τον άχό
που την ομίχλη σκίζει.

Και μιά άπολύτως σχέση με το πρωτότυπο :

Il est amer et doux
pendant les nuits d'hiver,
d'écouter près du feu
qui palpite et qui fume,
les souvenirs lointains
lentement s'éveiller
aux bruits des carillons,
qui chantent dans la brume.

Όχι μόνον δεν είναι πιστή ή μετάφρασις, όχι μόνον δεν σώζεται ή μορφή και ή μουσική του πρωτοτύπου, άλλ' ούτε και ή γενική του τουλάχιστον διάθεσις — ή τόσο μεθυστικά νοσταλγική — δεν αποδίδεται. Θα έλεγε κανείς— όπως το κατήντησε ο κ. Σ.— ότι μάλλον σ' είναι Έλληνα ποιητή τετάρτης τάξεως άνήκει το παραπάνω τετράστιχο, παρά στον Μπωντλαίρ.

Νομίζω, άπότοσο, ότι ή μεταφραστική αυτή

άποτυχία δεν οφείλεται τόσο σε άδυναμία του κ. Σημηριώτη, όσο στο ότι δεν κατέβαλε την προσπάθεια που έπρεπε, για να μεταφράσει ή πιο πιστά, ή πιο ελεύθερα ό,τι μετέφρασε, ή έσως ακόμη, γιατί δεν μετέφρασε άλλους ποιητές πιο εύκολομετάφραστους, ή πιο συγγενικής με την δική του ιδιοσυγκρασίας.

Τό περίεργο είναι ότι ο κ. Σ. εδιάλεξε για να μεταφράσει όχι μόνον τους πιο δυσκολομετάφραστους ποιητές, αλλά και μερικά από τα πιο δυσκολομετάφραστα των ποιημάτων, άπολύτως άμετάφραστα. Πώς είναι δυνατόν να μεταφρασθή το περίφημο «*Chant d'Automne*» του Βερλαίν; (*les sanglots longs - des violons - de l'automne*, κ.τ.λ.) ; Και όμως ο κ. Σ. το μετέφρασε, και το μετέφρασε ως εξής :

Λυγμολαλιά,
λάς, τα βιολιά
του φθινοπώρου στέρνουν,
και στην καρδιά
βαρυσυμιά
μονότονη μου φέρουν.

Μ' όψη σβηστή,
φωνή πνιχτή,
περνούν οι ώρες λείω,
και πάει μου ο νοός
σ' άλλοτινούς
χρυσούς καιρούς και κλαίω.

Και προχωρώ,
με σπρώχνει άχρό
τ' άγέρι τ' όργισμένο,
έδω κ' ένεϊ
πάνω στη γή,
σα φύλλο πεθαμένο.

Έ όχι ! τέτοια ποιήματα δεν μεταφράζονται. Και μόνον που το έπεχείρησε ο κ. Σ., δείχνει πόσο μακριά είναι από την έννοια του λυρισμού και γενικά από την έννοια του ποιητικού λόγου. Π.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ηλ. Π. Βουτιερλίδη : «*Νεοελληνική Στιχογραφική*». Έκδ. Ι. Δ. Κολλάρου και Σας. Δρ. 50 (διά τους συνδρομητές της «*Νέας Έστίας*» Δρ. 40).

Στυρ. Β. Κουρέα : «*Αυτοκράτορας Κωνσταντίνου του Παλαιολόγου Χρυσόβουλλον πρωτόγραφον (1449) και ανέκδοτον*», μετά μεγάλο (50x30) πανομοιότυπου. Tirage à part από το περιοδικόν «*Ελληνικά*».

Γιάννη Περγιαλίτη : «*Παιδαγωγικοί Μύθοι*», Τόμ. Β', Μύθοι πρωτότυποι. Έκδ. «*Κοραή*». Αθ. Δρ. 15, δεμ. Δρ. 20.

Γεωργίου Ντυαμέλ (μετάφρ. **Άγαμέμν. Ι. Ζάχου**) : «*Η άπάκτησις του κόσμου*». Έκδ. Α. Κασιόνη («*Έρευνα*»), Άλεξάνδρεια. Είς τήθη ναυκά βιβλιοπωλεία Δρ. 10.

Μανώλη Ν. Πετυχάνη : «*Τα ματωμένα δίχτυα*», δράμα εις 3 πράξεις.

Άνθούλας Ι. Μιχαηλίδου : «*Γιά όσους ζήσανε*». Δρ. 25.

Γιώργου Κ. Κατσιμπαλή : «*Ο Ταλαμάς και το Σπίτι*». Δρ. 5.

Τυμφορητοπού : «*Τρελλός άπ' αγάπη*». Έκδ. Χρ. Γανιέρη. Δεμίον Δρ. 15.

Ντε. S. Derichio : «*Δάκρυα*» (ποιήματα). Έκδ. Ν. Κοντόγιωργα, έν Ζακύνθω.

Λεωνίδα Χ. Ζώνη : «*Ταμείον εξαγοράς αιχμαλώτων*». (Άνατύποισις εκ της Έπιτηρίδος της Έταιρείας Βύζαντ. Σπουδών).

Βασιλείου Δαμπρολεσβίου : «*Γύρω άπ' το νέκταρ*» (ποιήματα), 1927.

Σπύρου Μουσελίμη : «*Συλλογισμοί*». Ίωάννινα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Άφθονος θεατρική κριτική εις τας άθηναϊκάς εφημερίδας ες άφορμήν της πρώτης εμφάνισως της «*Έλευθέρας Σκηνης*» με την εβραϊκήν τραγωδίαν «*Ντιμπούκ*». Αναλύσεις του έργου, πληροφορία διά τον Πολωνοεβραϊον συγγραφέα του Άν-Σκί, έντυπώσεις από την σκηνοθεσίαν του κ. Σπ. Μελά, από τας σκηνογραφίας του κ. Κλώνη κλπ. Έπίσης γενικαί κρίσεις διά την προσπάθειαν της «*Έλευθέρας Σκηνης*». Από τας αξιολογώτερας παραθέτομεν χαρακτηριστικά άποσπάσματα :

«*Ίσως να είδα περισσότερο από την χθεσινή παράστασιν τα καλά μέρη της και όλιγώτερον τα τρωτά, αλλά είναι τόσον πολλά τα πρώτα και τόσον συγκαλύπτουν τα δεύτερα, ώστε θα καταντούσε φιλικατζιδικισμός να επιμείνη κανείς εις τας ελλείψεις. Έμπρός σε μιά τόσον ειλικρινή προσπάθειαν, που έχει μίαν πρώτην εκδήλωσιν τόσον ικανοποιητικήν, δεν ήμπορεί κάθε άνθρωπος που παρακολουθεί και νοεί το θέατρόν μας, παρά να κατακτηθή και αυτός από τον ένθουσιασμόν των πρωτεργατών της, έστω και άν διατηρή ήμερικώς επιφυλάξεις, μοιραίας φεθ ! πάντοτε, και διά την χθεσινήν εμφάνισιν και διά την όλην εκδασιν της προσπάθειας. . . »*

Κώστας Οικονομίδης («Έθνος»)

«*Έν συνόλω, παράστασις εξαιρετικού ενδιαφέροντος, την οποίαν δεν πρέπει να παραλείψη κανείς να ιδή. »*

Άλκ. (Ά. Άνδρεάδης «Έστία»)

«*Η «Έλευθέρα Σκηνη» έκαμε προχθές έναρξιν των παραστάσεων της με τον δραματικόν μύθον «Ντιμπούκ» του εβραίου συγγραφέως Ραμππορό ή Άν-Σκί (1863-1920). Η παράστασις, στο σύνολόν της, ήταν πραγματικά εξαιρετική για την Άθήνα, μ' όλο που δεν αξίζει να καταβληθούν τόσοι κόποι και τόσα έξοδα για έργο στερημένο κάθε έσωτερικής αξίας. »*

Φώτος Πολίτης («Έλεύθερον Βήμα»)

«*Ο κ. Μελάς θέλησε να επιδείξη ή σκηνοθετική του ικανότητα. Και διάλεξε το έργο και τον τρόπο που θα του επέτρεπε να την επιδείξη, άδιάφορο άν το έργο δεν ήταν το πιο κατάλληλα για την πρώτη εμφάνισιν ενός συγκροτήματος και ο τρόπος (το είδος της σκηνοθεσίας) δεν ήταν εκείνος που ταίριαζε στο έργο. Ηθελε ο κ. Μελάς να επιδείξη μιά σκηνοθεσίαν που κάνει έντύπωση. Και το κατώρθωσε. »*

Άγλαδή κατώρθωσε να έχη μιά επιτυχία έντυπώσεων, χωρίς να υπολογισή ότι ή θεατρική αναγέννησις δεν στηρίζεται στην έντύπωση, αλλά στη συγκίνησιν που θα αιοθανθή ο θεατής. Και ή παραξήγησις αυτή είναι επιτακτική ανάγκη να λείψη, για να μωρθέση να έχη αγαθή άποτελεσματι ή προσπάθεια της «*Έλευθέρας Σκηνης*». Να τεθή δηλαδή σε πρώτη μοίρα το έργο, ή καλύτερα το περιεχόμενον του έργου. Τότε μόνο μπορούμε να ελπίζουμε σε μιά αναγέννησιν του θεάτρου μας. Με άλλα λόγια, τότε μόνο μπορούμε να ελπίζουμε ότι το θέατρο θα έχη άπήχησιν στην ψυχή του μεγάλου κοινού, που άποταλεί τη βόλην κάθε θεατρικής κινήσεως σε κάθε χώρα και σε κάθε εποχή. »

Πέτρος Χάρης («Ελληνική»)

«*Βεβαίως ή «Έλευθέρα Σκηνη» δεν έχει περιόρισμόν, όσον άφορρά την έκλογήν των έργων, φρονώ όμως ότι σκόπιμον θα ήτο ή εμφάνισις της να εσήμαινε το πρώτον βήμα της ποθητής αναμορφώσεως όχι μόνον από άπόψεως σκηνοκοσμού, αλλά κυρίως, και αυτήν ακριβώς την αναμόρφωσιν όλου περιεμένου, από άπόψεως του εμφύχου ύλικού και αυτήν δεν την αντικρύσαμεν, παρ' όλην την ειλικρινή προσπάθειαν, ή όποια ίσως εδω έδαφος περισσότερο γόνιμον όργότερα, διά να κινηθή έλεύθερα και να παρουσιάση την ύπεσχημένην αναμορφωτικήν δημιουργίαν. »*

Πάνος Καλογερίκος («Ημερήσιος Τύπος»)

«*Πρέπει να έμολογηθή ότι είναι ίσως ή πρώτη φορά που ή νεοελληνική σκηνη έγνωρίσε την πυγμή μιάς «ρεζί», την πειθαρχία μιάς ένσυνειδήτου έκτελέσεως. Από της άπόψεως αυτής κανένα «έδω ! » δεν θα ήτο άρκετό για τον ύπεύθυνο «ρεζίσερ». Αυστηρώς όμως τα πράματα δεν σταματούν έδω. Άς έπιτραπή να έχωμε την γνώμη, ότι ή διασκευασία υστέρησε. Άν όχι τίποτ' άλλο, δεν έπετρέπετο στον συνεχιστή του Χρηστομάνου τον κ. Μελά, δεν έπετρέπετο ή τόσο «προνοση» άπάγγελια των ήθοποιών του. Θα λησμόνησε ο κ. Μελάς, άν όχι και ή Κα Κοτοπούλη, ότι «από το ύπέροχον στο γελοιο δεν υπάρχει, παρά ένα βήμα». Και δυστυχώς, από μιά «αόψμαντη» κατά τα άλλα λεπτομέρεια διεκινδυνεύθη πολλές φορές αυτό το βήμα. Η Κα Κοτοπούλη ως ήθοποιός έντως έδημιούργησε. Όντως απέφυγε την ακρότητα, ίσως γιατί . . . την εωδεκάτην ώραν το δαιμόνιο τάλεντο της δεν την άφησε να πειθαρχήσιν. Κατά τα άλλα ή έκτέλεσις θα πρέπη να κριθί από πολύ γενικωτέρως άπόψεως. Τι είναι σήμερα ή «Έλευθέρα Σκηνη» ; Ούτε πολύ, ούτε λίγο. . . άβανθρος ο θιασός Κοτοπούλη με νέα έτικέτα. Κάθε άλλο παρά κακός είναι ο θιασός αυτός στο σύνολό του— ως καλαιός θιασός Κοτοπούλη. Άλλά, για ένα τέτοιο ξεκίνημα που ήτο ο Βεάκης ; Που είναι ή Άλκαιο ; »*

Το κάθισμα 13 (ψευδώνυμον γνωστού λογιου «Πατρίς»)

«*Χθές δύο καλλιτέχναι και ένας συγγραφέας μας παρέσχον έμπράκτως την άποδειξιν της ήρωϊκής θελήσεως των, να κάμουν κάτι διά το ελληνικόν θέατρον, που ακόμη προχθές δεν εφανταζόμεθα*

πώς ήτο δυνατόν νά γίνη και πού, αν αποτύχη και τήν φοράν αὐτήν, ίσως δέν υπάρχει πλέον ἐλπίς νά γίνη οὔτε εἰς τὸ μέλλον».

Λέων Κουκούλας («Πρωΐα»)

— Εἰς ὅλας σχεδόν τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας ἐπιστολή τοῦ κ. Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸν κ. Σπ. Μελάν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ἐκφράζει τὴν ἱκανοποίησίν του ἀπὸ τῆν ἐκτέλεσιν τοῦ «Ντιμπούκ» καὶ τονίζει ὅτι ἡ «Ἐλευθέρα Σκηνή», «ὕστερα ἀπὸ τὴν γενναία ἐργασία τοῦ Χρηστομάνου, ἀποτελεῖ τὴν πιὸ γενναία προσπάθειαν διὰ τὴν πρόσθεσιν τῆς ἐλληνικῆς σκηνῆς».

— Εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» κρίσεις τοῦ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου διὰ τὰς ἐκθέσεις τοῦ κ. Β. Γερμανῆ, τοῦ Ν. Λύτρα καὶ ἄλλων. Ἄρθρον τοῦ κ. Φ. Πολίτη περὶ «Ἐπαρχίας» ἐξ ἀφορμῆς τῆς πληροφορίας ὅτι ἡ «θύσις τοῦ Ἀβραάμ», πρωτοδουλίαν τοῦ κ. Σταύρου, ἐπαίχθη πρὸ ἔτους περίπου εἰς τὴν Κέρκυραν ἀπὸ τοῦς μαθητὰς τοῦ ἐκεῖ Γυμνασίου, τὸ ὅποιον καταλήγει εἰς συμπέρασμα ὅτι «ὁ ἀνθρώπος ζῆ ἀληθινά, μόνον ὅταν ἀποκτᾷ προσωπικότητα. Ἔτσι καὶ τὰ ἔθνη. Καὶ τὴν ἐλληνικήν μας προσωπικότητα μόνον ἡ ἐλληνική ἐπαρχία μπορεῖ ἀκόμη νά μᾶς τὴν ξαναδώσῃ». Ἐπίσης σημεῖωμα τοῦ ἴδιου διὰ τὴν μελέτην τοῦ κ. Ἀ. Ἀνδρεάδη περὶ Πολυλᾶ καὶ Μαβίλη, ἐκδοθεῖσαν εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Ἐπιφυλλίδων» τοῦ οἴκου Ἐλευθερουδάκη.

— Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα ἐπιστολή τοῦ κ. Στ. Στεφάνου, διὰ τῆς ὁποίας ὁ πρῶτον διευθυντὴς τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου παρετήρησεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος συγκαίρων τὸν κ. Σπ. Μελάν, δέν ἔπρεπε νά λησμονήσῃ τὴν προσπάθειαν τοῦ Θωμᾶ Οἰκονόμου. Ὁ κ. Μελάς, ἀπαντῶν εἰς τὸ «Ἔθνος», ὑπεστήριξε ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ὠμίλησεν εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν του μόνον διὰ τὰς ἰδιωτικὰς προσπάθειας καὶ δι' αὐτὸ δέν ἔκαμε λόγον διὰ τὴν δράσιν τοῦ Οἰκονόμου, συνδεαμένην μὲ μιαν βασιλικὴν πρωτοδουλίαν.

— Εἰς τὴν «Ἑλληνικήν» ἄρθρον τοῦ κ. Μ. Κανελλῆ διὰ τὸ χειρόγραφον τοῦ «Κόρακος», τοῦ περιφήμου αὐτοῦ ποιήματος τοῦ Πόε τὸ ὅποιον ἠγοράσθη τελευταίως ἀντὶ 1.500.000 δραχμῶν, καὶ διὰ τὴν πολυθλασνιανήν ζωὴν τοῦ μεγάλου Ἀμερικανοῦ ποιητοῦ.

— Εἰς τὸν «Ἡμερήσιον Τύπον» τὰ «Ἐρείπια» τῆς Ἀωδώνης», περιγραφαὶ τοῦ κ. Δημ. Χατζοπούλου.

— Εἰς τὴν «Πρωΐαν» ἡ «Σύγχρονος τέχνη καὶ ἡ ἀνισογρότης τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μαζῶν» τοῦ κ. Μ. Τόμκου, «Ἡ ἁρμονία τῆς ζωῆς», ἄρθρον τοῦ κ. Κ. Θ. Παπαλεξάνδρου, εἰς τὸ ὅποιον ἐξετάζονται αἱ δοξασταὶ τοῦ Ἰταλοῦ φιλοσόφου καὶ κοινωνιολόγου Εὐγενίου Ρενιάνο, καὶ ἡ «Τέχνη τῶν ρητόρων», ἄρθρον τοῦ κ. Ἄρ. Καμπάνη, εἰς τὸ ὅποιον διατυπώνεται ἡ γνώμη ὅτι «πρὶν ἀποκτήσωμεν κλασσικοὺς πεζογράφους, ἱστορικοὺς, κριτικούς, φιλοσόφους, πολιτικοὺς συγγραφεῖς, μυθιστοριογράφους, πρὶν δημιουργηθῆ μία ὑγιὴς γλωσσικὴ παράδοσις, πρὶν ἀποκτήσωμεν κείμενα ἄξια μνήσεως, ἡ ρητορικὴ μας θὰ παλαιῇ μεταξὺ φθορᾶς καὶ ἀφθορίας, ἀνίκανος νά καταλίπη μνημεῖα ἔχοντα διαρκὴ ἀξίαν. Ἐν τῷ μεταξύ πρέπει νά ἐπαινοῦνται τὰ παραδείγματα κοινοβουλευτικῶν ἀν-

δρῶν ἢ δικαστικῶν ρητόρων, οἱ ὅποιοι ἀπλοποιοῦν τὸν λόγον τῶν γλωσσικῶς».

— Εἰς τὴν «Πολιτείαν» ἄρθρον τοῦ κ. Ἀναστασίου Δρίθα διὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. Ἰω. Βάσσου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ φουτουρισμὸς καὶ ἡ μοντέρνα τέχνη». Ἐπίσης περὶ τοῦ κ. Βάσσου καὶ τῆς ἐργασίας του ἄρθρον τοῦ κ. Ἀγγέλου Σγουροῦ εἰς τὴν «Ἐσπερινήν».

— Εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν», σαιρὰ ἄρθρον τοῦ κ. Δ. Α. Κοκκίνου περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ ἀρχαίματος. Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα κριτικὸν σημεῖωμα τοῦ κ. Ἀ. Α. Παπαδόπουλου διὰ τὸν «Παράφωνον ἀλλόν», συλλογὴν ποιημάτων τοῦ κ. Κ. Ἐμμανουήλ.

— Εἰς τὸν «Ἡμερήσιον Τύπον» ἤρχισε τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Ν. Λιβαδά «Ἡ Νέξ Πηγαλόπη» (Ἀγάθη Μανέντα). Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα ἄρθρον τοῦ κ. Γ. Λαμπρίδη περὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἰωάν. Βάσσου.

— Εἰς τὴν «Πατρίδα» αἱ «Ὀμοιοκαταληξίαι» τοῦ κ. Μπάμπη Ἀννίνου.

— Εἰς ὅλας σχεδόν τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας ἄρθρα διὰ τὸν Μπερλιόζ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκτελέσεως τῆς «Καταδίκης τοῦ Φάουστ» ὑπὸ τῆς Χορωδίας Ἀθηναίων.

— Τὸ περιοδικὸν «Ἑλληνικὰ Γράμματα», τὸν μῆνα τοῦτον, ἀπὸ δεκαπενθημέρου γίνεται ἑβδομαδιαῖον καὶ μεγαλώνει τὸ σχῆμα του, διὰ νά χωροῦν αἱ χρωματισταὶ εἰκόνες καὶ θὰ δημοσιεύῃ ἀπὲξ καὶ ἀπὸ μέσα. Χάριν τῶν εἰκόνων του ἐπίσης θὰ τυπώνεται καὶ εἰς κελὸν χαρτί. Τῷ εἰσόμεθ' ἐκάθε ἐπιτυχίαν καὶ ὑπὸ τὴν νέαν του αὐτὴν μορφήν.

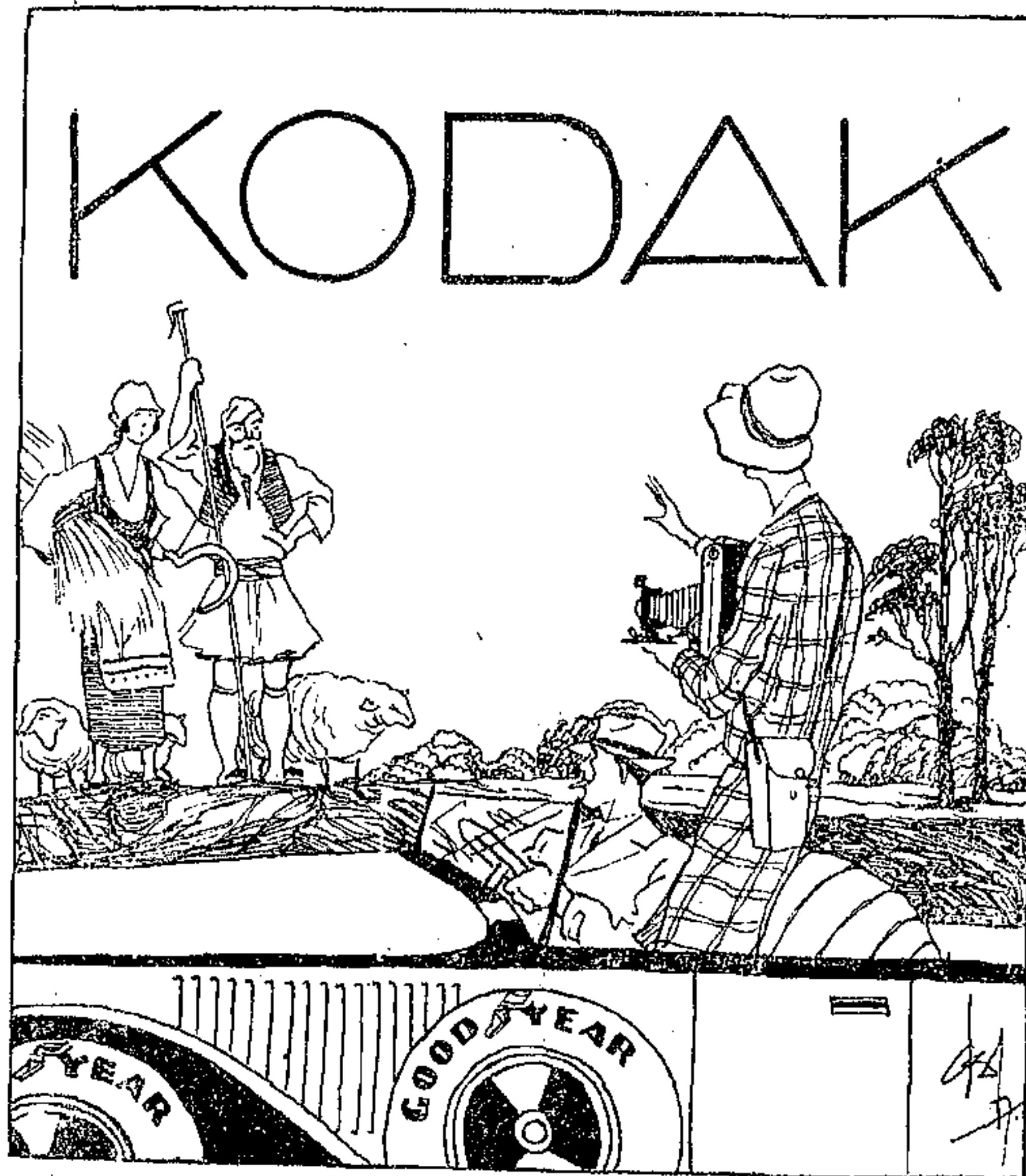
— Εἰς τὴν αἰθαλῆ «Διάπλασιν τῶν Παιδῶν» ἤρχισε, κατὰ νέαν μετάφρασιν, ὁ «Χρυσοκράβος» τοῦ Ἐδγαρ Πόε. Ἐπίσης χαριτωμένους «Ἱστορίας τοῦ χωριοῦ» ὑπὸ τοῦ σχολικοῦ ἐπιθεωρητοῦ κ. Βασ. Παπαγεωργίου.

— Ἐλάθωμεν τὰ τελευταῖα τεύχη τῶν περιοδικῶν «Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη», «Ἑλληνίς», «Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις», «Νέα Σιών», «Φιλοτέλεια», «Ναυτικὴ Ἑλλάς», «Τηλεγραφικὴ Ἐπιθεώρησις» κτλ. κτλ. Ω.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

23 Ἀπριλίου

Ἡ Ἐκθεσις Βάσσου, εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἐνώσεως τῶν Συντακτῶν, (Καραγεώργη 8), θὰ εἶναι ἀνοικτὴ μέχρι τῆς 13 Μαΐου.—κ. Γ. Θ. Εὐδηλον Βεβαιώθητε ὅτι δέν συμβαίνει τίποτε. Ἐχομεν κατάρτισιν τρεῖς σειρὰς ποιημάτων «Πρωτοπορίας», ἀπὸ 3—4 σελίδας καθεμίαν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχουν καὶ τὰ ποιήματά σας, καὶ περιμένωμεν εὐκαιρίαν νά τὰς δημοσιεύσωμεν. Ἡ «Ἄλφα» ἐτυπώθη ἤδη εἰς τὸν τόμον.—δ. Β. Κ. Μ. Χρυσά. Ἐλάθωμεν τὸ γράμμα σας. Τὰ δύο ἐκείνα δέν θὰ συμπεριληφθοῦν, ἀφοῦ εἶναι κεφάλαια βιβλίου. Διὰ τὸ ἄλλο ἐλπίζωμεν νά σᾶς ἀπαντήσωμεν γρήγορα μὲ ἰδιαίτερον γράμμα.—κ. Δ. Ν. Κ. Νέον Φάληρον. Σᾶς εἶχαμεν ἐρωτήσει, ἀν ἔτυχε νά διαβάσετε κανέν ἀπὸ τὰ κριθέντα εἰς τὴν «Ν. Ἔστιαν» βιβλία καὶ νά λά-

Ἡ μαγικὴ ἄνοιξις,
ἡ ἐποχὴ τοῦ ἡλίου,
τῶν λουλουδιῶν, τῆς χαρᾶς,
καὶ τοῦ KODAK...

Ἐνα λεύκωμα μὲ φωτογραφίες παρμένες μὲ ἓνα KODAK
ποῦ θὰ δείχνετε μὲ ὑπερφέανεια στοὺς φίλους σας, θὰ
εἶναι ἡ ζωντανὴ ἀναπαράστασις τῶν εὐχαρίστων
στιγμῶν τῆς ζωῆς σας.

ΕΧΕΤΕ ΠΑΝΤΟΤΕ ΜΑΖΥ ΣΑΣ ΕΝΑ KODAK

ἔχετε ἐντύπωση διαφορετικὴν, γιατί τότε μόνον θὰ εἶχατε κάποιον ἄδικο. Τώρα νομίζομεν ὅτι ἔχετε ἄδικο. Οἱ κριτικοὶ μας κατ' ἀνάγκην περιορίζονται εἰς γενικότητες, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναλύουν λεπτομερῶς κάθε βιβλίον. Αὐτὸ τὸ κέρνον μόνον διὰ τὰ σπουδαιότερα. Ὅταν λείπει ἡ «ἀπόδειξις», τὴν ἀναπληροῦναι ἢ ἐμπιστοσύνη τοῦ ἀναγνώστου καὶ ἐφ' ὅσον δὲν συνέβη ποτὲ ἐκεῖνο πού σας ἐρωτήσαμεν, δὲν ἔχετε κανένα λόγον νὰ μὴν ἐμπιστευθεσθε καὶ σεῖς. (Ὡς ἡ αἰσιπὴ των ἀπέναντι τοῦ κ. Κ. εἶναι λόγος. Κανένας ἀπὸ ἡμᾶς δὲν θεωρεῖ, ὅπως νομίζετε, τὸν Σολωμὸν «εἰδωλόν», ὥστε νὰ θεωρήσῃ βεβήλωσιν καὶ Ἰεροσολίαν τὴν ἐναντίαν γνώμην. Ἡ ἐποχὴ τῶν «εἰδωλῶν» ἐπέρασε. — κ. Γ. Ε. Ἐνταῦθα. Θὰ δημοσιευθοῦν. Βεβαιωθεῖτε ὅτι μόνον ἡ «Ν. Ἑστία» ζημιώνεται ἀπὸ τὴν καταναγκαστικὴν ὡς τὴρᾶ ἀναβολήν. Ἀλλὰ νὰ ἔσρατε πόσα ἄλλα ὄρατα πράγματα περιμέναν! — κυρίαν Ε. Δ. Ἐσχαριστοῦμεν πολὺ γιὰ τὸ καλὸ σας γράμμα. Τὸ ποίημα γιὰ τὸ ἐπιτοὺν ζητεῖται τὴν γνώμην μας, ἔχει πολὺ αἰσθημα, ἀλλὰ ἔχει ἀνάλογη στιχογραφικὴ τέχνη. Φυσικῶς, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ κρίνῃ μόνον ἀπὸ ἓνα, καὶ καλὸ θάταν νὰ μᾶς στέλνατε καὶ μερικὰ ἄλλα τοῦ ἴδιου. Γιὰ τὸ ἄλλο πού ρωτᾶτε, δὲν τὸ ξέρετε; κεραμεὺς κεραμεῖ. . . — κ. Γ. Π. Σπέτσας. Γιὰ τὸ βιβλίον σας θὰ δημοσιευθῇ κριτικὴ εἰς τὴν «Ν. Ἑστίαν», — δ. Ο. Α. Γαργαλιάνους. Ἐλάβαμεν καὶ τὴς «Ἀνεμώνες». Θὰ τὰ διαβάσωμεν τώρα καὶ θὰ σας ἀπαντήσωμεν. — Νεοσπτόλεμον, Σκύρον. Κι' ἡ «Μελλόνοψη» θὰ δημοσιευθῇ. Ἄλλα περιελήφθησαν στὸν ὑπὸ τύπωσιν τόμον. Ἐσχαριστοῦμεν θερμῶς. — κ. Β. Σικάνον. Σὰς ἐγράψαμεν ἰδιαιτέρως. Εἶδαμεν εἰς τὴν «Ἀτλαντίδα» τῆς Ν. Ὑόρκης τὴν ἀνευ μνείας—τουλάχιστον—ἀναδημοσίευσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Παλαμά. Ἀλλὰ τί νὰ κάωμεν, όταν ὁ Νόμος δὲν προστατεύῃ, — ἢ Ἀμερικὴ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν διεθνή Σύμβασιν, — καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ὁ στοιχειώδης σεβασμός; . . — δ. Γ. Σ. Τὸ ἐλάβαμεν. Εἶναι δυνατό νὰ σας ἰδοῦμε, γιὰ μιὰ ἐξήγησιν προφορικὴν; — κ. Ἱε. Σ. Β. Νεάπολιν. Τὰ τεύχη αὐτὰ σας εἶχαν σταλῆ πρὶν εἶθῃ τὸ δεύτερον γράμμα σας ἂν τυχόν δὲν τὰ ἐλάβατε, μᾶς εἰδοποιεῖτε. — κ. Γ. Μ. Θεσσαλονίκην. Δυστυχῶς τὰ περισσό-

τερα ἔνα βιβλία, πού ἐκδίδονται μεταφρασμένα εἰς Ἀθήνας, γίνονται ἀγνωρίστα διὰ τῆς προκρουστικῆς αὐτῆς μεθόδου. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ ἐκδοταὶ ἐπιβάλλουν στοὺς μεταφραστὰς αὐτὸ τὸ γαννατο κουτασίρεμα. — κ. Β. Α. Σαλαμίνα, Φ. Δλ., Δ. Σ. Κεφαλληνίαν, Ἀγγ. Γαλ., Κ. Ταρ. Θὰ σας ἀπαντήσωμε εἰς τὸ ἐρχόμενον. Ἐπίσης ἐλλείπει χώρου, ἀναβάλλομεν διὰ τὸ ἐρχόμενον τὰς ἀπαντήσεις πρὸς ἐκεῖνους, τῶν ὁποίων ἐλάβαμεν ἔργα προηγουμένως.

Η ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

“ΒΟΤΡΥΣ”

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΟΙΝΩΝ & ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΝΩΝΥΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ & ΑΠΟΣΕΜΑΤΙΚΟΝ

ΔΡΑΧ. 111.000.000

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ

ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ 53

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ :

Λευκοί, ἐρυθροί, γλυκοὶ ποσάτοι

ΟΙΝΟΙ ΕΙΣ ΦΙΑΛΑΣ :

Ἐπιτραπέζιοι, ἐπιδόρπιοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί.

ΒΕΡΜΟΥΤ

ἐν παλαιῷ ποσάτου οἴνου.

ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ ἀπαράμιλλος,

ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ ΒΟΤΡΥΣ

ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

ἐφάμιλλον τῶν καλυτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ.

Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΠΥΡΣΟΣ, Α. Ε. ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ σημαντικώτερον μνημεῖον τῆς Νεοελληνικῆς Ἑκατονταετίας

Συγγράφεται ὑπὸ 700 ἐπιστημόνων, λογίων, συγγραφέων.

Ἐκδίδεται εἰς Τόμους μεγάλου τρισηλίου σχήματος ἐκ σελίδων 1000 περίπου. πλουσίως εἰκονογραφημένους καὶ καλλιτεχνικώτατα χρυσοδεμένους.

ΑΠΟΚΤΗΣΑΤΕ ΤΗΝ διὰ μηνιαίων 100δράχμων δόσεων, ἐγγραφόμενοι συνδρομηταὶ διὰ τοὺς 12 πρώτους Τόμους ἀντὶ δρ. 3.000.—

Ζητήσατε ἐγκυκλίους καὶ πληροφορίας, γράφοντες :

ΠΥΡΣΟΝ Α. Ε., Λυκαούργου 18, Ἀθήναι